

Torsdagen den 22 november

Kl. 12.00

Anmälan om kompletteringsval till utskott

§ 1 Anmälan om kompletteringsval till utskott

TALMANNEN:

Centerpartiets partigrupp har som suppleant i försvarsutskottet under Gunnar Björks i Gävle ledighet anmält hans ersättare Birger Olsson.

Talmannen förklarade vald till
suppleant i försvarsutskottet
Birger Olsson (c)

§ 2 Upplästes följande inkomna skrivelser:

Till riksdagen

Jag avsäger mig härmed min suppleantplats i konstitutionsutskottet.
Stockholm 1979-11-21
Erik Börjesson

Till riksdagen

Jag avsäger mig härmed min suppleantplats i finansutskottet.
Stockholm 1979-11-21
Christer Eirefelt

Till riksdagen

Jag avsäger mig härmed min suppleantplats i socialförsäkringsutskottet.
Stockholm 1979-11-21
Margot Håkansson

Till riksdagen

Jag avsäger mig härmed min suppleantplats i kulturutskottet.
Stockholm 1979-11-21
Carl Tham

Dessa avsägelser godkändes av kammaren.

§ 3 Justerades protokollet för den 14 innevarande månad.

Torsdagen den
22 november 1979

*Om förskrivningen
av läkemedel*

Statsrådet FLISABETHOLM erhöll ordet för att besvara *Thure Jadestigs*(s) den 13 november anmälda fråga, 1979/80:112, till socialministern, och anförde:

Herr talman! Thure Jadestig har frågat socialministern vilka åtgärder hon avser att vidta för att förhindra fortsatt vårdslös förskrivning av narkotikaklassade och andra läkemedel.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Enligt 4 § 3 p. receptkungörelsen (MF 1965:100), vilken socialstyrelsen utfärdat med stöd av läkemedelsförordningen (1962:701), skall narkotiskt läkemedel och annat läkemedel som innebär risk för beroende förordnas med största försiktighet. Vidare föreskrivs att narkotika inte får skrivas ut till person som inte är känd för den ordinerande läkaren, om inte vederbörandes identitet styrks på ett betryggande sätt.

Socialstyrelsens kommitté för läkemedelsinformation har också vid flera tillfällen informerat samtliga läkare i landet om förskrivning av beroende-framkallande läkemedel.

Läkare har ett särskilt disciplinansvar vid försummelse, oförstånd eller oskicklighet i yrkesutövningen. Medicinalväsendets ansvarsnämnd, som handlägger sådana ärenden, kan tilldela vederbörande erinran eller varning. Nämnden kan också återkalla läkarens legitimation eller begränsa hans rätt att utfärda recept.

Inom socialstyrelsen arbetar en särskild arbetsgrupp med att utarbeta metoder för att identifiera riskgrupper – både bland patienter och bland läkare – och hitta fall där överförskrivning förekommer samt informera läkare om riskerna vid överförskrivning av läkemedel. Enligt vad jag har inhämtat väntas gruppen lägga fram en rapport i ämnet inom kort.

Jag vill här också nämna att det pågår arbete inom justitiedepartementet med att komma till rätta med falska telefonrecept.

I likhet med Thure Jadestig anser jag det allvarligt att narkotika och andra läkemedel förskrivs vårdslöst av vissa läkare. En fortsatt informations- och tillsynsverksamhet behövs därför.

Av vad jag har anfört framgår att både socialstyrelsen och regeringen har uppmärksammat de problem som Thure Jadestig har tagit upp i sin fråga. Jag kan försäkra Thure Jadestig att jag kommer att vidta de åtgärder som ankommer på mig för att förhindra felaktig förskrivning av narkotika och andra läkemedel.

THURE JADESTIG (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret.

Jag anser svaret vara positivt, och statsrådets personliga deklARATION kommer säkert att kännas förpliktande. Rapporten från socialstyrelsens arbetsgrupp liksom justitiedepartementets pågående arbete med de falska telefonrecepten borde rimligen också medverka till att strama åt tyglarna och

därmed begränsa det missbruk som synes råda.

Jag vill återge ett citat från en TT-intervju:

”Vi har starka skäl att misstänka att ett stort antal privatpraktiserande läkare i Stockholm missbrukar sin ställning. Det gäller främst omdömeslös utskrivning av narkotika, s. k. svarta sjukskrivningar och missbruk av gällande läkarvårdstaxor.”

Den som säger detta är en hög tjänsteman vid socialstyrelsen som handlägger dessa frågor. Han säger också att detta är en välkänd metod men att man har svårt att kontrollera och bevisa detta i efterhand.

Statsrådet säger i sitt svar att medicinalväsendets ansvarsnämnd har tagit upp frågan, och det är riktigt att man har begränsat och förhindrat förskrivningsrätten av narkotikapreparat. Det gäller ett tiotal preparat i år och det väntas bli flera.

Men det som är allvarligt i sammanhanget är faktiskt utbredningen. En studie som har gjorts vid Karolinska sjukhusets alkoholklirik av ett 50-tal läkemedelsmissbrukare visar att de har försetts med just dessa medel av drygt 60 privatpraktiserande läkare i Stockholm. Det har gått så långt att man t. ex. vid narkomanvårdsenheten på Huddinge sjukhus i ett brev till socialstyrelsen har uttryckt sin oro, ja, t. o. m. ilska över att arbetet ofta saboteras av dessa läkare.

Det är därför mycket angeläget att statsrådet följer upp dessa frågor och att den ansvariga nämnden och myndigheterna får de personalresurser som behövs, för här står faktiskt människors liv på spel.

Statsrådet ELISABET HOLM:

Herr talman! Jag delar herr Jadestigs uppfattning att det är en mycket allvarlig situation som råder på sina håll i landet.

När det gäller att spåra läkare som kan misstänkas för att felaktigt förskriva beroendeframkallande läkemedel finns det flera möjligheter. Tillsynen över apoteksverksamheten utövas centralt av socialstyrelsens läkemedelsavdelning. Vid inspektion av apotek kontrollerar läkemedelsinspektörerna även förskrivningen av läkemedel. I vissa fall gör läkemedelsavdelningen särskilda receptkontroller. Länsläkare och i vissa fall förste stadsläkare skall en gång om året inspektera apoteken inom sina verksamhetsområden. Vid inspektionen skall särskilt granskas om någon missbrukat sin rätt att skriva ut läkemedel. Vidare skall försäljningen av bl. a. narkotiska preparat gås igenom. Länsläkaren skall upprätta protokoll över inspektionen, och protokollet skall sändas in till socialstyrelsen. Klinikchefer och andra läkare brukar också underrätta länsläkaren och socialstyrelsen om misstänkta fall av felaktig förskrivning. Vid behov av åtgärder i förskrivningsfrågor har apoteken självfallet också möjlighet att vända sig direkt till socialstyrelsen.

Det finns alltså goda möjligheter att kontrollera sådana här saker, men tyvärr fungerar uppenbarligen inte kontrollen helt tillfredsställande.

Jag nämnde i frågesvaret att det inom socialstyrelsen pågår en intensifierad undersökning av förskrivningar av beroendeframkallande medel för att få

*Meddelande om
interpellationssvar*

underlag för en bedömning av dels frågan om i vilken utsträckning missbruk av förskrivningsrätten förekommer, dels behovet av ytterligare åtgärder inom det aktuella området. Vi får avvakta resultatet av denna undersökning innan vi vidtar ytterligare åtgärder.

THURE JADESTIG (s):

Herr talman! Jag delar statsrådets bedömning att eftersom dessa rapporter ligger så nära i tiden finns det anledning att avvakta dem, men när de kommer måste man försöka vidta åtgärder.

Kontrollen av recept innebär ju ett tungt arbete. Det sker manuellt, och det är mycket tidsödande. Om någon oegentlighet av t. ex. en läkare misstänks så görs det en kontroll av recepten på apoteken, och recepten skall sparas där i två år. Varje år brukar en handfull läkare få varningar. Men det finns begränsade möjligheter att kontrollera detta, därför att man kan gå runt till olika läkare och få recept och sedan gå till olika apotek och få ut läkemedel. Kontrollåtgärderna är hittills inte så effektiva som statsrådet här har försökt framhålla. Narkomanvårdskommittén föreslog ett databaserat registrerings-system. Huruvida ett sådant i dag är en tänkbar lösning låter jag statsrådet pröva under ärendets handläggning.

Men sedan jag lämnat in min fråga har ytterligare en allvarlig tendens tillkommit. Det gäller Krums undersökningar av vad som sker när det gäller receptskrivningar av narkotiska preparat till de intagna. Jag hoppas att regeringen är beredd att vidta åtgärder.

Statsrådet ELISABET HOLM:

Herr talman! Självklart skulle ett databaserat kontrollsystem av läkemedelsförskrivning ge ett säkrare resultat. Men i det här sammanhanget vill jag tillägga att vi på detta område liksom på andra måste utforma regelsystemet med beaktande av människors berättigade krav på integritet. Vi måste komma ihåg att det finns många människor i vårt samhälle som har ett legitimt behov av läkemedel av det slag som vi här diskuterar. Vi får inte försvåra för dem att få den medikamentbehandling som de verkligen behöver på grund av sjukdom eller andra besvär. Därför är jag för ögonblicket inte beredd att ta ställning till ett datasystem för kontroll av läkemedel, men det kan bli framtidens modell.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 5 Meddelande om interpellationssvar

1979/80:52 om tillverkningen av utrustning för basindustrierna

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Thage Peterson har framställt interpellationen 1979/80:52 om tillverkningen av utrustning för basindustrierna. Interpellanten kan inte

motta svaret inom avsedd tidsperiod, varför jag ämnar besvara interpellationen den 10 december.

Nr 35

Torsdagen den
22 november 1979

§ 6 Om skogsindustrins råvaruproblem

*Om skogsindustrins
råvaruproblem*

Industriministern NILS ÅSLING erhöll ordet för att besvara *Thage Petersons* (s) den 5 november anmälda fråga, 1979/80:85, och anförde:

Herr talman! Thage Peterson har frågat mig om jag är beredd att dels vidta effektiva åtgärder för att komma till rätta med den allmänt sett otillfredsställande avverkningsituationen, dels utan dröjsmål säkerställa att virkesavtalens regler följs. Thage Peterson syftar här på virkesleveranser till NCB.

Den starka konjunkturkänslighet som karakteriserar skogsindustrin innebär bl. a. att behovet av skogsråvara varierar kraftigt från tid till annan. Stora krav ställs härigenom på såväl skogsbruk som skogsindustri för att virkesutbud och virkesbehov skall komma att överensstämma. Under den konjunkturuppgång som kännetecknat skogsindustrin under det senaste året har utbudet av virke inte ökat i den takt och omfattning som vore önskvärt. Jag är medveten om att virkesförsörjningsläget alljämt är besvärande för flera skogsföretag.

Riksdagen beslöt i våras om ett särskilt gallringsbidrag under 1979 för att stimulera till ett ökat virkesutbud. Även den i huvudsak tekniska omläggning av skogsbeskattningen som genomförs vid årsskiftet 1979-1980 kan förväntas medföra en viss stimulans av virkesutbudet. Inom jordbruksdepartementet övervägs f. n. bl. a. en förlängning av gallringsstödet. Hela frågan om skogsindustrins virkesförsörjning behandlas f. n. i särskild utredning, vilken har att arbeta skyndsamt.

Vad gäller virkesförsörjningsläget för NCB vill jag framhålla att den situation som nu har uppstått inte kan hänföras till att ingångna virkesförsörjningsavtal mellan NCB och skogsägarföreningarna i norra Sverige inte skulle följas. Några avsteg från ingångna avtal har inte skett, såvitt jag har kunnat erfara. NCB behöver emellertid vissa tilläggskvantiteter virkesråvara för att fullt kunna utnyttja den samlade industrikapaciteten vid företaget. Enligt vad jag erfarit föreligger vissa svårigheter att erhålla sådana kvantiteter.

THAGE PETERSON (s):

Herr talman! Jag tackar industriministern för svaret, men jag tycker att han tar för lätt på skogsindustrins råvaruproblem. Skogsindustrin är ju inte vilken näringsgren som helst. Den svarar för en fjärdedel av vår export. 300 000 anställda är direkt berörda. Hundratals orter i vårt land står eller faller med denna näringsgren.

Virkesbristen är ett stort bekymmer för hela den svenska skogsindustrin. Det finns fog för att säga att det är en ödesfråga, som vi måste ta allvarligt på.

Torsdagen den
22 november 1979

*Om skogsindustrins
råvaruproblem*

Vi har från socialdemokratiskt håll under en lång tid krävt planerade åtgärder för att komma till rätta med den otillfredsställande avverkningsituationen.

Nu har vi en situation där råvarubristen och skogsägarnas brist på samhällsansvar äventyrar sysselsättningen för tusentals människor och för hela orter. Exportintäkter går förlorade. Fabriker tvingas slå igen, och människor kastas ut i arbetslöshet. Detta är, enligt min mening, den yttersta konsekvensen av att tre borgerliga regeringar har vägrat att se sanningen i vitögat och lägga fram de förslag som behövs för att komma till rätta med situationen.

Vi måste få en strukturplan för hela skogsindustrin. Vi kan inte acceptera en oplanerad utslagning av fabriker på företagets villkor. Vi krävde också för snart ett år sedan en plan för försörjningen av råvara till skogsindustrin. Utvecklingen har visat hur rätt vi hade när vi krävde dessa åtgärder. På grund av att många företag i dag inte har en längre framförhållning än en månad, när det gäller råvaran, hjälps de alla åt att pressa upp virkespriserna då de konkurrerar med varandra. Och skogsägarna avverkar inte tillräckligt utan ligger och väntar på ännu högre priser. Under tiden läggs fabriker ned och människor blir arbetslösa. Detta är, vill jag säga, ett ansvarslost spel kring råvarupriserna, och det är lika ansvarslost av landets regering att inte ingripa.

Genom NCB:s planer om omfattande driftstopp och Södra Skogsägarnas AB:s beslut att lägga ned fem fabriker på grund av bristen på råvara har den situation uppstått som vi varnade för.

Beträffande frågan om virkesavtalen mellan företagen och skogsägarföreningarna skulle jag vilja säga att jag tycker att industriministerns svar är en aning djärvt. Här rör det sig om ett ställningstagande för skogsägarna. Det är anmärkningsvärt att han vill hävda att deras agerande är i överensstämmelse med avtalet. Föreningarna har ju förbundet sig att ta fram den kvantitet råvara som behövs för att tillgodose cellulosaindustriernas behov av virkesråvara. Min fråga blir då: Hur kan industriministern påstå att fabrikenas behov av råvara tillgodoses, när han samtidigt vet att fabrikenas kommer att få stoppa driften just på grund av brist på råvara? Statsrådet medger ju också i sitt svar att det föreligger vissa svårigheter att få fram den önskvärda råvaran.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Det är inget tvivel om att det här är ett stort problem, och jag kan instämma i Thage Petersons slutsats.

Jag vill tillägga till mitt svar att, såvitt vi kan bedöma, har de träffade virkesavtalen infriats. Härvidlag finns det ingen anledning till anmärkning.

Men den här frågan har ju en vidare aspekt. Den är också ganska komplicerad. Det rör sig bl. a. om enskilda individers privatekonomiska övertväganden. Det finns, enligt min mening, inte anledning att försöka förenkla problemet, som Thage Peterson gjorde, genom att utpeka någon bestämd kategori eller någon bestämd ansvarig.

I Västernorrlands län har det gjorts ett par undersökningar som kan sägas illustrera vad det egentligen handlar om. Bl. a. har skogsvårdsstyrelsen försökt att analysera leveransutvecklingen inom småskogsbruket. Man kan bl. a. notera att virkessäsongen 1975–1976 avverkade 47 % av aktiva jord- och skogsbrukare, medan 31 % av skogsägare med fast anställning utanför näringen avverkade. Under säsongen 1978–1979 bibehölls i stort sett aktiviteten bland de aktiva jord- och skogsbrukarna, av vilka 46 % då avverkade. Skogsägare med förvärvsinkomst utanför näringen hade emellertid detta år minskat sin avverkningsbenägenhet, så att bara 22 % då genomförde virkesleveranser. Det finns också andra undersökningar i regionen med ganska intressanta resultat.

Man skall naturligtvis inte dra några generella slutsatser av detta, men jag tror att det finns underlag för omdömet att man här inte kan peka ut någon bestämd kategori, utan att det gäller att alla inblandade parter känner sitt ansvar: att ägande av skog också är förenat med att sköta skogen och se till att ett normalt virkesuttag sker.

THAGE PETERSON (s):

Herr talman! Vi är inte ute efter de skogsägare som sköter sig. Det har vi sagt i flera debatter här i riksdagen.

Ordföranden i den aktuella skogsägarföreningen bekräftar i en TV-intervju av den 20 oktober att man levererar virke åt annat håll än NCB. Så småningom, menar han, skall avtalet följas. Men industriministern tycker uppenbarligen att allt är helt i sin ordning. Och det var detta jag avsåg när jag sade att Nils Åslings svar i dag är en aning djärvt.

Jag skulle vilja skicka med Nils Åsling till industridepartementet våra sex krav för att komma till rätta med situationen inom skogsindustrin i dag.

1. Vi vill ha effektiva styrinstrument för att uppnå en planerad råvaruförsörjning.

2. Vi vill omedelbart ha en bedömning av skogsindustrins råvaruförsörjning under 1980 och vill att regeringen lägger fram förslag till åtgärder för att trygga råvaruförsörjningen för skogsindustrin.

3. Vi vill ha långsiktiga virkesavtal och en jämn avverkning. Konjunkturer och enskilda ekonomiska intressen skall inte få tillåtas styra skogens och skogsindustrins arbetsmarknad.

4. Vi vill att regeringen skall utarbeta förslag till åtgärder som skall finnas som reserv att sättas in för att få fram den nödvändiga avverkningsvolymen.

5. Vi vill ha ökade åtgärder för skogsvård, som är nödvändiga för att långsiktigt åstadkomma den önskvärda tillväxten i skogen.

6. Vi vill ha en strukturplan för hela skogsindustrin. Den planen skall upprättas gemensamt av samhället, skogsföretagen och de anställda. Innan en sådan plan är fastställd här i riksdagen accepterar vi inte några nedläggningar av fabriker inom skogsindustrin.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Hur man genom en strukturplan för industrin skall kunna klara råvaruförsörjningen kan ifrågasättas. Jag tror att Thage Peterson har en övertro på vad statliga regleringar kan göra. Låt oss i stället analysera problemet.

Jag återopade en undersökning av skogsvårdsstyrelsen i Västernorrland. Den visar att de aktiva, på fastigheterna boende jord- och skogsbrukarna håller sina leveranskvantiteter, medan däremot det växande antalet skogsägare som privat har en annan förvärvsinkomst inte gör det. De har sannolikt av privatekonomiska hänsyn dragit ned aktiviteten i sina skogsbruk. Det är personer som när det gäller fackanslutning – det är värt att notera – sannolikt tillhör något av LO-förbunden eller TCO. De är alltså löntagare i största allmänhet. Och man skulle t. o. m. kunna säga: Detta är i och för sig ett löntagarproblem.

Slutsatsen av detta är självfallet att vi nu i samverkan framför allt med fackföreningsrörelsen och skogsindustrin behöver skapa gehör för kravet på att alla människor som äger skog, oavsett var de har sin inkomst, också brukar den på ett aktivt sätt som innebär kontinuerliga virkesleveranser.

THAGE PETERSON (s):

Herr talman! Får jag fråga industriministern: Vilka åtgärder vill industriministern föreslå Sveriges riksdag, människorna i skogsindustrin och Sveriges folk, för att komma till rätta med råvaruproblemen inom denna viktiga industrigren?

I stället för att komma med sådana förslag säger industriministern nu – som alltid när Nils Åsling och jag debatterar: Thage Peterson har en övertro på planer och regleringar. Men vad jag har anmärkt på är att den dragkamp om virket som i dag pågår mellan olika skogsföretag bara innebär att priserna pressas upp, att vi får en osund marknad inom skogsindustrin och att de fria marknadskrafterna slår ut fabriker. Tycker Nils Åsling detta är bättre än att ha en planerad skogsindustri?

Skogspolitiken måste anpassas till våra behov. Jag hävdar att de borgerliga regeringarnas skogspolitik innebär att det kommer att saknas 15–20 miljoner kubikmeter skogsråvara. Regeringens energipolitik innebär i dag att industrived eldas upp. Avverkningen för eldningsändamål har blivit så omfattande att vi redan nu räknar med att det i vårt land eldas upp råvara för en normal massafabrik. Hur länge anser regeringen att detta skall fortsätta innan regeringen avser att säga stopp?

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Detta var rätt intressant. Plötsligt gör Thage Peterson en enorm reträtt och gör hela den här frågan till en virkesfördelningsfråga inom industrin. Hans tidigare kommentar var att det var försumliga skogsägare m. fl. som orsakade problemen. Det gäller tydligen inte längre.

Beträffande industrin vill jag säga att med den har vi redan inlett kontinuerliga överläggningar för att försöka skapa underlag för en ändamåls-

enlig struktur, vilket i sin tur också innebär att man skapar en industriell struktur inom den ram som råvarutillgången medger. Där har vi alltså ett arbete i gång som kommer att ge sina resultat.

Men när det gäller leveransförmågan hos småskogsbruket kan vi inte släppa den bara med hänvisning till situationen i industrin. Den måste vi ta itu med. Alla som äger skog måste leverera kontinuerligt. Det är den målsättning vi har. Där vill vi inte gå in med tvångsåtgärder, men jag är beredd att kalla till överläggningar med t. ex. LO och TCO, som i sina led har en väsentlig del av dessa skogsägare som inte levererar kontinuerligt, för att tillsammans med fackförbunden överlägga om vad som är möjligt att göra.

THAGE PETERSON (s):

Herr talman! Jag är säker på att såväl talmannen som kammarens ledamöter uppmärksammade att jag sade att skogspolitiken måste anpassas till våra behov, och att jag kritiserade de borgerliga regeringarnas skogspolitik, som innebär att det kommer att saknas en betydande kvantitet skogsråvara. Vi måste få alla skogsägare att också ta sitt samhällsansvar.

Jag vill också efter detta meningsutbyte konstatera att de borgerliga regeringarnas envisa passivitet när det gäller att ta itu med skogsindustrins råvaruproblem kvarstår. Jag vill hävda att om inget görs, kommer situationen att förvärras. Fler fabriker inom hela skogsindustrin, sågverk, massafabriker och boardfabriker, kommer att läggas ned, och ytterligare människor blir arbetslösa.

I stort sett beror det hela på att regeringen vägrat och tydligen fortfarande vägrar att ta ett samlat grepp över skogsindustrins råvaruförsörjning och framtid. Det behövs krafttag för att ta fram den råvara som krävs för att säkra sysselsättningen i skogsbruket, i sågverk och i massafabriker.

Jag vill att regeringen med all kraft manar fram ett sådant ansvar hos de skogsägare som sitter på skogsråvaran och vägrar att avverka. Och jag vill gärna, herr talman – om industriministern skulle tycka det vore ett finare sätt än att framställa önskemål och krav – vädja till industriministern att börja agera för att förhindra en ytterligare utslagning i skogsindustrin.

TALMANNEN:

Jag ber att få erinra ledamöterna om den regel som gäller när fråga besvaras, nämligen att det första anförandet får räcka högst tre minuter, det andra högst två minuter och varje följande anförande högst en minut.

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag drar av Thage Petersons senaste inlägg den slutsatsen att han är beredd att medverka till att skogsägare som har fast anställning utanför näringen, dvs. har sin huvudsakliga inkomst från annan källa än skogsindustrin, skulle medelst tvångsåtgärder provoceras att avverka.

Jag tror inte på den metoden. Jag tror att vi bör försöka att i samförstånd – där tror jag fackföreningsrörelsen har en avgörande betydelse, eftersom

*Om verksamheten
vid mindre och
medelstora varv*

majoriteten av dessa skogsägare är anslutna till fackföreningsrörelsen – med information och upplysning göra alla människor som äger skog medvetna om det ansvar de har. Det är den enda väg som vi kan lösa dessa problem på. Man löser dem inte med fagert tal om strukturplaner.

THAGE PETERSON (s):

Herr talman! Såväl socialdemokratiska partiet som löntagarorganisationerna kommer, det är jag helt övertygad om, att ställa upp för en diskussion om åtgärder för att få fram råvaran och hålla sysselsättningen uppe och för att kunna rädda orter och regioner i vårt land. Det är ett gemensamt samhällsintresse, och det ansvaret kommer socialdemokratin även i fortsättningen att visa.

Vi kommer heller inte, herr talman, att hindra industriministern att sätta i gång med upplysningskampanjer och olika informationsobjekt för att förmå skogsägarna att öka avverkningen. Huvudsaken är att det kommer fram skogsråvara, så att fabriksjulen kan fortsätta att snurra så att människor får fortsatt arbete.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 7 Om verksamheten vid mindre och medelstora varv

Industriministern NILS ÅSLING erhöll ordet för att besvara *Tommy Franzéns* (vpk) den 15 november anmälda fråga, 1979/80:124, och anförde:

Herr talman! Tommy Franzén har frågat mig om regeringen instämmer i utredningens kortsiktiga bedömning eller om regeringen har för avsikt att säkerställa Finnbodas och de andra hotade varvens framtid.

I frågan nämns särskilt kommissionens för de mindre och medelstora varven förslag att Finnboda skall läggas ner samt avvecklingen av nybyggnadsverksamheten vid Lödöse och Sölvesborg.

Kommissionen överlämnade sitt betänkande till regeringen den 14 november 1979, dvs. för ca en vecka sedan. Kommissionens förslag bereds f. n. inom industridepartementet med sikte på att de skall behandlas i den varvsproposition regeringen har för avsikt att förelägga riksdagen våren 1980.

Jag kan därför inte nu uttala mig om kommissionens förslag.

TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! När det gäller Finnboda och de andra varven i landet har turerna varit många under årens lopp. Att lägga ner Finnboda har dock varit Svenska Varvs avsikt alltsedan de tog över verksamheten.

Från regeringens sida har det gjorts utredningar som till synes inte har haft annat syfte än att följa nedläggningstankarna. Det har inte varit förutsättningslösa utredningar, som utrett möjligheterna att kvarhålla allt det kunnande som Finnbodas anställda har. Kraven från Stockholms hamn/

Stockholms kommun och länsstyrelsen har förbigåtts med tystnad. De motutredningar som arbetat seriöst med framtida förutsättningar för Finnboða har lagts åt sidan i det stora politiska spelet.

Kommissionen för små och medelstora varv har nu sagt sitt och ansluter sig helt till Svenska Varvs nedläggningskrav. Skälen som anges är inte utredningens egna, utan just Svenska Varvs. Kommissionen har inte, enligt vad jag har förstått, förutsättningslöst utrett framtiden, utan bara tagit fram Svenska Varvs inofficiella direktiv: Lagg ner Finnboða.

Kommissionen kan ju på sitt sätt liknas vid konsekvensutredningen. De båda huvudsekreterarna har hoppat av utredningen efter bara några veckors medverkan – en händelse som ser ut som en tanke: utredningen har inte försökt göra en objektiv bedömning. Jag skulle vilja fråga: Har industriministern någon förklaring till att huvudsekreterarna lämnade utredningen så kvickt?

Regionala utvecklingsfonden har låtit Maynard Shipbuilding, ett i varvskretsar väl ansett konsultföretag, utreda Finnboðas möjligheter till fortlevnad. Maynard Shipbuilding konstaterar, till skillnad från vad kommissionen gjort, att förutsättningarna är goda. Likaså har varvets ledning och dess anställda visat på att förutsättningarna är bra för en fortsatt verksamhet.

Kommissionen har inte kunnat bemöta Maynard Shipbuilding annat än med ord. Inget underlag har redovisats. Vidare har kommissionen hemfallit åt att göra en kortsiktig bedömning av läget. Ingen hänsyn har tagits till den internationella uppfattningen att sjötonnaget behöver fördubblas till år 2000. Inte heller har hänsyn tagits till behovet av att spara oljeenergi genom en överföring av långa frakter inom landet från landsväg till sjövägar.

Bara ett ytligt betraktande av kommissionens rapport avslöjar dess ihållighet. Det vore skandal om en sådan rapport skulle läggas till grund för tusentals anställdas framtida försörjningsmöjligheter och Sveriges fortsatta betydelse som sjöfartsnation.

Jag skulle vilja ställa några frågor med anledning av det knappa svar som har getts.

Industriminister Åsling säger att kommissionens förslag bereds. Men vad sker med de övriga förslagen från de andra utredningarna – Maynard Shipbuilding, länsstyrelsens uttalande och de tre experternas särskilda yttrande – som väl rimligen bör leda till att förhandlingar kommer i gång innan en varvsproposition framläggs, så att regeringen på den punkten åtminstone vet vad den har att följa.

Kommer regeringen att följa även de andra förslagen och inte bara förslaget från kommissionen?

Industriminister NILS ÅSLING:

Herr talman! Utöver vad jag sagt i svaret vill jag då påpeka att allt material som är relevant i sammanhanget självfallet kommer att användas vid industridepartementets fortsatta beredning av frågan.

Torsdagen den
22 november 1979

*Om ökade resurser
till miljöförbättringar*

TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Det skulle vara intressant att också få veta vad Nils Åsling har för uppfattning när det gäller att förändra transporter här i landet. Med tanke på de energibesparingar som kan göras finns det anledning att föra över långväga transporter från landsvägar till kust- och insjöfart. Eftersom Nils Åsling tillhör ett parti som engagerar sig i nej-alternativet i kärnkraftsfrågan, finns det anledning att erinra om vad som sägs i nej-alternativet: "Behovet av energi för godstransporter kan minskas genom att de långväga godstransporterna förs över från landsväg till tåg och fartyg."

På det sättet och med en del andra åtgärder skulle man kunna kvarhålla energianvändningen inom samfärdssektorn på samma nivå 1990 som vi har i dag.

Detta är naturligtvis en viktig faktor när det gäller att bedöma Finnbodas framtid. En övergång från landsvägstransporter till kust- och insjöfart innebär att man möjliggör beställningar av fartyg av den storlek som just Finnboda och de andra små och medelstora varven kan tillverka. Jag vill därför ställa frågan till industriministern: Avser industriministern att, i motsats till kommissionen, göra en långsiktig bedömning av Finnbodas framtid?

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 8 Om ökade resurser till miljöförbättringar

Bostadsministern BIRGIT FRIGGEBO erhöll ordet för att besvara *Kurt Ove Johanssons* (s) den 14 november anmälda fråga, 1979/80:120, och anförde:

Herr talman! Kurt Ove Johansson har frågat mig om regeringen avser att ge bostadsstyrelsen begärda resurser för miljöförbättringsbidrag och om jag kommer att medverka till att det vid fördelningen tas särskild hänsyn till behoven av miljöförbättringar i de s. k. svåra bostadsområdena i storstadslänen.

Bidrags- och finansieringsvillkoren för förbättringar av boendemiljön har efter förslag av trepartiregeringen gjorts mer förmånliga. Ansökningarna om bidrag gäller nu ofta mer omfattande förbättringar av bostädernas närmiljö och avser i ökad utsträckning områden med uthyrningsproblem.

Följden av detta har blivit att behovet av medel har ökat. Budgetåret 1977/78 höjdes bidragsanslaget i förhållande till budgetåret före med 5 milj. kr. till 35 milj. kr. Under budgetåret 1978/79 beslutade riksdagen på förslag av regeringen att som tilläggsanslag anvisa 15,5 milj. kr. för det här ändamålet. Det ursprungliga anslaget för budgetåret var 35 milj. kr. Efterfrågan har under det innevarande budgetåret redan överstigit anslaget. Jag har tagit upp frågan om tilläggsanslag, men något beslut av regeringen om extra resurser föreligger inte ännu.

Fr. o. m. i år är det länsbostadsnämnderna som beslutar om bidrag till

förbättring av boendemiljön medan bostadsstyrelsen beslutar hur tillgängliga medel skall fördelas på nämnderna. För innevarande budgetår har styrelsen vid fördelningen särskilt beaktat ansökningar för områden där synnerliga skäl för förhöjt bidrag föreligger. Detta innebär således att särskild hänsyn tas till behovet av miljöförbättringar i s. k. svåra bostadsområden. Jag utgår från att även medel från tilläggsanslag kommer att fördelas med sådant hänsynstagande. Någon särskild medverkan av mig till detta behövs således inte.

KURT OVE JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka bostadsministern för svaret på min fråga.

På socialdemokratiskt initiativ infördes 1974 de s. k. miljöförbättringsbidragen. De borgerliga regeringarna har inte följt upp reformen på ett tillfredsställande sätt. Genom bl. a. en otillräcklig medelstillelning hotas nu flera projekt i t. ex. Malmö av att läggas på is, trots att de tillhör de mest angelägna.

När bostadsstyrelsen i augusti fördelade de för ändamålet tillgängliga medlen erhöill Malmöhus län endast 5 milj. kr. av behövliga 14 milj. kr. Vid detta fördelningstillfälle var det endast Malmöhus och Stockholms län som fick stryka på foten. Alla andra län fick det statliga bidraget fullt ut för sina projekt. Tycker verkligen bostadsministern att en sådan fördelningsprincip, som sätter storstadslänen i strykclass, är riktig?

Missnöjet med de borgerliga regeringarnas bristande intresse för miljöförbättringar är stort och växer sig allt starkare i många kontaktkommittéer ute i bostadsområdena. Och det är lätt att förstå. Inom bostadsområdena bildas kontaktkommittéer. Hyresgästföreningar och samhällsorgan kopplas in. Hundratals människor intresseras och görs delaktiga i planeringsarbetet. Ett stort antal människor i ett bostadsområde ägnar ideellt kvällar och nätter, många av dem all sin fritid, åt ett projekt Bättre boendemiljö. Exempel finns där planeringsarbetet tagit både månader och år. Och då, när man äntligen skall sätta spaden i jorden, får man beskedet: Pengarna är slut.

Att först ge människor förhoppningar om att kunna förbättra sin boendemiljö med egna insatser och sedan svika dem är i sanning, fru bostadsminister, dålig politik. Det är närmast ett cyniskt handlings sätt. Så får man helt enkelt inte behandla människor.

Bostadsministerns handlingsförlamning och oförmåga att få fram nödvändiga resurser till miljöförbättringar i s. k. svåra bostadsområden, framför allt i storstadslänen, kan inte försvaras. För mig är bostadsministerns passivitet oförklarlig, eftersom det finns ett starkt stöd i den här kammaren för projektet Bättre boendemiljö.

Av det svar jag fått förstår jag att bostadsministern har för avsikt att på det här området fortsätta sin djupa törnrosasömn.

Bostadsministern BIRGIT FRIGGEBÖ:

Herr talman! Jag tycker att Kurt Ove Johansson tar i litet väl kraftigt.

Vi har alltså ökat möjligheterna för den här verksamheten för de svåra

områdena från i normalfallet 1 000 kr. till 3 000 kr. Vi införde lånemöjligheter för den resterande delen, för det var ju så att de företag som har fastigheter i svåra områden inte hade råd att söka bidragen, eftersom de inte kunde finansiera resten av beloppet.

De här förändringarna har gjort att vi fått en fantastisk efterfrågan på medel, och jag är mycket glad över det, för detta ger vid handen att nu börjar vi äntligen få en förändring i de dåliga boendemiljöer som kom till under 1960-talet.

Vi hade reserver på anslaget på 80 milj. kr. när vi började budgetåret 1978/79. Det visar att då efterfrågades inte medel: företagen hade icke råd att efterfråga dem. Nu har det kommit in väldigt många ansökningar, och vi föreslog en ökning genom tilläggsanslag förra budgetåret på 15,5 milj. kr. Riksdagen var i våras överens om den ram som skulle gälla för budgetåret 1979/80. Vi resonerar nu i regeringen om ytterligare tilläggsanslag för detta budgetår.

Kurt Ove Johanssons beskrivning av handläggningen av dessa frågor är totalt felaktig.

KURT OVE JOHANSSON (s):

Herr talman! När jag ställde frågan om miljöförbättringsbidragen, så var det inte i avsikt att ställa bostadsministern mot väggen utan snarare för att ge bostadsministern råg i ryggen. Det kan ju behövas, om man är litet osäker och sitter med i en regering som styrs av moderater.

Den fråga som vi nu diskuterar är ju ytterst en fråga om pengar och fördelningen av dessa. I årets valrörelse tillskrev Hyresgästföreningen i södra Skåne samtliga riksdagspartier och frågade hur de ställde sig till miljöförbättringsbidragen. Så här svarade moderaterna: "När ansökningarna nu överstiger budgeterade medel måste man enligt vår uppfattning redan under innevarande budgetår allvarligt överväga en utökning. Målsättningen bör vara att täcka samtliga prioritetsgrupper."

Vill man leva upp till den målsättning som moderaterna angav i det här brevet rör det sig om ganska stora summor pengar. Statsrådet skall få en kopia av det här brevet. Det kan ju kännas som fullkornsbröd i ryggraden på bostadsministern, när hon skall prata pengar med sina moderata regeringskamrater.

Herr talman! Jag vill dock göra den reservationen att detta moderata brev tillkom i valrörelsen. Det är inte alltid moderaterna menar samma sak efter valet. Att man ökar möjligheterna att få bidrag från 50 till 75 % ökar inte penningmängden, och det är ändå, statsrådet Friggebo, anslagens storlek som är det viktiga i detta sammanhang.

Bostadsministern BIRGIT FRIGGEBO:

Herr talman! Uppläsningen av det moderata brevet visar just att det inte behövs extra råg i ryggen vid behandlingen av den här frågan. Jag tror att de hyresgäster som är berörda kan se med tillförsikt på framtiden.

När det gäller volymen av penningtillgången har vi dels ökat bidragsan-

slaget, dels – och framför allt – under de senaste tre åren infört ett nytt lånesystem, som gör att finansieringen totalt sett har ökat mycket kraftigt.

När det sedan gäller fördelningen mellan de olika områdena i Sverige så har av de 27,5 milj. kr. som fördelats i början av detta budgetår nästan 20 milj. kr. gått till storstadslänen och därmed alltså till Stockholm, Malmö och Göteborg.

KURT OVE JOHANSSON (s):

Herr talman! Det är nog ändå så att bostadsministern behöver litet råg i ryggen, därför att sedan de fem riksdagspartierna blivit tillskrivna i valrörelsen utgjorde deras svar – jag bortser från statsrådets eget parti, vars svar hon ju bör känna till – en klar markering att de var beredda att satsa på det här området.

Såvitt jag förstår har bostadsministern ett avgörande ansvar i den här frågan. Ändå tycks det vara så att den största bromsen när det gäller att åstadkomma mer pengar är bostadsministern själv. Då är det väl inte så konstigt att jag, när jag ville försöka hjälpa till och när jag känner till de besvärligheter som Birgit Friggebo har med sina moderata regeringskamrater i fråga om pengar, använde mig av moderaternas svar för att ge henne den extra råg i ryggen som behövs för att man skall kunna åstadkomma resultat.

Bostadsministern BIRGIT FRIGGEBO:

Herr talman! Först är det moderaterna som är bromsen. Sedan är det bostadsministern som är bromsen. Kurt Ove Johansson får faktiskt bestämma sig för hur det är.

Vårt tidigare handlande i denna fråga visar att regeringen bedömer den som mycket viktig. Den handlingslinjen kommer vi att fortsätta med. Jag har alltså tagit upp den här frågan i regeringen och har därmed inte utgjort någon broms. Vi diskuterar f. n. hur frågan skall lösas till de boendes bästa.

KURT OVE JOHANSSON (s):

Herr talman! Tycker bostadsministern att den här frågan är så viktig som hon sade i sitt sista inlägg vore det också rimligt att hon såg till att pengarna snarast kom fram. Som jag redan påpekat har en väldig massa människor jobbat i månader och år med projekt som nu är klara, men när man skall starta dessa arbeten får man beskedet att pengarna är slut. Om statsrådet menar vad hon säger är det rimligt att hon också snabbt ser till att de pengar kommer fram som bostadsstyrelsen behöver för att man skall kunna klara de här uppgifterna på ett tillfredsställande sätt.

Överläggningen var härmed avslutad.

Torsdagen den
22 november 1979

Om säpos verksamhet

Justitieministern HÅKAN WINBERG erhöll ordet för att besvara *Bertil Måbrinks* (vpk) den 12 november anmälda fråga, 1979/80:108, och anförde:

Herr talman! Bertil Måbrink har frågat mig vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att få ett slut på säpos politiska åsiktsregistrering.

Som ett medel för den särskilda polisverksamheten för att hindra och uppdaga brott mot rikets säkerhet m. m. förs polisregister vid säkerhetsavdelningen inom rikspolisstyrelsen.

Enligt 2 § personalkontrollkungörelsen (1969:446) får rikspolisstyrelsen i registret anteckna de uppgifter som behövs för den särskilda polisverksamheten. Anteckning får emellertid inte göras enbart av det skälet att någon genom tillhörighet till organisation eller på annat sätt gett uttryck för politisk uppfattning.

Någon politisk åsiktsregistrering får således inte förekomma och förekommer ej heller. Med hänsyn härtill föreligger inte någon anledning för regeringen att vidta åtgärder i det syfte som Bertil Måbrink anger.

BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Jag hade inte väntat mig att Håkan Winberg skulle erkänna att säpo bedriver åsiktsregistrering. Men tack ändå för svaret!

Trots det vidhåller jag att säpo bedriver åsiktsregistrering. Jag kan berätta för Håkan Winberg att snickaren Leander bara är ett av flera fall där människor nekas exempelvis byggnadsjobb vid objekt med militär anknytning. De har alla varit medlemmar i ett politiskt vänsterparti. Detta är det enda brott som dessa hedervärda människor begått och som renderat dem yrkesförbud i hemliga rättegångar, som borde vara helt främmande för en rättsstat. De har dömts på uppgifter från människor som ställt upp som sladdertackor åt säpo. De har dömts på uppgifter från säpomäns spaning, säpomän som ofta haft en politisk inriktning som befinner sig långt ut på högerkanten, säpomän som är så fixerade vid sin kommunistkräck att de inte ens uppfattat att en person på deras egen arbetsplats arbetat som spion.

Jag vill faktiskt ställa frågan om inte den inriktning säpo har, alltså åsiktsregistrering, utgör en fara för rikets säkerhet. Det finns som sagt bevis.

Jag har full förståelse för att vissa arbetsplatser måste skyddas från andra länders nyfikenhet. Jag begriper också att det finns människor som är beredda att tillfredsställa dessa länders nyfikenhet. Men det är inte så att människor med en viss politisk åsikt skulle låna sig till en sådan verksamhet. Det är helt andra egenskaper som gör att vissa människor inlåter sig på spioneri.

Håkan Winberg bör se till att säpos åsiktsregistrering upphör. Vidare bör alla de människor som hamnar i säpos register och som på grund av detta nekas vissa arbeten ha den självklara rätten att försvara sig mot anklagelserna – vad de än må gälla.

Är Håkan Winberg beredd att tillämpa 13 § i personalkontrollkungörelsen så, att alla som av säpo nekas vissa arbeten också får veta vilken orsaken är?

Justitieministern HÅKAN WINBERG:

Herr talman! Jag vill först och främst vidhålla att någon politisk åsiktsregistrering inte förekommer. Uppgifterna i polisregistret regleras av 2 § personalkontrollkungörelsen. Där stadgas att det ankommer på regeringen att meddela närmare bestämmelser om tillämpningen av föreskriften. Sådana bestämmelser har utfärdats i brev till rikspolisstyrelsen den 22 september 1972 och den 27 april 1973. Det sistnämnda brevets innehåll är hemligt.

I brevet den 22 september 1972 sägs bl. a.:

”I vårt land finns organisationer och grupper som bedriver politisk verksamhet som innebär att våld, hot och tvång utnyttjas eller kan komma att utnyttjas som medel för att uppnå de politiska syftena.

Vissa organisationer har i antaget program angivit att organisationen skall verka för att omvandla samhället med våld. En stor del av sådana organisationers medlemmar kan emellertid antas aldrig komma att medverka till att vad som sålunda uttalats i programmet förverkligas. Enbart tillhörighet till sådan organisation skall därför inte utgöra skäl att anteckna någon i säkerhetsavdelningens polisregister. Anteckning får dock ske, om någon medlem i eller sympatisör med sådan organisation genom sina åtgärder har givit anledning till misstanke att han kan vara beredd att delta i verksamhet som innebär fara för rikets säkerhet eller som syftar till och är ägnad att med våld förändra det demokratiska statsskicket eller påverka rikets ställning som oberoende stat.”

En anteckning i registret kan således inte grundas enbart på det förhållandet att en person har en viss politisk åsikt. Vederbörande måste dels vara medlem i eller sympatisör med en organisation, som enligt sitt program skall verka för att omvandla samhället med våld, dels genom sina åtgärder ha givit anledning till misstanke om att han kan vara beredd att delta i visst slags verksamhet.

BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Håkan Winberg svarade inte på min fråga om 13 §. Skall man tillämpa den och tala om varför människor har nekats visst arbete? Jag förstår varför man inte kan tala om det. Då skulle man ju tvingas avslöja att man har vägrat den eller den personen arbete just på grund av att han har en viss politisk uppfattning.

Jag vill i detta sammanhang berätta för Håkan Winberg om en byggnadsarbetare, medlem i vpk. Han vägrades arbete vid ett militärförråd som ligger en bit ut i skogen. Han lyckades få reda på att den hemliga yrkesförbudsdomen mot honom grundade sig på hans medlemskap i vpk. Nu vill jag fråga Håkan Winberg: Anser Håkan Winberg att ett medlemskap i vpk utgör grund för att föras upp i säpos register och dessutom grund för yrkesförbud? Det är alltså vad som har hänt för inte så lång tid tillbaka. Det finns ytterligare fall.

Justitieministern HÅKAN WINBERG:

Herr talman! Om Bertil Måbrink hade lyssnat på mina tidigare inlägg hade han hört att han redan fått svar på sin fråga. Enbart anslutning till viss åsiktsriktning medför numera inte att man registreras.

BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Detta fall och flera andra fall grundar sig enbart på medlemsskap i politiskt parti, Håkan Winberg. Om det nu inte skulle vara så, varför talar man då inte om anledningen för dessa personer? Varför vägras en byggnadssnickare uppe i Hälsingland jobb vid ett militärförråd? Man skulle förbättra ytterskalet på militärförrådet. Var han misstänkt för grova brott eller för spioneri eller vad var det som gjorde att han inte fick detta jobb? Varför inte tala om det? Varför skulle han inte få veta det? Varför skall man döma en person på det sätt som man har gjort i detta fall och i många andra fall?

Justitieministern HÅKAN WINBERG:

Herr talman! Jag ser det såsom min uppgift att i denna frågedebatt tala om för frågeställaren vilka regler som gäller. Det har jag också gjort. Jag nämnde personalkontrollkungörelsen och de brev som finns. Får jag dessutom crinra om att i den verksamhet vi nu talar om finns en ingående kontrollmekanism. Vi har rikspolisstyrelsens lekmanaledamöter, som har till uppgift att mycket noggrant följa den verksamhet som bedrivs av säkerhetsavdelningen inom rikspolisstyrelsen. Vidare har riksdagens ombudsmän och justitiekanslern oinskränkta möjligheter till insyn i verksamheten. Själv har jag regelbundna sammanträffanden med rikspolischefen och chefen för säkerhetsavdelningen. Också riksdagens justitieutskott har insyn i verksamheten, och jag kan berätta för Bertil Måbrink att utskottet i höst har gjort studiebesök vid säkerhetsavdelningen och fått informationer.

Det läggs alltså ner ett omfattande arbete på att kontrollera att säkerhetsavdelningen följer de bestämmelser som gäller för den.

BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Frågan är ju hur bestämmelserna tillämpas. Är medlemskap i vpk tillräcklig grund för säpo att föra in någon i register?

Och om nu kontrollen är så effektiv, varför upptäcker inte säpo de spioner som finns inom den egna organisationen?

Sedan åberopar Håkan Winberg den parlamentariska kommission som finns tillsatt och hävdar att den skulle utgöra något slags garanti. Men där saknas ett parti, vpk.

Och hur är det med den parlamentariska kontrollen? Kan de här parlamentarikerna som skall ta ställning till vissa fall kolla upp källmaterial? Vilka möjligheter har de att kontrollera det material som säpo presenterar för dem en gång i månaden? Enligt en ledamot i den parlamentariska kommissionen har man där över huvud taget inga möjligheter att kolla upp källmaterial. Det säger väl en hel del om denna s. k. parlamentariska kontroll.

Justitieministern HÅKAN WINBERG:

Herr talman! Vad beträffar medlemskapet upprepar jag vad jag sade förut. Jag har svarat på frågan. Det förekommer ingen registrering på grund av medlemskap i visst politiskt parti.

Om säpos effektivitet är tillräcklig eller inte kan naturligtvis alltid diskuteras. Det gäller all verksamhet som vi bedriver i samhället.

Slutligen vill jag säga att den parlamentariska kontrollverksamheten har fungerat under lång tid. Rikspolisstyrelsens ledamöter har möjlighet att gå in i registren och se vad som har antecknats, och det sker också.

BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Nu är det på det sättet, Håkan Winberg, att i det fall som jag har talat om – jag skall hålla mig till ett av flera fall – har personen i fråga fått beskedet: Du får inget snickarjobb vid den här militära förläggningen på grund av att du är medlem i vpk.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 10 Om televerkets beslut att införa teletex och telefax

Kommunikationsministern ULF ADELSONH erhöll ordet för att besvara Anders Björcks (m) den 7 november anmälda fråga, 1979/80:93, och anförde:

Herr talman! Anders Björck har med hänvisning till televerkets beslut att införa två nya tjänster för textkommunikation, teletex och telefax, frågat mig dels om det är rimligt att televerket utan beslut av riksdag och regering utsträcker sitt faktiska monopol på det sätt som nu sker, dels, om så inte är fallet, vilka åtgärder jag ämnar vidta för att garantera en rimlig konkurrens när det gäller nya elektroniska tjänster som kan vara aktuella i detta sammanhang.

Statsmakterna har bestämt verksamhetsområdet för televerket. Verket skall tillse att samhällets och enskildas behov av telekommunikationer tillgodoses.

De nya tjänsterna för textkommunikation, telefax och teletex, är exempel på nya, moderna former av telekommunikation som baseras på elektronisk teknik. Dessa tjänster kan komma att få stor betydelse för en rationell informationshantering inom näringsliv och förvaltning. Det är därför viktigt att nya telekommunikationssystem blir så effektiva som möjligt. Televerket har ett samordnande ansvar för utvecklingen av dessa system.

Anders Björck säger i sin fråga att televerket avser att direkt prioritera eller styra de nya tjänsterna till ett användande av televerkets egen utrustning, trots att det finns gott om annan utrustning som håller hög teknisk standard. Detta kan enligt Anders Björck betecknas som att televerket utsträcker sitt faktiska monopol utan beslut av riksdag och regering.

Det är i och för sig riktigt att televerket avser att tillhandahålla hela

Nr 35

Torsdagen den
22 november 1979

*Om televerkets
beslut att införa
teletex och telefax*

Torsdagen den
22 november 1979

*Om televerkets
beslut att införa
teletex och telefax*

kommunikationskedjan, alltså även abonnentutrustningar, för de nya tjänsterna. Detta gör man inom ramen för sitt systemansvar. Enligt den information som jag inhämtat kommer emellertid tjänsterna att utbudas i konkurrens med privata system för textkommunikation. Televerkets faktiska telefon- och telexmonopol får enligt min mening inte innebära att verket därvid ges ett otillbörligt försteg i konkurrensen.

Utvecklingen går mycket snabbt inom området elektronisk informationsöverföring, och efterfrågan på marknaden bör styra vilka tjänster som skall tillhandahållas. Fördelarna med den tekniska utvecklingen måste också kunna tillvaratas samtidigt som de långsiktiga samhällsintressena tillgodoses. Jag kan försäkra att jag noga följer utvecklingen inom teleområdet, och jag kommer självfallet, om det blir nödvändigt att vidta åtgärder för att garantera en rimlig konkurrens när det gäller nya tjänster. Såvitt jag kan bedöma krävs för tillfället inga särskilda åtgärder från min sida.

ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr kommunikationsministern för svaret på min fråga. Det ligger i konsumenternas intresse att vi har så få monopol som möjligt. Detta gäller också och inte minst den offentliga sektorn. Det är ju där vi i praktiken har att räkna med sådana monopol i dag. Endast mycket speciella skäl får föranleda att vi accepterar monopol.

Vi har nu framför oss en rad nya tjänster tack vare den moderna elektroniken, som måste få utvecklas utan begränsande monopol. Det finns dess värre besvärande tendenser hos televerket i riktning mot att få ett monopol på detta område. Trots allt tal om att det bara rör sig om försök och tester handlar det om att försöka få faktiskt monopol på telefax- och teletexområdet, som behandlas i min fråga. Jag skulle också kunna räkna upp en rad andra områden.

Televerket har monopol på telelinjerna. Det är självklart och naturligt, och ingen ifrågasätter detta. Men televerket har också möjligheter att utestänga tjänster på elektronikområdet genom att det har hand om produktgodkännande av ny materiel. Man godkänner självklart sin egen, men man skall också godkänna de värsta konkurrenternas materiel. Detta är icke rimligt. Televerket kan välja mellan att godkänna eller underkänna, men man kan också – vilket hänt – fördröja godkännande av konkurrenternas materiel. Detta är orimligt.

Jag tycker det är viktigt att regeringen och herr kommunikationsministern tar itu med dessa problem. Televerket måste naturligtvis få klart för sig de riktlinjer som skall gälla för framtiden. Dessa måste gå ut på att några monopol-tendenser inte kan tolereras, även om televerket anser att det bara gäller utvecklingsprojekt eller provförsök.

Jag vill understryka att en statlig utredning, informationsteknologiutredningen, just nu sysslar med denna typ av frågor och är inne i ett arbete som går ut på att lägga förslag till regering och riksdag om riktlinjer på området.

Herr talman! Jag tror det vore bra i framtiden om någon annan myndighet än televerket fick ansvaret för typgodkännande av nya utrustningar. För

kommunikationsministern som gammal jurist bör detta med jäv inte vara någon okänd företeelse. Det är just detta som föreligger här.

Herr talman! Jag tycker andan i herr kommunikationsministerns svar är alldeles utmärkt, och jag tackar än en gång för det. Det är bara den sista meningen som gör mig litet tveksam. Den handlar om att det för tillfället inte finns behov av några åtgärder. Jag tycker nog trots allt att det finns behov av vissa initiativ på området.

Kommunikationsministern ULF ADELSON:

Herr talman! Jag håller med Anders Björck om att det finns en del problem på detta område och att det inte i alla delar är lyckat som det är. Jag har redan haft överläggningar med televerket om detta, och jag skall också ha överläggningar med televerkets konkurrenter inte minst på materielsidan.

Jag avser att bevaka detta, och jag är övertygad om att Anders Björck kommer att tillse att jag gör det.

ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Jag tackar för detta. Åtminstone när det gäller den sista meningen vill jag ge kommunikationsministern alldeles rätt.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 11 Om återupptagande av järnvägstrafiken mellan Enköping och Uppsala

Kommunikationsministern ULF ADELSON erhöll ordet för att besvara *Oswald Söderqvists* (vpk) den 12 november anmälda fråga, 1979/80:110, och anförde:

Herr talman! Oswald Söderqvist har frågat mig om jag vill medverka till att trafiken på Enköpingsbanan snarast kan återupptas. Frågan har ställts mot bakgrund av att trafiken på bandelen Uppsala–Enköping är inställd t. o. m. den 15 juni 1980 på grund av arbete med ny motorväg vid Enköping.

Uppläggningsen av trafiken mellan Uppsala och Enköping är i första hand beroende på vilken ställning trafikhuvudmannen intar. Jag kommer därför att utan dröjsmål ta kontakt med huvudmannen i ärendet.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för svaret på min fråga. Jag är glad över den positiva framtoning som kom fram i de sista meningarna av svaret.

Detta kan tyckas vara en mycket lokal och kanske "bypolitisk" fråga. Jag tror dock att kommunikationsministern sedan jag har föredragit några som jag tycker intressanta siffror kommer att hålla med mig om att det trots allt gäller en fråga som har en viss principiell betydelse och som har relevans också på andra håll i landet i den trafiksituation som vi just nu har.

Torsdagen den
22 november 1979

*Om återupptagan-
de av järnvägstra-
fiken mellan Enkö-
ping och Uppsala*

Bakgrunden är den att den lilla järnvägssträckan mellan Enköping och Uppsala har tillhört de s. k. trafiksvaga bandelarna. Godstrafiken har för länge sedan upphört att spela någon roll, och man har haft en ganska liten persontrafik. Vad som nu har hänt är att det har byggts en ny och naturligtvis välmotiverad förbifart vid Enköping, en sedan många år efterlängtd motorväg. Men därmed har man också klippt av järnvägen utan att bry sig om att föranstalta om någon viadukt vid motorvägen, så att järnvägstrafiken kan fortsätta. Detta skulle i och för sig kanske bara ha kostat en bråkdel av vad hela motorvägsbygget har kostat, vilket också är ganska intressant.

Bakom denna åtgärd ligger naturligtvis utredningar. SJ framlade 1971 en nedläggnings-PM, där antalet resor på järnvägssträckan beräknades till ungefär 180 000 per år. Länsstyrelsen, som gjorde en utredning år 1974, tog fasta på det antalet, vilket sedan har legat till grund för vissa beslut.

Verkligheten har emellertid blivit litet annorlunda, och det är det som är det intressanta och principellt betydelsefulla. Våren 1978 gjordes 200 000 resor mellan Uppsala och Enköping. Vid den tiden hade verksamheten vid Upplands Lokaltrafik AB kommit i gång, och större delen av dessa resor företogs med buss. Under våren 1979 fördubblades antalet resor till 400 000. Från mars till oktober i år, dvs. fram till alldeles nyligen, har resefrekvensen ökat med ytterligare 40 % måndagar t. o. m. fredagar. Slår man ut utvecklingen på årsbasis skulle man komma upp till en halv miljon resor per år mellan Uppsala och Enköping, alltså betydligt mycket mer än de 180 000 resor som man tidigare räknade med.

Det uppges från Upplands Lokaltrafik att det är svårt att förutsäga utvecklingen under vintern, men normalt blir det en kraftig ökning under den årstiden. Man kanske kan räkna med en ökning på upp till 15 %, och under sådana förhållanden kan det bli besvärligt att klara trafiken eftersom det blir svårigheter att få tillräckligt med bussar, förare osv.

Man kan då fråga sig varför det har blivit på detta sätt. Från Upplands Lokaltrafik meddelas – och det gläder mig att kommunikationsministern kommer att vända sig till Upplands Lokaltrafik, så att han kan få uppgifter härom – att man har gjort ordentliga reseundersökningar och försökt anpassa tidtabellerna så att de skulle passa folks arbetsresor och andra resor. På den punkten skiljer man sig från vad som gäller beträffande SJ. När denna fråga var ute på remiss bl. a. till Upplands Lokaltrafik och företaget då påpekade att SJ:s tider på denna lilla järnvägssträcka var helt felaktigt upplagda, framhölls det från SJ att det inte skulle vara lönt att ändra på dem, eftersom bandelen ändå bär sig så dåligt.

Men det är bra om kommunikationsministern tar kontakt med UL, dvs. Upplands Lokaltrafik, och får studera siffrorna. Kanske kan han då medverka till att trafiken på denna bandel kommer i gång igen. Som det verkar är avsikten att trafiken aldrig någonsin skall återupptas.

Kommunikationsministern ULF ADELSONN:

Herr talman! Herr Söderqvist anförde intressanta siffror. Man skulle alltså nu på årsbasis ha en beläggning av i runt tal en halv miljon resande mellan

Enköping och Uppsala. Jag kan dock inte på rak arm säga vad det innebär i form av ekonomiskt underlag. Jag har i denna typ av ärenden den allmänna uppfattningen – det kan inte gälla som generell regel, men det bör vara ett riktmärke – att huvudmannens inställning skall vara avgörande för hur trafiken ordnas. Det gäller inte minst med tanke på att huvudmannen, om järnvägsalternativet blir dyrare, går miste om medel som denne då skulle kunna använda till någonting annat. Jag tycker att den typ av beslut som är en följd av riksdagsdirektiv rimligtvis bör fattas av den lokale huvudmannen, som får göra en avvägning av om en spårförbindelse är så angelägen att man är beredd att ta på sig en merkostnad för den.

Om det nu är så, som herr Söderqvist angivit, att det rör sig om 500 000 resor per år, gäller det ett så pass betydande antal att man efter en anpassning av tidtabellen till folks önskemål kanske inte kommer att finna det dyrare att ha en järnvägsförbindelse. Men det är en fråga som får klaras ut i de diskussioner som skall följa mellan främst huvudmannen och SJ.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Det är klart att bussar kan ersätta en järnväg, men en järnväg kan aldrig ersätta bussar, utan det måste bli fråga om både-och. Det intressanta i detta sammanhang – och som många gånger, inte bara i detta fall, har varit typiskt när det har gällt sådana här frågor – är den stelbenthet som det i olika distrikt har funnits hos SJ. Man har inte velat ändra tidtabellerna så att de anpassas efter den verkliga trafikintensiteten i området. Jag tror att detta är ett fall där det är ganska tydligt att det har varit på det sättet.

Man har inom Upplands Lokaltrafik AB faktiskt uttryckt förvåning över att kommunikationsdepartementet inte har kollat upp dessa siffror, när det har varit aktuellt för SJ att göra sig av med denna bandel.

Det är klart att det måste göras en avvägning mellan kostnaderna. Men med hänsyn till den kraftiga ökning av resandet som här har uppstått och som är unikt – det går lätt att kontrollera hur det är med den saken – finns det starka skäl för att se till att den extra miljon eller vad det kan kosta att bygga en viadukt över motorvägen skaffas fram. Spårbunden trafik kommer förmodligen att bli mer betydelsefull, inte bara på detta ställe utan också på många andra. Det finns alltså all anledning att inte riva upp fler järnvägskilometrar i detta land.

Kommunikationsministern ULF ADELSON:

Herr talman! Jag kan naturligtvis inte ge något generellt löfte här och nu. Men om man har en mycket starkt ökande resandeström och det finns ett starkt intresse från den lokale huvudmannen att här ha spårbunden trafik, får man bryta med statens järnvägar och försöka komma fram till en uppgörelse. Det är klart att man inte skall omöjliggöra detta genom att inte ha denna viadukt. I värsta fall får vägverket ta på sig den kostnaden. Det får i denna del helt enkelt göras en samhällsekonomisk kalkyl. Vägverket är ju inte direkt berört av denna uppgörelse. Men detta måste man naturligtvis göra en översiktlig bedömning av – jag delar den uppfattningen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Torsdagen den
22 november 1979

*Om åtgärder för
att trygga den
svenska kustsjöfar-
tens konkurrens-
kraft*

§ 12 Om åtgärder för att trygga den svenska kustsjöfartens konkurrenskraft

Kommunikationsministern ULF ADELSOHN erhöll ordet för att besvara *Rune Torwalds* (c) den 14 november anmälda fråga, 1979/80:117, och anförde:

Herr talman! Rune Torwald har med hänvisning till sin motion 1978/79:182, trafikutskottets betänkande 1978/79:14 och en IMCO-rapport frågat mig om jag är beredd att vidta snara åtgärder för att trygga den svenska kustsjöfartens konkurrenskraft och, om svaret är ja, vilka åtgärder som kan komma i fråga.

Frågan gäller den speciella tillämpning av vissa skeppmättningsregler som Västtyskland hävdar i strid mot en entydig IMCO-rekommendation. Denna tyska tillämpning ger fördelar för tyskt tonnage av viss storlek och konstruktion.

Västtyskland har förbundit sig att tillämpa IMCO-rekommendationen för tonnage som kontrakterats senare än mars 1979 men har sagt sig inte kunna ändra tillämpningen för existerande tonnage. Denna utfästelse gäller endast under förutsättning att övriga stater tillämpar skeppmättningsreglerna enligt IMCO-rekommendationen.

Frågan har behandlats i IMCO i oktober 1979. Sverige intog i IMCO den ståndpunkten att man borde hävda IMCO-rekommendationen. Vid en informell omröstning visade det sig att tio stater röstade för det svenska förslaget, medan tio stater var beredda att av konkurrensskäl tillämpa den tyska mätmetoden. Bland de senare staterna fanns Norge och Danmark.

Kommer den tyska mätningen till användning även i andra länder, kan vi av konkurrensskäl bli tvingade att i strid med tidigare nämnda IMCO-rekommendation även tillämpa tysk mätmetod. Vi har ännu inte fått uppgifter om att så har skett.

Om Rune Torwald med sin fråga även avser andra åtgärder till stöd för den svenska kustsjöfarten vill jag meddela att stödet till den mindre skeppsfarten kommer att behandlas i den sjöfartspolitiska proposition jag räknar med att föreslå regeringen att lägga fram under våren 1980.

RUNE TORWALD (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för det positiva svaret.

Mina tidigare framstötningar har tyvärr inte rönt så mycket förståelse från sjöfartsverkets sida. Så sent som i våras betecknade man mina farhågor som ogrundade. Dess värre visar det sig nu att jag antagligen får rätt. Såväl Storbritannien som våra nordiska grannländer synes vara beredda att övergå till att tillämpa de västtyska mättningsmetoderna.

Västtysklands tillämpning av nu gällande skeppmättningsavtal har medfört att svenska redare inte har kunnat klara konkurrensen från västtyskt kusttonnage, beroende på att en västtysk båt av samma storlek som en svensk med den tyska tillämpningen har kunnat lasta bortåt 20 % mer.

Jag vill därför uttala min tillfredsställelse över att jag av svaret att döma bör kunna förvänta mig en ändrad attityd från sjöfartsverkets sida, även om det tyvärr närmast måste betraktas som en omvändelse under galgen. Men bättre sent än aldrig!

Att en ändring är så angelägen beror på att fartyg med nuvarande mätbrev får användas under tolv år efter det att de nya IMCO-reglerna för skeppmätning träder i kraft.

Låt mig bara litet förundrat peka på en punkt i svaret, där det står att Västtyskland hävdar en speciell tillämpning i strid mot en entydig IMCO-rekommendation. Men om den hade varit entydig måste det väl ha funnits möjligheter att tvinga Västtyskland att tillämpa den rekommendationen. Det är väl dess värre så att den inte har varit entydig – 10–10 i omröstningen tyder inte heller på det.

I detta sammanhang vill jag understryka att en ändrad policy vid mätning av fartyg givetvis inte bara kan få gälla inköp av tyska fartyg utan måste få gälla generellt för befintliga svenska fartyg av berörda kategorier.

Det är ju också så att de nya mätningsregler som vi i princip antog i våras – och som innebär ett eliminerande av nuvarande, närmast kaotiska tillstånd – inte kommer att träda i kraft förrän om ca två år. Ett ytterligare skäl för en snabb övergång till västtysk mätningsmetod för Sveriges vidkommande är att vi annars under dessa år sannolikt skulle få ett totalstopp för nybyggnation och reparation av dessa fartygstyper vid svenska varv.

Om man bygger om ett svenskt fartyg, som nu lastar ca 3 000 ton, och därefter mäter fartyget efter tysk metod, innebär detta att tillåten last ökar med ca 20 %. Detta ökar givetvis också svensk sjöfarts konkurrenskraft och skulle samtidigt snabbt ge betydande sysselsättningstillskott vid de svenska småvarven, som ju brottas med betydande svårigheter f. n. Det har redan sagts här i dag.

Herr talman! Jag begär givetvis inte att statsrådet skall ge ett konkret svar på denna nya frågeställning. Men jag vore tacksam att få veta om inte kommunikationsministern anser att även sådana faktorer bör tas med i bedömningen, när man nu så snabbt som möjligt måste fatta ett beslut om huruvida sjöfartsverket skall övergå till att mäta enligt den västtyska metoden eller ej.

Kommunikationsministern ULF ADELSON:

Herr talman! Jag har en mycket entydig uppfattning – om jag får använda ordet entydig, herr Torwald – och det är att Sverige skall följa internationella rekommendationer. Vi skall stötta internationella rekommendationer och driva den linjen att de skall följas av andra länder. Men vi kan inte i något sammanhang göra som strutsen: stoppa ned huvudet i sanden och sedan vifta med plymerna. Om andra länder inte följer internationella rekommendationer måste svensk sjöfart – och svenskar över huvud taget – ges samma konkurrensmöjligheter som de utlänningar har med vilka vi tampas, annars klarar vi oss inte i konkurrensen. Att likt en Karl XII stå här med dragen sabel oberoende av vad som händer i omvärlden är föga begävat.

Om åtgärder för att trygga den svenska kustsjöfartens konkurrenskraft

Vad beträffar entydigheten så vill de andra länderna alltså att man skall följa rekommendationen. Men de har ju samma problem som Sverige, och jag tycker inte att vi skall göra något fränsteg förrän det visar sig att andra länder också gör det. Men om de gör det måste vi göra likadant. Nu har vi vissa problem ändå, och det gäller vid köp av tyska fartyg eller vid ombyggnad av svenska fartyg. Det betyder att tyskarna kommer att få högre värden på sina fartyg. Vi sätter kontanter i händerna på tyska redare, som på det sättet kan skaffa nya, moderna fartyg. Men ingen medalj är ju så god att den bara har framsidor.

RUNE TORWALD (c):

Herr talman! Jag instämmer helt i vad statsrådet har sagt. Låt mig bara avslutningsvis påpeka, att om man övergår till den västtyska mätningstillämpningen får det inte bara gälla de fartyg som byggs nu eller repareras nu, utan det måste också ske genom att man mäter om befintliga fartyg och utfärdar nya mätbrev. Gör man inte det kommer dessa redare att ha problemen kvar under dessa tolv år. Det betyder alltså att först genom att också mäta de nuvarande fartygen och utfärda nya mätbrev kan man åstadkomma rättvisa redarna emellan och även en ökad konkurrensförmåga för de svenska redarna.

Kommunikationsministern ULF ADELSON:

Herr talman! Enligt vad jag inhämtat finns knappast några svenska fartyg som kan använda den här metoden omedelbart. En viss ombyggnad kommer att krävas, och även vid ombyggnad och nymätning måste man ge tillstånd.

Jag kan inte svara för varje fartyg i de svenska rederiernas händer, men i princip anser jag att om man nu skall bryta en konvention och slåss på lika villkor, då måste man bryta fullt och helt, icke styckevis och delat.

RUNE TORWALD (c):

Herr talman! Jag är införstådd med att statsrådet inte kan känna till alla detaljer och begär det inte heller. Jag är emellertid helt tillfredsställd med andan i statsrådets senaste svar.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 13 Om ändrad praxis i förpassningsärenden

Statsrådet KARIN ANDERSSON erhöll ordet för att besvara *Oswald Söderqvists* (vpk) den 15 november anmälda fråga, 1979/80:94, och anförde:

Herr talman! Oswald Söderqvist har frågat mig vilka skäl som har varit avgörande vid regeringens beslut den 6 september och den 1 november 1979 om förpassning till Spanien av chilenska medborgaren Alejandra Vicencio

Guzman. Oswald Söderqvist påstår att dessa beslut skulle innebära en tydlig skärpning i jämförelse med tidigare fall.

Jag har i riksdagen så sent som den 23 oktober i år besvarat en fråga av Oswald Söderqvist rörande Alejandra Vicencio Guzman. Då hävdade jag med bestämdhet att Sverige inte har skärpt attityden gentemot latinamerikanska flyktingar. Jag vill nu endast förklara att jag vidhåller detta. Möjligheterna för latinamerikanska flyktingar att få en fristad här har sålunda på intet sätt försämrats under senare tid.

Den 12 november 1979 – dvs. efter de tidigare nämnda regeringsbesluten – inkom nya uppgifter angående Vicencio Guzmans hälsotillstånd. På grund av dessa uppgifter upphävde regeringen den 15 november 1979 förpassningsbeslutet.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka invandrarministern för svaret på den fråga jag ställde om igen på grund av att regeringen någon eller några dagar efter vår förra frågestund i detta ärende beslutade att förpassa den chilenska flickan, medan statsrådet i det förra frågesvaret sade att fallet var under ny prövning och över huvud taget lät ganska optimistisk, vilket ju var litet missvisande.

Jag hade inte tänkt uppehålla mig så mycket vid det här enskilda fallet – det finns många flyktingar som förpassats, utvisats osv. från Sverige under de senare åren. Men när statsrådet säger att det tillkommit ny information, är detta inte riktigt sant. Jag antar att det är brevet från läkaren som avses. Denna information fanns i materialet redan tidigare, även om det inte var just i den utformning som den förstnämnda läkaren hade gjort.

Men detta är en principfråga som gäller de politiska flyktingarna i Sverige och som kanske framför allt under senare år kommit att gälla latinamerikanska flyktingar.

Statsrådet och jag lär inte bli överens i denna fråga, eftersom jag vidhåller att det här är fråga om en skärpning. Det anser också flyktingarnas organisationer, som väl lär ha den bästa erfarenheten i denna sak, och de har framhållit detta vid upprepade tillfällen.

Man bedömer hårdare, man kräver starkare släktskapsbindningar och sådana saker. I fallet med den chilenska flickan var det principen om tredje land som tillämpades hårt. När vi debatterade förra gången sade statsrådet till mig, att flickan har en fristad i Spanien, hennes föräldrar har uppehållstillstånd där. Ja, de har ett tillfälligt uppehållstillstånd där till nästa år. De vet inte om detta kommer att bli förlängt, och det är inte heller säkert, om hon hade avvisats dit, att hon hade fått något arbete eller kunnat vara säker på att få uppehållstillstånd, eftersom hon är så pass gammal att hon inte kan räknas som minderårig.

Men regeringen beslutade som den gjorde, vilket jag tycker är ett bevis på att man bedömer hårt, hårdare än man gjort tidigare. Det intressanta i denna fråga är att det sker en hårdare bedömning. Man kräver klarare och starkare skäl för att folk skall få stanna här, och det har blivit en skärpning jämfört med

det tidigare 1970-talet eller mitten av 1970-talet. Jag förväntar mig inte någon förbättring under denna regering. Vi kommer dock att bevaka dessa fall. Att det blev en ändring i just detta fall berodde helt enkelt på att en mycket aktiv och så småningom stor opinion kring just denna flicka reagerade och uppvaktade, vilket medförde rabalder i pressen. Därför blev beslutet upphävt.

Statsrådet KARIN ANDERSSON:

Herr talman! Det tjänar inte mycket till att diskutera med Oswald Söderqvist. Jag vidhåller bestämt att ingen ändring i praxis har skett när det gäller de latinamerikanska flyktingarna.

Oswald Söderqvist tog upp två frågor. Den ena gällde familjesammanföringen. Här gäller exakt samma principer som alltid har gällt, nämligen att maka, make, fästmö, fästman och minderåriga barn tillåts att förena sig med anhöriga. I detta fall var den bestämmelsen inte tillämplig.

Sedan sade Oswald Söderqvist att man inte var säker på att Alejandra skulle få uppehållstillstånd i Spanien. Vi var emellertid säkra på detta, eftersom vi hade förvissat oss härom. Nu kan jag inte gå in på alla detaljer, men jag har gärna velat bemöta Oswald Söderqvist på dessa två punkter.

Sedan till opinionen. Som jag sagt tidigare är invandrar- och flyktingfrågorna svåra. Jag vidhåller att det är viktigt att dessa frågor bevakas av opinionen och har alltså ingenting emot detta. Förra gången frågan var uppe sade jag också att jag kommer att ta hänsyn till opinioner som kommer till uttryck i den mån de är förenliga med den invandrapolitik som vi för. Det vore rätt så upprörande om regeringen, som har att ta ställning till många ärenden varje vecka, skulle tillämpa olika bedömningar i de olika fallen, beroende på om regeringen har en opinion bakom sig eller ej. Som jag redan har sagt har Alejandra fått stanna på grund av nytillkomna uppgifter om hälsotillståndet och inte på grund av den opinion som fanns. Om den opinionen har medfört att uppgifterna kommit fram är en annan fråga.

Jag vill också bestämt hävda att vi tidigare icke hade kännedom om uppgifterna i läkarintyget. Brevet ankom måndagen den 12 november och regeringen fattade beslut den 15 november.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Bara ett par saker. Vi hade förvissat oss om det, säger statsrådet. Vid någon eller några spanska myndigheter har man alltså sagt till den svenska regeringen: Visst kommer den här flickan att få stanna, det garanterar vi. Är man bergfast övertygad om att uppgifter från myndigheter i ett land som Spanien är pålitliga och gör sina ställningstaganden på basis av dem är det naturligtvis glasklart. Men jag är inte övertygad, och många andra, som kanske känner Spanien och de spanska förhållandena bättre än jag, skulle nog inte heller vara övertygade. Försäkringar från det hållet kan få stå för vad de är värda. Jag tror inte att man kan bygga ett utvisningsärende på försäkringar ifrån myndigheter i ett land som Spanien, där det finns en stark, hemlig polismakt som fortfarande – som jag sade förra gången – inte på något

sätt har rensats från de element som fanns redan under den fascistiska diktatortiden.

Sedan till opinionen. Det är klart att det rent principiellt skall vara som statsrådet sade. Vår regering, våra tjänstemän och våra myndigheter skall i alla sammanhang vara oväldiga och fatta sina beslut oberoende av yttre påverkan. Så är det ju inte i verkligheten, och det vet vi. Vore det så skulle inte påtryckningsgrupper av olika slag uppstå. Man skulle inte arbeta för att med opinionens hjälp försöka ändra beslut. Det hör väl också till det demokratiska spelet. Jag tror att regeringar, även den här regeringen, liksom också statsrådet, tar intryck av opinioner, vilket ju också har skett i detta fall.

Statsrådet KARIN ANDERSSON:

Herr talman! Jag delar Oswald Söderqvists uppfattning att det är bra med opinioner. Politikerna skall bevakas i sitt beslutsfattande. Men jag vill ändå bestämt hävda att opinioner inte skall vara avgörande för besluten.

Det verkar ibland som om man tror att regeringen fattar helt godtyckliga beslut. Jag har viss förståelse för att allmänheten, som får sina informationer via massmedia, kan få den uppfattningen. Men en riksdagsledamot bör veta att regeringen i sitt beslutsfattande har att följa av riksdagen stiftade lagar och den praxis rörande tillämpningen som utvecklats.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 14 Föredrogs och hänvisades

Motioner

1979/80:102–105 till socialförsäkringsutskottet

1979/80:106 och 107 till skatteutskottet

1979/80:108–110 till socialutskottet

1979/80:111 till skatteutskottet

1979/80:112 yrkandet 1 till socialutskottet

yrkandet 2 till socialförsäkringsutskottet

1979/80:113 till näringsutskottet

§ 15 Föredrogs och bifölls

Interpellationsframställningar 1979/80:72 och 73

§ 16 Bemanning av fartyg

Föredrogs trafikutskottets betänkande 1979/80:4 med anledning av propositionen 1978/79:117 om bemanning av fartyg, m. m. jämte motioner.

I propositionen 1978/79:117 hade regeringen (kommunikationsdepartementet) föreslagit riksdagen att anta förslaget till lag om ändring i lagen (1965:719) om säkerheten på fartyg.

Nr 35

Torsdagen den
22 november 1979

*Bemanning av
fartyg*

Torsdagen den
22 november 1979

*Bemannings-
av
fartyg*

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes bl. a. följande:

”I propositionen läggs fram förslag till ny reglering från säkerhetssynpunkt av bemanningen av fartyg. Regleringen lägger grunden för en mer flexibel bemanningspraxis. Den bygger på befälsbemanningsutredningens slutbetänkande (SOU 1978:21) Bemanning av fartyg och sjöfartspolitiska utredningens komplettering i maj 1978 till betänkandet.

Propositionen innehåller överväganden rörande den framtida bemanningspolitiken. Personalkostnaderna utgör en stor andel av ett fartygs driftskostnader. Ändringar i dessa har stor betydelse för den svenska handelsflottans konkurrensförmåga. Förslagen innebär att större hänsyn än hittills kan tas till tekniska och organisatoriska förhållanden på fartygen och att kollektivavtal om arbetsförhållandena också skall beaktas i ökad utsträckning då fartygets minimibesättning bestäms. Härigenom skapas utrymme för individuellt avpassade bemanningssystem som kan bidra till förbättringar för svensk sjöfart utan att avkall görs på sjösäkerhetens krav.

Författningsmässigt innebär förslaget att sjöbefälskungörelsens bemanningstabeller tas bort och att det läggs på sjöfartsverket att även bestämma befälsbemanningen. För de minsta handelsfartygen och för andra fartyg än handelsfartyg ersätts nuvarande reglering med föreskrifter rörande bemanningen i den utsträckning som behövs från sjösäkerhetssynpunkt.

Det nuvarande bristmönstringssystemet föreslås avskaffat. När minimibesättningsbeslutet inte kan uppfyllas, skall i första hand sjöfartsverket kunna ändra beslutet tillfälligt. I andra hand skall befälhavaren kunna gå ifrån beslutet för en kort tid, när bristen har uppstått på grund av ett plötsligt sjukdomsfall eller annan oförutsedd händelse. Förutsättningen är i båda fallen att sjösäkerhetens krav ändå blir uppfyllda.

Fartygsmiljöutredningens förslag i delbetänkandet (Ds K 1976:1) Bostäder, medinflytande och miljö ombord på fartyg, att ge de ombordanställda ökade möjligheter att påverka utformningen av bostads- och arbetsmiljön på fartygen genom partssammansatta fartygsmiljönämnder, behandlas också i propositionen. Det bör finnas goda förutsättningar för parterna att utan lagregler åstadkomma enkla och praktiska lösningar i dessa frågor, varför förslag till särskild lagstiftning inte läggs fram.”

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen väckta motionerna

dels under 1978/79 års riksmöte

1978/79:2612 av Rune Torwald (c) och

1978/79:2613 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari föreslagits

1. att riksdagen beslutade avslå propositionen 1978/79:117 i vad gällde förslag till ändring av 6 kap. lagen (1965:719) om säkerheten på fartyg,

2. att riksdagen uttalade att bestämmelser om fartygsmiljönämnder borde införas i lagen (1965:719) om säkerheten på fartyg i enlighet med fartygsmil-

jöutredningens (Ds K 1976:1) förslag och att därvid de anställdas representeranter borde ges vetorätt i frågor som rörde arbetsmiljö och boendemiljö ombord i fartyg samt hemställde hos regeringen om förslag härom,

dels under 1979/80 års riksmöte
1979/80:18 av Nils Hjorth (s) och Kurt Hugosson (s).

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

1. med bifall till propositionen 1978/79:117 avslå motionen 1978/79:2613 yrkandet 1 om fasta normer för bemanning m. m.,

2. med avslag på motionen 1978/79:2612 anta det i propositionen 1978/79:117 framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1965:719) om säkerheten på fartyg såvitt avsåg 1 kap. 11 §,

3. beträffande frågan om användning av bemanningstabeller med bifall till propositionen 1978/79:117 lämna motionen 1979/80:18 yrkandet 1 utan åtgärd,

4. med avslag på motionen 1979/80:18 yrkandet 2 anta förslaget till lag om ändring i lagen om säkerheten på fartyg 6 kap. 6 §,

5. lämna motionen 1979/80:18 yrkandet 3 om vakt i maskinrummet m. fl. platser i fartyget utan åtgärd,

6. anta förslaget till lag om ändring i lagen om säkerheten på fartyg, i den mån förslaget ej omfattades av punkterna 1–5, med den ändringen att ikraftträdandebestämmelsen skulle erhålla av utskottet föreslagen lydelse, innebärande att lagen skulle träda i kraft den 1 juli 1980,

7. avslå motionen 1978/79:2613 yrkandet 2 om bestämmelser beträffande fartygsmiljönämnder.

SVEN HENRICSSON (vpk):

Herr talman! Från vänsterpartiet kommunisternas sida vill vi notera att vissa av de åtgärder som föreslås i regeringspropositionen om bemanning av fartyg m. m. är nyttiga. Vi har då särskilt lagt märke till förslaget om att avskaffa det s. k. bristmönstringssystemet och att ansvarigheten för vissa lagöverträdelse utsträcks från att gälla befälhavaren till att omfatta även redaren eller den som i redarens ställe brukar fartyget.

I och med 1965 års sjöfartslag blev hela bemanningen av fartyg reglerad i författning. S. k. minimibesättningar för alla fartyg med en bruttodräktighet av minst 20 bruttoregister-ton skulle gälla.

Folkpartiregeringens nu av utskottet tillstyrkta förslag om ett nytt regelsystem för fartygsbemanning innebär att de s. k. bemanningslistorna avskaffas. Enligt vpk:s mening medför detta en uppluckring av såväl sjösäkerheten som de ombordanställdas egen säkerhet. Vi anser att bemanningsfrågorna är av den största betydelse för fartygets säkerhet. Man måste i lag genom ett fast, bindande system med enhetliga normer för bemanning, vad gäller såväl antal man som behörighets- och kvalifikationskrav, trygga säkerheten. En sådan ordning utesluter givetvis inte att dessa normer blir

föremål för översyn och behövliga justeringar från tid till annan.

Men i samma ögonblick som man – som utskottet nu föreslår – övergår till en individuell bedömning via sjöfartsverket av varje enskilt fartygs bemanning eller gör bemanningsfrågan till en förhandlingsfråga mellan parterna på arbetsmarknaden, då riskerar man att kostnadsaspekter och inte den avgörande säkerhetsaspekten blir bestämmande då det gäller fartygsbemanningen.

Huvudskälet till den nu föreslagna åtgärden uppges vara att uppnå en smidig anpassning av bemanningen med hänsyn till den snabba tekniska utveckling som kännetecknar sjöfartsområdet. Självfallet måste en anpassning ske till den tekniska utvecklingen – det förekommer ju i hela samhället – men detta utesluter inte en författningsreglering av de viktiga säkerhetsfrågorna.

F. ö. framgår den verkliga orsaken till ändringen av ett i utredning och proposition ständigt återkommande argument. Det står där ofta att personalkostnaderna utgör en för stor andel av fartygens driftkostnader, varför den svenska handelsflottans möjligheter att konkurrera med andra länders handelsflottor kan äventyras – detta trots att personalkostnaderna uppgår till endast ca 10 % av fartygens totala driftkostnader. Här kommer återigen de s. k. bekvämlighetsländernas bristande lagstiftning in i bilden. Bekvämlighetsländerna kan såväl med underbetalning som med underbemanning genom dåliga arbetsvillkor för sjöfolket sänka sina personalkostnader, vilket dock får negativa – jag vill understryka mycket negativa – verkningar för säkerheten. Detta förhållande har i sin tur utgjort skäl för en omfattande utflaggning av svenska fartyg – en utflaggning som vpk vid ett otal tillfällen krävt stopp för genom lagstiftning. Vi kan aldrig acceptera att löner och sociala förmåner, eller rättare sagt bristen på förmåner, i ofta eftersläpande och socialt nedtryckta länder skall stå som mönster för svenska arbetares förhållanden.

Då vänsterpartiet kommunisterna genom motionen 1978/79:2613 motsätter sig en ändring av 6 kap. lagen om säkerhet på fartyg vägleds vi av en strävan att motverka alla risker för sämre sjösäkerhet. Frågan om bemanningsnormer på fartyg får inte bli beroende av konjunkturväxlingarna och dessa växlingars återspeglning i avtal eller samråd mellan arbetsmarknadens parter. Det betyder nämligen i ett läge med omfattande arbetslöshet bland sjöfolk att de anställas förhandlingsläge försvagas, vilket gör det möjligt för motparten att med anförande av kostnadsskäl tvinga fram eftergifter i bemannings- och säkerhetsfrågorna. I stället för det av vpk i motionen föreslagna bindande systemet med fasta normer för bemanning föreslår nu utskottet med tidigare nämnd motivering, dvs. anpassning till den tekniska utvecklingen, att prövning skall ske individuellt för varje fartyg. En sådan ordning innebär att man vägrar se bemanningsfrågan som författningsfråga med åtföljande politiskt ansvar för sjösäkerheten. Men det innebär också att de ombordanställdas säkerhet icke tillräckligt beaktas, vilket även framhållits i Svenska maskinbefälsförbundets remissyttrande, där man bl. a. framhåller följande: "Det är därför orimligt att i så stor utsträckning som föreslås

*Bemannings-
av
fartyg*

överlämna till sjöfartsverket att i varje betydande fråga helt på egen hand fatta beslut. Det får inte inträffa att statens ansvar för bemanning ersättes med enbart avtal mellan arbetsmarknadens parter. De ombordanställdas säkerhet får inte vara förhandlingsbar.”

Fartygsmiljöutredningen föreslog i sitt betänkande Bostäder, medinflytande och miljö ombord på fartyg inrättandet av partsammansatta s. k. fartygsmiljönämnder inom rederierna och bestämmelser härom i sjösäkerhetslagen. Utredningen såg inrättandet av sådana nämnder som en viktig åtgärd i syfte att ge de ombordanställda verkliga möjligheter att forma en god miljö på fartygen. Från vpk:s sida tillmåter vi sådana fartygsmiljönämnder en mycket viktig roll i arbetet för att skapa den för de ombordanställdas liv avgörande fartygsmiljön.

Det gäller i detta fall inte bara arbetsmiljön utan, som alla förstår, också boendemiljön ombord.

Vänsterpartiet kommunisterna har i sin motion gjort gällande att de ombordanställda i likhet med anställda i land behöver lagens stöd i dessa frågor, liksom de behöver vetorätt. Det tjänar föga till att, som regeringen och utskottet här gör, uttala en tro på goda förutsättningar för lösningar genom förhandlingar. Sådana fromma förhoppningar hälsas säkert med tillfredsställelse av sjöfolkets motpart på arbetsmarknaden.

Utskottet synes också på denna punkt ha en viss sund skepsis. Man hänvisar till propositionens föredragande, som uttalat avsikten att ”återkomma i saken om det visar sig att ett vidgat inflytande för de anställda i hithörande frågor inte kommer till stånd”. Den kommentaren uttrycker en säkerligen enligt vår mening högst berättigad farhåga – det visar tidigare erfarenheter när det har gällt kampen för en bättre arbetsmiljö. Det bästa är därför att riksdagen i enlighet med fartygsmiljöutredningens och vpk:s förslag uttalar sig för en bestämmelse i sjöfartslagen om att fartygsmiljönämnder införs i lagen om säkerhet på fartyg.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionen 1978/79:2613.

KURT HUGOSSON (s):

Herr talman! Under de något mer än tre år som vi har haft borgerligt regeringsstyre i det här landet har svensk sjöfart upplevt stora bekymmer. Man kan också konstatera att de här åren har kännetecknats av att det inte drivits någon sjöfartspolitik i landet. Man skulle kunna kalla de borgerliga regeringarnas brist på aktivitet för den obotfärdiges förhinder. Under de tre åren har mer än hälften av den svenska handelsflottan försvunnit. Vi har haft en utflaggning av svenska fartyg osv. Vi har nu fått veta att vi inte heller i höst kommer att få ta ställning till några riktlinjer för den framtida sjöfartspolitik.

Även den fråga som behandlas i regeringens proposition 1978/79:117 om bemanning av fartyg kan hänföras till samma karakteristik som jag har gett av sjöfartspolitikerna i övrigt. Det var nämligen så att befälsbemanningsutredningen redan i början på 1978 kom med sitt förslag till hur bemanningsfrågorna på fartyg skulle behandlas. Den dåvarande kommunikationsministern

Torsdagen den
22 november 1979

*Bemannning av
fartyg*

Bo Turesson vägrade emellertid att acceptera den utredningens förslag och skickade över det till en ny utredning, sjöfartspolitiska utredningen, för överarbetning. Detta medförde att de ombordanställdas organisationer vägrade att vara med i den här delen av arbetet. Som en följd av denna handläggning och den därmed uppkomna tidsfördröjningen var man emellertid från organisationernas sida tvungen att hantera bemanningsfrågorna. Den största organisationen på de ombordanställdas område, nämligen Svenska sjöfolksförbundet, har därför i bemanningsfrågorna träffat kollektivavtal med motparten.

Denna ordning har den största organisationen uppfattat som ganska tillfredsställande. Utifrån de utgångspunkterna har vi från socialdemokratiskt håll därför accepterat regeringens förslag i propositionen när det gäller reglerna för bemanning av våra fartyg. Men det är ju väldigt viktigt – och jag vill här gärna understryka vad vpk:s representant framhöll i sitt inlägg – att den här ordningen givetvis inte får innebära att man genom avtal förhandlar bort sjösäkerheten. Enligt det här förslaget är det sjöfartsverket som har till uppgift att övervaka att de träffade avtalen inte innebär att man avtalat bort sjösäkerheten.

Vi har från socialdemokratisk sida i en motion starkt velat understryka att det ansvar för sjösäkerheten som läggs på sjöfartsverket är så viktigt att sjöfartsverket måste få de resurser som erfordras för att man skall kunna fullgöra denna viktiga funktion.

Det är naturligtvis också – som Sven Henricsson sade – speciellt viktigt att man ägnar sjösäkerhetsfrågorna uppmärksamhet i för branchen besvärliga konjunkturlägen.

Vi noterar därför på socialdemokratiskt håll med tillfredsställelse att utskottet helhjärtat delar den uppfattning som vi har framfört i vår motion. Jag vill till kammarens protokoll citera vad utskottet säger i den här frågan: "Utskottet vill dock starkt understryka att sjösäkerheten inte får eftersättas. I för branschen besvärliga konjunktursituationer bör särskild uppmärksamhet riktas på bemanningen från sjöfartsverkets sida. Vidare vill utskottet erinra om att riksdagen i samband med behandlingen av årets budgetproposition --- anslagit medel för förstärkning med bl. a. en handläggare på sjöfartsverkets bemanningsektion. Avsikten härmed är att möta den ökade belastningen i fråga om bemanningsärenden." Men utskottet går vidare och säger: "Det är enligt utskottet angeläget att sjöfartsverket får de resurser som erfordras för detta bevakningsarbete, speciellt som verket medgivit att man har svårigheter att fullfölja sina ifrågavarande åligganden. Utskottet förutsätter att regeringen uppmärksam följer utvecklingen på området."

Herr talman! Detta är de viktigaste principiella synpunkterna i den här propositionen. När den största organisationen för de ombordanställda i princip accepterat förslaget i propositionen och när utskottet gör den klara markeringen i utskottsbetänkandet att sjösäkerheten inte får eftersättas och att sjöfartsverket skall få de resurser som erfordras för att den nya lagstiftningen om bemanning av fartyg skall fungera, har vi från socialde-

mokratisk sida icke haft några svårigheter att vid behandlingen i utskottet acceptera propositionen. Jag får därför, herr talman, sluta med att yrka bifall till trafikutskottets hemställan i dess betänkande nr 4.

ROLF SELLGREN (fp):

Herr talman! Jag ber att få börja med att, i likhet med Kurt Hugosson, yrka bifall till trafikutskottets hemställan.

Med de nya regler för bemanning av fartyg som föreslås i propositionen 1978/79:117 har vi fått ett regelsystem som bättre ansluter sig till dagens förutsättningar. Den traditionella uppdelningen av personal på fartyg i sjöbefäl och manskap är i dag ingen bra utgångspunkt för en riktig bemanning av moderna fartyg. Lika stelbent är det att tillämpa tabeller eller fastställda minimilistor. Genom att gränsdragningen mellan de olika personalkategorierna slopas kan man räkna med att arbetsuppgifter som traditionellt ligger på sjöbefäl i fortsättningen i stället kan utföras av kvalificerad personal av annat slag.

Det råder alltså enighet i utskottet om detta. I några motioner har emellertid olika synpunkter framförts på propositionen. Men jag upprepar att utskottet är enigt.

Kurt Hugosson började sitt anförande – som vanligt, skulle jag vilja säga – med att upprepa sin "läxa" om de stora förändringar som har skett inom sjöfarten under de borgerliga regeringarnas tid. Historieskrivningen är i och för sig riktig, men kopplingen mellan vad som har skett och regeringsinnehaven är alltid lika felaktig. Historien börjar något tidigare, då det fanns en annan regering som suttit lång tid vid makten.

Efter det sedvanliga kvirret accepterar Kurt Hugosson propositionen och markerar just de framgångar som den socialdemokratiska motionen haft i utskottets skrivning. Det är också i och för sig alldeles riktigt. Nu är det emellertid så att den socialdemokratiska motionen i princip slår in öppna dörrar. Kurt Hugosson säger att utskottet helhjärtat delar socialdemokraternas uppfattning, såsom den är framförd i motionen. Ja, herr talman, det tror jag det! I propositionen – jag tänker nu närmast på frågorna om sjöfartsverkets resurser för att handha de här ärendena – står det att personalsidan är förstärkt för att man skall kunna ta upp dessa frågor. Men det bör vara riktigt att utskottet särskilt trycker på sjösäkerhetsfrågorna och behovet av att sjöfartsverket har de resurser som erfordras för att kunna hålla i frågorna i fortsättningen.

I vpk:s motion nr 2613 talas om underbemanning och underbetalning som skulle bli följden, om propositionens förslag skulle antas av riksdagen. Sven Henricsson talar om uppluckring av sjösäkerheten för fartyg och personal. Men, herr talman, det är en fullkomlig missuppfattning. Det är inte fråga om underbemanning – snarare, som jag tidigare nämnt, om en anpassning till den tekniska utvecklingen och till personalens kvalifikationer så som de bäst lämpar sig för ett visst fartyg. Ett individuellt avpassat bemanningssystem måste vara att föredra framför ett generellt bindande system.

Det är att märka, Sven Henricsson, att utredningens tabeller redan vid

propositionsskrivandet var inaktuella – så snabbt går utvecklingen. Inga remissinstanser har heller rest invändningar i denna del, vilket också är värt att notera. Sjöfolksförbundet t. ex. ansluter sig till förslaget om den här ordningen.

Så skulle jag vilja fråga Sven Henricsson: Vad har bekvämlighetsflaggingen med den här propositionen att göra?

Vpk vill också lagstifta om fartygsmiljönämnder. Därvid följer vpk fartygsmiljöutredningen. Även i propositionen förordas inrättande av fartygsmiljönämnder. Så långt råder överensstämmelser i alla läger. Föredragande statsrådet anser dock, vilket understöds av utskottet, att parterna på arbetsmarknaden själva bör bestämma över nämndernas sammansättning och verksamhet. En sådan ordning bör enligt vår mening kunna ge de ombordanställda en bättre position än om man på en gång skall behöva lagstifta och detaljreglera verksamheten. Men det kan ändå vara riktigt att utvecklingen följs, här som på alla andra områden, när nya organ inrättas. Utskottet har också betonat vikten av att frågan följs noggrant.

Herr talman! Med detta har jag velat motivera utskottets enhälliga betänkande och våra utgångspunkter för ett avslag på motionen 2613, och jag vill ånyo tillstyrka bifall till utskottets hemställan.

SVEN HENRICSSON (vpk):

Herr talman! När Kurt Hugosson refererar till att Sjöfolksförbundet har konfirmerat åtgärderna vill jag säga att Skandinaviska transportarbetarfederationen, som är en sammanslutning för alla berörda organisationer, år 1978 höll en konferens i Lahtis. Där blev det stor uppståndelse på grund av att dessa åtgärder konfirmerats. Man uttalade att det behövs en gemensam ny utredning i dessa frågor. Det är alltså inte säkert att man kan referera till hela sjöfolkskåren i dessa frågor.

Rolf Sellgren säger att det inte skall vara lagar och bestämmelser utan flexibla åtgärder. Men detta är ju en säkerhetsfråga, och där tarvas en lagstiftning som fast reglerar hur det skall stå till med bemanningen och kompetensen hos personalen på fartygen. Vi ser det som nödvändigt för att trygga säkerheten. Så snart man går över till – det sade jag också i mitt första inlägg – att lämna öppet fält för andra funderingar än icke-reglerade riskerar man att få just underbemanning och sådana saker som är ägnade att försämra tryggheten och säkerheten till sjöss.

När det gäller sambandet med bekvämlighetsländerna är det helt klart att när bekvämlighetsländernas fartyg seglar till lägre personalkostnader på grund av dåliga förhållanden och dåliga bestämmelser för sina anställda återspeglas detta i konkurrensen och används som skäl för att försöka driva fram en personalkostnadssänkning på svenska fartyg. Därmed skulle man kunna notera försämringar i olika avseenden och riskera försämringar när det gäller säkerheten. Jag tycker att det sambandet är rätt klart. Det ligger en press i detta – det talas ju hela tiden om hur konkurrensen driver fram olika åtgärder.

Jag vill än en gång understryka att vi inte i och för sig anser att man en gång

för alla skall bestämma bemanningen på fartygen. Vi vill framför allt att det skall vara lagligt reglerat och föremål för prövning hur fartygen skall vara bemannade.

KURT HUGOSSON (s):

Herr talman! Rolf Sellgren sade någonting om att Kurt Hugosson inledde sitt anförande med det sedvanliga kvirret. Så kan man naturligtvis beteckna en historiebeskrivning.

Men sanningen är ju den. Rolf Sellgren, att under de tre år som Rolf Sellgren och hans borgerliga partivänner har haft ansvaret för regeringspolitiken i det här landet har mellan 50 och 55 % av den svenska handelsflottan försvunnit. Vi har från socialdemokratiskt håll 1977, 1978 och 1979 i motioner framfört krav på sjöfartspolitiska åtgärder. Så sent som i juni månad i år delade Rolf Sellgren min uppfattning att sådana åtgärder behövdes. Men i dag, den 22 november, är Rolf Sellgren tillfredsställd med att kommunikationsministern nyligen har meddelat att det icke kommer någon sjöfartspolitisk proposition och något stöd till svensk sjöfart. Detta är förvånansvärt.

Vi slår inte alls in några öppna dörrar. Vi tycker att det har varit väldigt bra – och det skall Rolf Sellgren ha en eloge för – att vi i utskottet enhälligt kunnat samlas kring den socialdemokratiska motionen och understryka vikten av att sjöfartsverket, som har ansvaret för att sjösäkerhetssynpunkterna blir tillgodosedda genom det nya befälsbemanningssystemet, får de resurser som man behöver. Det tycker jag är bra. Vi skall inte träta om någonting som vi är överens om, Rolf Sellgren.

ROLF SELLGREN (fp):

Herr talman! Sven Henricsson står fast vid att man måste ha en lagstiftning på det här området – annars är sjösäkerheten i fara. Det gäller bemanningsreglerna, det gäller fartygsmiljönämnden, osv. En sådan inställning från Sven Henricssons och vpk:s sida bygger på att man underkänner de ombordanställdas kompetens och förmåga att hävda sig. Konklusionen kan inte bli någon annan. Läget på arbetsmarknaden i dag är inte sådant att den anställda parten negligeras eller undertrycks utan har möjlighet att förhandla.

Jag kunde inte uppfatta Kurt Hugossons inlägg på annat sätt än som hans sedvanliga kvirr. Det han talade om berör inte direkt den proposition och det ärende vi i dag diskuterar. Jag säger återigen: Historieskrivningen är O.K. Men bedömningen av ansvaret för det som hänt delar jag inte. Kurt Hugosson menar – även om han inte klart uttalar det – att det bar utför för hela sjöfartsnäringen i och med att de borgerliga regeringarna tillkom. Det händelseförloppet måste ha sin början längre tillbaka i tiden.

Kurt Hugosson tycker att jag har vänt på klacken när det gäller behovet av att mycket snabbt få till stånd ett sjöfartspolitiskt beslut. Det är att ytterligare förvränga.

Nej, Kurt Hugosson, det där kvirret tror jag att Kurt Hugosson kände

*Bemannning av
fartyg*

behov av att ha med därför att vi är så eniga i den fråga det gäller; det fanns ett behov av att krydda anförandet med något annat.

SVEN HENRICSSON (vpk):

Herr talman! Rolf Sellgren satsar på liberalismen, och det är ju förklarligt. Men det gäller här att se till att lagar skyddar inte bara de anställda utan även andra som har samband med verksamheten. Jag kan redan nu tala om för Rolf Sellgren att de ombordanställdas egna organisationer har slagit larm om att man redan nu börjat köra med underbemanning på vissa fartyg. Det är en realitet och en fara, som de ser det.

Det uttrycker egentligen en släpphänthet ifrån sjöfartsverkets sida som kan vara ödesdiger. Vi menar att detta är en fråga som är precis ägnad för lagstiftning. Det gäller ju inte säkerheten bara för en viss grupp utan för många. Både natur och människor är berörda av detta. Jag erinrar om de miljöskador som har inträffat i samband med sjöfart.

De organisationer som organiserar sjöfolket har i många fall bestämt sagt ifrån att de inte vill att detta skall vara en konjunkturfråga så att man vid förhandlingarna kan avgöra säkerheten. Det innebär ju att sjöfolket i ett konjunkturläge då det är smått om jobb för sjöfolk kanske kommer att vara benäget, för att få jobb, att gå med på vissa minskningar av personalen som kan få ödesdiger verkan. Därför har man gått emot att denna fråga görs till en förhandlingsfråga. Det innebär givetvis inte på något sätt att man underkänner organisationernas kunskaper, utan det innebär att man är medveten om att det på lång sikt är så angeläget att trygga säkerheten att man måste ha en författningsreglering av dessa frågor.

ROLF SELLGREN (fp):

Herr talman! Jag fick det omdömet att jag satsar på liberalismen. Det var en bra konklusion. Jag satsar på parternas styrka och förnuft när det gäller att klara dessa frågor.

Sedan sade Sven Henricsson att det redan i dag finns tendenser till underbemanning och kopplade detta till vad vi nu håller på att besluta om beträffande bemanning av fartyg. Han framhöll att organisationerna – pluralis alltså – har börjat att rycka i denna fråga. Det skulle gälla just bemanningen av fartyg i anslutning till vad vi nu diskuterar. Är det verkligen de organisationer som tidigare har biträtt detta förslag eller är det andra organisationer? Jag tror för min del att exempelvis Sjöfolksförbundet inte har bytt fot i denna fråga.

SVEN HENRICSSON (vpk):

Herr talman! Jag ber kammarens ledamöter lägga märke till att i denna fråga liksom i en rad andra frågor finns en tendens till nyliberalism, där man i olika sammanhang gisslar stelbenthet, statliga regleringar osv. Man vill luckra upp lagstiftningen till förmån för oreglerade former. Detta innebär också en risk så till vida att man löser upp fasta strukturer och lagstiftning och ersätter denna ordning med lösliga former – allt i en förespeglad strävan till

flexibilitet och avbyråkratisering.

Jag vill göra min motståndare i diskussionen uppmärksam på att liberalism inte innebär bara positiva saker. Avbyråkratisering kan även innebära en fara för att man lämnar lagligt fasta strukturer och går in för mera lösliga och icke bra former, särskilt när det gäller säkerheten.

ROLF SELLGREN (fp):

Herr talman! Den beskrivning som Sven Henricsson här rent generellt har gjort kan inte tillämpas på det beslut som riksdagen nu står i begrepp att fatta. Den utgör en randanmärkning i den allmänna debatten men äger inte tillämpning på denna fråga.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 och 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 2613 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Sven Henricsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 4 mom. 1 och 7 röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 2613 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Sven Henricsson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 310
Nej – 16

Mom. 2–6

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 17 Lån till ett av AB Bofors helägt smidesbolag

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1979/80:1 med anledning av propositionen 1979/80:3 om lån till ett av AB Bofors helägt smidesbolag jämte motion.

I propositionen 1979/80:3 (industridepartementet) hade regeringen föreslagit riksdagen att till Lån till ett nytt smidesbolag på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1979/80 under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 50 000 000 kr.

*Lån till ett av AB
Bofors helägt smi-
desbolag*

Torsdagen den
22 november 1979

*Lån till ett av AB
Bofors helägt smi-
desbolag*

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås att 50 milj. kr. anvisas för lån med villkorlig återbetalningsskyldighet till ett av AB Bofors helägt smidesbolag. Lånet är avsett att, helt eller delvis, ställas till smidesbolagets förfogande för att företaget skall genomföra en planerad omstrukturering, bl. a. genom investeringar i en ny smidespress. Härigenom kan sysselsättningen för huvuddelen av de anställda vid Kilstaverken tryggas.”

I detta sammanhang hade behandlats den med anledning av propositionen väckta motionen 1979/80:74 av Per Israelsson m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen, med godkännande av propositionen 1979/80:3 i övrigt, skulle

1. i samband med sitt beslut med anledning av propositionen uttala sig för statligt övertagande av AB Bofors,
2. hos regeringen anhålla om utredning och förslag för att verkställa övertagandet.

Utskottet hemställde

1. beträffande lån till ett nytt smidesbolag att riksdagen med bifall till propositionen 1979/80:3 till Lån till ett nytt smidesbolag på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1979/80 under fonden för låneunderstöd anvisade ett investeringsanslag av 50 000 000 kr.,
2. beträffande statligt övertagande av AB Bofors att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:74.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande *beträffande lån till ett nytt smidesbolag* av Ingvar Svanberg, Hugo Bengtsson, Nils Erik Wååg, Thage Peterson, Lennart Pettersson, Rune Jonsson och Birgitta Johansson (samtliga s).

HUGO BENGTSSON (s):

Herr talman! Här har vi på nytt att ta ställning till ett förslag till lån där det handlar om villkorlig återbetalning – ett villkorlån som det har kommit att kallas. Den här gången riktar sig lånet till ett av AB Bofors helägt smidesbolag.

Vi har från socialdemokratiskt håll tidigare uttalat vår uppfattning om denna typ av lån, en uppfattning som vi nu på nytt nödgas upprepa i ett särskilt yttrande som är fogat till utskottets betänkande. Denna vår inställning är som bekant ett avståndstagande till denna typ av lån. Kreditvillkoren är mycket generösa, så generösa att man med fog kan hävda att den statliga långivningen tar över mycket av de risker som annars är förknippade med ägarkapital. Vi menar naturligtvis att det hade varit rimligt att om staten lånar ut pengar på sätt som sker, man också kunde ställa villkor som ungefärligen kan ställas av den som bidrar med aktiekapital.

Vi har i vårt särskilda yttrande också sagt att de lån som nu ges lämpligen skulle kunna lämnas mot konvertibla skuldebrev.

Jag förstår att från företagsägarens synpunkt denna typ av lån ter sig

lockande eftersom de inte ger något inflytande i företaget; långivarna är endast med och tar risker. Vi får därför hoppas att det är det sista lånet av denna typ som vi har att ta ställning till.

I det nu aktuella fallet gäller det ett lån på 50 milj. kr. Som jag framhållit är vi principiellt motståndare till denna typ av lån. Att vi ändå inte kunnat yrka avslag på regeringsförslaget beror på att regeringsförhandlingarna med företaget dragit långt ut på tiden. Detta gör att det nu inte finns möjligheter att diskutera fram mera tillfredsställande finansieringsformer för projektets genomförande. Vi ställer alltså upp för att klara projektet och därmed sysselsättningen för de anställda. Detta har slutligen varit vägledande för oss. Men vi avser att återkomma i dessa frågor i ett mera allmängiltigt sammanhang.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

PER ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! I näringsutskottets betänkande 1979/80:1 behandlas ett s. k. villkorlån på 50 milj. kr. till ett av AB Bofors helägt smidesbolag. I propositionen 1979/80:3 från regeringen föreslås att ett sådant lån skall ges på vissa villkor. I motionen 74, som ingetts med anledning av propositionen, går motionärerna med på att lånet ges men vill samtidigt ha ett riksdagsuttalande innebärande att hela AB Bofors på sikt skall överföras i statens ägo. Detta förslag avstyrker utskottet. Jag skall nu söka något utveckla våra motiv för ett förstatligande av denna del av försvarsmaterielindustrin.

Det här aktuella kravet på förstatligande ingår inte i någon sorts plan för att införa ett socialistiskt samhällssystem här i landet. Det rör sig om en lämplighetsåtgärd, som helt rymms inom det rådande ekonomiska systemets ram. Det gäller här bara att väga för- och nackdelar i fråga om fortsatt privat ägande, mot en övergång till ett samhälleligt ägande. Vid avvägningen kommer vi fram till att fördelarna borde överväga till förmån för ett förstatligande, om avvägningen sker med utgångspunkt i de anställdas bästa och inte i det privata vinstintresset.

I propositionen omnämns att förhandlingar förts med Statsföretag om att detta skulle gå samman med AB Bofors för att gemensamt driva smidesverksamheten vidare. Det visade sig då att Bofors självt ville behålla alla lönsamma delar och gå in i partnerskap med Statsföretag endast i ett särskilt dotterbolag som skulle ta hand om smidesverksamheten. Statsföretag ställde som krav för att gå in att delägarskapet skulle gälla *hela* bolagets verksamhet, således också de lönsamma delarna. Vi vpk-motionärer ser denna Statsföretags hållning som förståelig. På dessa meningsskiljaktigheter föll partnerskapet med Statsföretag. Vaktsländet om vinsterna från Bofors lönsamma delar vägrade i det läget tyngre än möjligheten av att långsiktigt säkra jobben för de anställda inom bolagets stålsektor. Nu blir det staten som ändå får gå in med ett lån för att säkra jobben för flertalet av de anställda inom denna sektor.

Bofors verksamhet i Karlskoga består av sektorerna försvarsmateriel, kemi

Torsdagen den
22 november 1979

*Lån till ett av AB
Bofors helägt smi-
desbolag*

och stål. Av dessa är stål den för tillfället minst lönsamma, och den är stadd i en fortgående avveckling sedan flera år. En avveckling av stålsektorn leder till att den del av verksamheten som framställer civila produkter relativt sett kommer att minska. Det är en utveckling som går rakt emot den som ur allmän synpunkt skulle vara önskvärd och som också företräds av de fackliga organisationerna på platsen.

Vad som nu sker, genom bildandet av ett av Bofors helägt smidesbolag och med stöd av 250 milj. kr. i statliga lån, är att stålsektorn tillförsäkras en viss överlevnad. Nivån blir emellertid lägre än nu i fråga om sysselsättning. Endast 750 av ca 1 200 får fortsatt arbete. 450 jobb försvinner, och det motsvarar nedläggning av ett ganska stort industriföretag. Detta sker dessutom i en region som under en tioårsperiod förlorat tusentals jobb redan förut.

Av Bofors omsättning år 1978 avsåg 43 % försvarsmateriel. Sådan materiel får ju inte säljas hur som helst vare sig inom eller utom Sverige. Både tillverkningen och försäljningen av denna materiel är beroende av statliga beslut. Export får ske först efter särskilt tillstånd. Tillståndsgivningen grundar sig på riktlinjer som riksdagen har antagit. Situationen i det aktuella mottagarlandet avgör om tillstånd ges eller ej. Statliga beslut avgör också vilken typ av materiel som skall inköpas till det svenska försvaret och den ekonomiska totalramen för dessa inköp. Nästan hälften av Bofors tillverkning är således helt beroende av statliga beslut. I nya utvecklingsprojekt är staten involverad redan från början. Både det stora beroendet av statliga beslut och av stora statliga beställningar motiverar ett avgörande statligt inflytande över Bofors. Vi menar att detta bäst kommer till uttryck genom att företaget tas över av staten.

Ett annat, och kanske ännu mera vägande, skäl för övertagande är säkrandet av sysselsättningen inom Karlskogaregionen i ett längre perspektiv och i fullt tänkbara nya lägen. Man kan tänka sig en situation då de svenska beställningarna av försvarsmateriel väsentligt minskar. Samtidigt kan gällande exportregler hindra att exporten expanderar. Då uppkommer ett läge med starkt vikande sysselsättning. Är det troligt att Bofors då vill eller ens kan klara att skapa annan sysselsättning för dem som friställs? Nej, då blir det samhället som får träda in och söka reda upp situationen. Om staten anser att vi av olika skäl skall uppehålla en egen nationell försvarsmaterielindustri, menar vi att staten också skall ta ansvar för dem som har sin utkomst inom denna industri. Det anser vi att staten bäst kan göra om den går in som ägare till denna industri och utvecklar civil alternativ produktion redan i nuläget. Vänsterpartiet kommunisterna har, år efter år, motionerat om en planering för övergång till ökad civil produktion inom *hela* den svenska försvarsmaterielindustrin. I fallet Bofors tror vi att en sådan planering skulle underlättas om staten tog över.

Jag skall slutligen gå över till att säga något om det aktuella lånet på 50 milj. kr. Först något om själva formen för lånet, som Hugo Bengtsson redan har varit inne på: Villkorslån är en för kapitalisterna mycket generös form av långivning. Staten går här in och tar över risker som kapitalet normalt skall ta

utan att tillförsäkras de rättigheter i företaget som man hade fått, om man hade tecknat aktier. Jag instämmer här i de synpunkter som har framförts från socialdemokraterna i näringsutskottet i det till betänkandet fogade särskilda yttrandet. Vi har i vår motion sagt att vi går med på att detta lån ges som villkorslån bara av hänsyn till de anställda. Och i det särskilda yttrandet sägs att man gått med på detta bara därför att nedläggning var det enda alternativet i det nu uppkomna läget.

Som jag nämnde tidigare räknar man med att bara 750 av 1 200 anställda säkras kvar i jobbet genom lånet till Bofors. 450 jobb försvinner ändå. Men det är inte säkert att det kommer att räcka ens med detta. Det sägs i utskottets skrivning att av de 750 som beräknas bli kvar skall 150 sysselsättas i stål- och valsverket. Samtidigt skriver utskottet att dessa verk skall anpassas till smidesverksamheten och arrenderas av smidesbolaget "så länge detta finner ett sådant arrangemang lönsamt". Jag måste tyvärr tolka detta så, att det kommer att finnas uppenbar risk för att ytterligare 150 jobb kan komma att försvinna om några år.

Departementschefen säger i propositionen att han erfarit att Bofors kommer att aktivt verka för att ny sysselsättning skapas inom och utom koncernen i Karlskoga kommun. Huruvida detta löfte skall tillmätas någon trovärdighet kan endast Bofors näringspolitiska handlande framåt i tiden ge besked om. Tyvärr har det börjat dåligt. Vid den tidpunkt då vår motion skrevs föreåg ett klart hot om att Bofors stålgiuteri skulle läggas ned – ett stålgiuteri som enligt strukturplaner för den svenska stålindustrin skulle bli centrum för stålgiutningen i landet. Nu, när motionen behandlas, är nedläggningsbeslutet beträffande stålgiuteriet redan ett faktum. Att facket protesterar mot nedläggningen hjälper inte. Är giuteriet inte tillräckligt lönsamt från företagsekonomisk synpunkt läggs det ned, och jobben där försvinner.

Dessa jobb försvinner från en region som bara på tio år förlorat tusentals arbetstillfällen. Vad som behövs nu är en planering för Karlskoga-Degerforsregionen för tillskapandet av nya arbetstillfällen. Vi tror inte att Bofors kommer att klara den uppgiften. Däremot tror vi att förutsättningarna skulle bli bättre om samhället fick ett direkt ansvar för sysselsättningen inom den nu av AB Bofors ägda industrin. Det ansvaret tillgodoses bäst om det är förenat med ägande av företaget.

Herr talman! Med stöd av vad jag nyss anförut yrkar jag bifall till utskottets hemställan under punkten 1 i näringsutskottets betänkande 1979/80:1 och avslag på utskottets hemställan under punkten 2, vilket innebär bifall till motionen 1979/80:74.

SVEN ANDERSSON (fp):

Herr talman! När det gäller villkorslånet till ett av AB Bofors helägt smidesbolag har Per Israelsson, som jobbar i Bofors, lämnat en mycket bra redogörelse för konstruktionen av detta, och även Hugo Bengtsson har redogjort för det. I själva sakfrågan – lånet på 50 milj. kr. – är vi alla överens. Även vpk är med på förslaget att det helägda smidesbolaget skall få låna dessa

Torsdagen den
22 november 1979

*Lån till ett av AB
Bofors helägt smi-
desbolag*

pengar.

Men det finns ett problem med villkorlån, och jag vill i första hand beröra det. Sedan skall jag återkomma till det yrkande om förstatligande av Bofors som Per Israelsson här framförde och som också finns med i vpk:s motion.

Industripolitiken i mer begränsad mening har ju under senare år i hög grad präglats av många brandkårsuttryckningar. De har upplevts som nödvändiga i kollisionen mellan sysselsättningsambitioner och akuta företags- eller branschkriser. Jag tror också jag vågar säga, att det i varje enskilt fall har funnits mycket starka skäl för de insatser som gjorts. Men samtidigt tycker jag att man måste känna en betydande oro när åtgärderna får den omfattning de har fått under senare år. Det är ju ingen hemlighet att åtgärderna ofta satts in för att lösa kortsiktiga problem, medan vi vet ganska litet om de långsiktiga effekterna av det som gjorts, t. ex. hur konkurrensen påverkas och effekterna på kapitalmarknaden och på företagets eget ansvarstagande av att staten allt oftare griper in när det blir problem. Därför tillsatte folkpartiregeringen en utredning som skall belysa de här effekterna. Det är viktigt att vi har klart för oss att en utredning är tillsatt för att se på effekterna av olika låneformer.

När det gäller Bofors och Kilstaverken är ju bakgrunden den, att företaget genom förhandlingar försökte få en partner för sin satsning på en smidespress. Man hade först kontakt med ett japanskt företag och sedan med Statsföretag. Det fanns inte något intresse från statsmakternas sida att gå in som delägare i företaget. Man stannade för den här lösningen, ett villkorlån på 50 milj. kr. Motivet var att trygga sysselsättningen för de 700 anställda vid Kilstaverken. Jag delar den uppfattning som Hugo Bengtsson framförde att villkorlagen i denna utformning inte är bra. Vi bör komma ifrån den konstruktionen av lån. Staten ville inte gå in som delägare i Bofors. I stället satte man in en man och en suppleant i styrelsen, samt en revisor och en revisorssuppleant.

Självklart var det långvariga förhandlingar, vilket Per Israelsson från denna talarstol bekräftat. Det var besvärliga förhandlingar, det är riktigt, men nu har de genomförts. Självfallet är vi glada över att det råder enighet i fråga om lånet på 50 milj. kr.

När vi sedan kommer in på frågan om ett förstatligande av Bofors därför att denna firma tillverkar krigsmateriel, samt de motiv som vpk genom Per Israelsson fört fram, kan man säga att vi helt nyligen haft debatt här i kammaren om detta. Utskottet har på den punkten ingen annan uppfattning än den som då framkom. Även om jag har ett långt skrivet anförande skall jag, herr talman, fatta mig kort i fråga om marknadskunnandet osv. Därvidlag vill jag bara hänvisa till vad utskottet skriver i sitt betänkande och yrka bifall till detta utskotts hemställan på samtliga punkter.

Därmed vill jag också säga att den oro Per Israelsson har för den framtida sysselsättningen i Bofors självfallet kan hysas för alla typer av företag. Jag tror inte ens att staten har större möjligheter att skåda in i framtiden. Även om vi anställer mera folk i departementen eller i industriverket och låter dessa sitta och sammanträda och planera inför framtiden, så tror jag inte att dessa har det

kunnande om marknaden som marknadens eget folk har. Vi vet i dag att AB Statsföretag i detta läge inte är vårt minst bekymmersamma företag i landet.

Boforskoncernen har ökat sin sysselsättning och anställt ca 100 man. Under en femårsperiod har man i vissa lägen haft en skiftande sysselsättning, vilket Per Israelsson säkerligen känner till. Det har ibland varit en differens på ett hundratal man, men nu har man hundra man flera anställda i koncernen än man hade förra året. I dag uppgår dessa till 8 727 mot förra årets 8 605. Men, som sagt, kunde vi, både företagsledare och politiker, skåda in i framtiden skulle mycket vara vunnet. Då kunde man satsa på de rätta produkterna och finna den rätta marknaden. Då vore allting bra, och det skulle förenkla mycket av riksdagsarbetet också.

PER ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! Sven Andersson och jag är från samma län och vi är båda måna om att sysselsättningen i denna region skall kunna bevaras och utvecklas. I sak är vi överens: i det läge som uppkommit måste detta lån beviljas från statens sida. Däremot tycker vi illa om låneformen, vilket alla har gjort som hittills har yttrat sig. Sven Andersson säger att villkorslånet inte är någon bra form; det bör försvinna, och vi håller på att utreda vad vi skall kunna byta ut den formen mot.

Sedan till sakfrågan där vi inte är överens, frågan om huvudmannaskapet för krigsmaterielindustrin och i det aktuella fallet den del som är berörd, nämligen AB Bofors. Som jag sade i mitt första inlägg består ungefär hälften av produktionen i Karlskoga av försvarsmateriel. Denna produktion tillhör de delar som är lönsamma. En annan del är kemidelen som också delvis är av militär art och som även den är lönsam. Stålsektorn däremot har varit olönsam i flera år. Företaget har sakta avvecklat den sektorn, och personalen har flyttats över till andra avdelningar. Man har trappat ned undan för undan. Hade inte det här arrangemanget kommit till hade man smygande gått mot en total nedläggning av stålsektorn, men det är ju det som vi skall försöka undvika genom att ge det här lånet.

Om krigsmaterielindustrin har vi ju motionerat tidigare. Vi har haft långa debatter, som Sven Andersson nu hänvisade till. Av den anledningen skall jag inte i detalj utveckla vår syn. Det är bara att konstatera att vi har olika uppfattningar, och vi ändrar ju inte på någonting genom upprepningar.

Men statens ansvar för dem som arbetar inom denna industri är viktig. I årets skrivning ger utskottet egentligen inte någon motivering till varför det avstyrker motionen. Utskottet hänvisar i stället till förra årets utskottsbetänkande, där det lämnas en motivering. I det betänkandet framhålls att det primära ansvaret för de anställda inom denna industri vilar på den som äger företaget. Honom åligger det att skapa alternativ sysselsättning. På ett annat ställe står det att staten och samhället i alla fall har det övergripande ansvaret.

Så långt kan vi kanske vara överens. Men vi anser att det övergripande ansvaret bäst kommer till sin rätt om staten också är huvudman för den här

Torsdagen den
22 november 1979

*Lån till ett av AB
Bofors helägt smi-
desbolag*

industrin. Vore det verkligen på det sättet tror jag att man också på min arbetsplats kunde få en mera långsiktig planering. Inom den militära kemin i Sverige finns det bara en enda fabrik som tillverkar det viktigaste sprängämnet. Den fabriken finns vid Bofors. År 1948 gick den gamla fabriken i luften. Den fabrik som sedan byggdes upp drivs fortfarande, men den är hårt nedsliten. Att tillverka det här militära sprängämnet, som det inte är precis brist på i världen just nu, är inte speciellt lönsamt. Från svensk beredskaps-synpunkt skulle det emellertid, enligt min mening, vara mycket bra om landet hade en modern fabrik för just den här sortens tillverkning. Men av just lönsamhetsskäl blir det ingenting av. Ägde staten det här företaget tror jag att staten skulle se till att vi hade en sådan modern fabrik. Nu är det en öppen fråga om det över huvud taget blir någonting alls.

Huvudskälet är, som sagt, att enligt vår mening de anställdas långsiktiga trygghet, utveckling och sysselsättning samt en övergång till större civil produktion bäst säkras genom en övergång till statligt ägande. Sven Andersson har en annan uppfattning, men här kommer vi inte längre.

Jag yrkar alltså fortfarande bifall till den nämnda motionen.

SVEN ANDERSSON (fp):

Herr talman! Per Israelsson vet ju vilka problem vi har inom stålsektorn. Man kan ju bara se på Svenskt Stål AB. Staten har gått in med 5,5 miljarder kronor för att få någon ordning på företaget, men fortfarande dras det med mycket svåra problem. Den plan som gjorts upp för den närmaste tiden visar sig ju redan olämplig att genomföra. Företagsledningen kommer att få betydande problem, eftersom det står klart att efterfrågan på stålprodukter på grund av konjunkturen kommer att minska i stället för att öka.

Om samhället tar över ordnar sig allting, menar Per Israelsson. Ja, det är klart att man då har en bättre garanti för att staten på olika sätt går in.

Men vi kommer inte ifrån att vi måste få lönsamhet inom de företag som även staten driver. Med frenesi försöker Statsföretag komma till rätta med detta problem på olika sätt inom företagets olika basindustrier. Detta förhållande gäller alltså såväl statliga som privata företag.

Detta med försvarsbeställningarna är naturligtvis ett problem. Nu håller man på att se över reglerna för export av försvarsmateriel som tillverkas i landet. Det är förre utrikesministern Sven Andersson som är ordförande för den utredningen.

Jag vill tillägga att regeringen i februari i år tillsatte en särskild utredare som skulle komma med förslag till alternativ produktion och sysselsättning inom försvarsmaterielindustrin i övrigt. Det blir sannerligen ingen lätt uppgift. Vi vet ju hur det är inom varvsindustrin, även om man där till viss del lyckats komma fram till alternativ produktion.

Det är inte lätt att skaffa sig nya marknader och bygga upp nya produkter som passar för marknaderna. Och någonting som plågar oss alla – inte bara vpk – är att vi så ofta överraskas av utvecklingen. Om vi bara visste i tid hur det kommer att bli skulle allting kunna ske i ordnade former.

Efterfrågan på varor och tjänster från producenternas sida ter sig också ofta

nyckfull. Det som ena dagen går åt som smör i solsken finns det nästa dag ingen möjlighet att sälja.

Tyvärr får vi leva med detta, och ingen motsätter sig naturligtvis planering. Varje företag får se till att ha framförhållning i sin verksamhet.

Men man kan ändå konstatera – som jag sade i mitt tidigare anförande – att Bofors trots allt har hållit en mycket jämn sysselsättning på drygt 8 000 anställda i Karlskoga. Och det är viktigt. Jag vill påstå att detta villkorlån på 50 milj. kr., som jag själv varit involverad en hel del i, har varit och kommer att vara till väsentlig nytta för Karlskoga stad och dess omgivning.

PER ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! Debatten är väl nästan slut. Jag vill bara konstatera att Sven Andersson medger att han inte motsätter sig planering. Han säger också – vilket även jag var inne på – att det pågår en utredning om en planering för ökad civil produktion inom försvarsmaterielindustrin.

Sven Andersson säger vidare att vi ofta överraskas av utvecklingen, att det som går att sälja ena dagen är osäljbart den andra. Det gäller kanske en del varor. Men beträffande hälften av detta bolags produkter, försvarsmateriel, gäller inte de vanliga konjunkturerna. På det området gäller, som en tidigare verkställande direktör sade för några år sedan, särskilda konjunkturer.

Jag tror att i varje fall svenska statens inköp av försvarsmateriel – typen av materiel, nivån på inköpen, den ekonomiska ramen osv. – måste planeras rätt många år framåt i tiden. Och detta bör kunna läggas in i en planering där man slår vakt om sysselsättningen. Man kan se hur många statliga beställningar som försvinner och se hur det ökar en viss period. Sedan kan man försöka passa in en civil produktion som kompenserar det hela. En sådan planering tror jag är viktig, och den skulle bli lättare att göra om samhället ägde företaget.

SVEN ANDERSSON (fp):

Herr talman! Planer är nog bra – *bara de är bra*.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 74 av Per Israelsson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Per Israelsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaran bifaller näringsutskottets hemställan i betänkan-
det nr 1 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaran bifallit motionen nr 74 av Per Israelsson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Per Israelsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 314

Nej – 16

§ 18 Föredrogs

Näringsutskottets betänkande

1979/80:2 med anledning av motion om statens vattenfallsverks redovisningsprinciper

Utskottets hemställan bifölls.

§ 19 Billigare menstruationsskydd

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1979/80:3 med anledning av motion om billigare menstruationsskydd.

I detta betänkande behandlades motionen 1978/79:1660 av Inga Lantz m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om initiativ till en prövning huruvida prisbilligare produktion av menstruationsskydd kunde åstadkommas.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:1660.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Kvinnor är tvungna att handla mensskydd för 150 milj. kr. varje år. Vänsterpartiet kommunisterna anser att mensskydd borde betraktas som medicinska nödvändighetsartiklar och såsom sådana förstås undandras den kommersiella profitjakten. Men produktionen av mensskydd har tvärtom blivit en lönande storindustri.

Prishöjningarna på mensskydd har varit stora. Mölnlycke, som är den allra största tillverkaren, höjde för några år sedan priset med inte mindre än 45 %, och vinstutvecklingen för Mölnlycke låg på totalt 20 % samma år. Eftersom mensskydden upptar en stor del av Mölnlyckes produktion får man anta att just mensskydden svarade för en mycket stor del av vinsten.

I det betänkande som vi behandlar nu redovisas prisutvecklingen under de två senaste åren. Det visade sig där att MoDo har höjt priset med 26 %, Mölnlycke med 24 % och Sanetta med 23 %. Det är alltså resultatet av den s. k. anmälningsplikten som utskottet skriver så vackert om.

30 dagar innan ett företag höjer priset skall detta anmälas till SPK. Denna anmälningsplikt har inte förhindrat några prishöjningar, och inte utgör anmälningsplikten någon garanti för att priserna hålls konstanta i fortsättningen heller.

Det står i betänkandet: "De genomförda prishöjningarna har enligt SPK varit kostnadsmotiverade och inte föranlett någon vidare åtgärd från nämndens sida." Konsumentverket, som också är inkopplat på denna fråga, säger att verket har varken "möjlighet att i riktlinjer eller på annat sätt reglera frågor som avser företagens prissättning av varor och omfattningen av deras reklaminsatser."

1976 sade utskottet i betänkandet nr 38 att en för konsumenterna positiv utveckling hade börjat år 1975 genom åtgärder av SPK, näringsfrihetsombudsmannen och konsumentverket. Jag tycker att det är mycket märkligt att de här prishöjningarna har gått utskottet så totalt förbi. Summerar man prisutvecklingen från några år tillbaka, så ser man ju att först höjde t. ex. Mölnlycke mest, med 45 %, och under 1977–1979 har priserna gått upp ytterligare med 25 % – på de nya höga priserna då förstås. Är det en positiv utveckling för konsumenterna/kvinnorna på redan från början dyra nödvändighetsvaror? Det är en fråga jag skulle vilja ställa till den som svarar för utskottet här i dag.

1977 var utskottet något oroad över prisutvecklingen men sade samtidigt att man litade på att SPK hade fortsatt uppmärksamhet riktad på förhållandena inom branschen.

Herr talman! Kvinnor måste få billigare mensskydd, och det borde finnas möjlighet att köpa mensskydd på apotek och att köpa dem som rabatterade varor.

Det kostar väldigt mycket att utveckla alla de här nya varianterna av mensskydd, och efter utvecklingen kommer, som vi vet, reklamkostnaderna. Man räknar med att annonskostnaderna för mensskydd ligger på 5 milj. kr. Annonskostnaderna brukar uppgå till hälften av de totala reklamkostnaderna, och alltså kostar det 10 milj. kr. bara att marknadsföra mensskydd.

Kvinnor är mer betjänta av några billiga och bra mensskydd än av det otal som finns i dag med olika påhittade finesser. Att göra reklam för varor som varje månad är nödvändiga måste man tycka är onödigt.

Det går att utveckla och sälja mensskydd billigt. Det visar Apoteksbolagets försäljning av mensskydd. Men tyvärr är Apoteksbolagets andel av försäljningsvolymen bara 12 % av marknaden. Apoteksbolaget borde upplysa kvinnor mycket mer om sina billiga mensskydd.

Både principiella, medicinska, hygieniska, sociala och ekonomiska aspekter på mensskydd motiverar ett aktivt ingripande från riksdagens sida i denna fråga. Man borde betrakta mensskydd som medicinska nödvändighetsvaror, och de borde alltså, som jag sade tidigare, ingå bland de varor som rabatteras genom sjukförsäkringen.

I betänkandet sägs att konsumentverket har arbetat med att få fram riktlinjer för marknadsföring av mensskydd. Detta arbete inom konsumentverket har utmynnat i slutsatsen att det inte är motiverat att utarbeta sådana riktlinjer.

När man läser utskottets betänkande kan man alltså konstatera att utskottet menar att den fria företagsamheten skall få fortsätta att utveckla och producera vansinniga och farliga mensskydd, som kvinnorna sedan dyrt skall

betala för.

Nu lyckades konsumentverket stoppa den parfymerade tampongen, och det skall verket ha stort tack för. Men det får inte stanna vid det. Det finns ett tjugotal olika märcken och lika många produktvarianter med olika specialiteter, som det heter, exempelvis tampongen med den rundade toppen.

Slutsatsen för utskottet blir att det för dagen inte behövs något ingripande i denna fråga men att frågan skall stå under förlöpande kontroll. Jag ber att få citera en rad ur betänkandet: "Utvecklingen sedan hösten 1977 ger enligt utskottets mening inte anledning för riksdagen att göra ett uttalande enligt motionärernas förslag." Jag vill då uppmana utskottet att titta på den prisutveckling som ägt rum under de senaste två åren och på den ännu mycket kraftigare prisutvecklingen under åren dessförinnan.

I motionen 1660 från vänsterpartiet kommunisterna, som jag yrkar bifall till, kräver vi dels att mensskydden blir billigare, dels att de skall kunna köpas som rabatterade varor på apoteken. Det är helt nödvändiga åtgärder om man skall komma någonstans med den här floran av dåliga, farliga och dyra mensskydd.

INGVAR SVANBERG (s):

Herr talman! Jag har all respekt för Inga Lantz engagemang i den här frågan och skall inte ifrågasätta det. Men jag tycker nog att hon gör litet svepande och överdrivna påståenden om utskottet. Det här är femte gången på fyra år som vi behandlar denna fråga, och det tycker jag borde säga att frågan har prövats av riksdagen.

Vad som hänt under de här åren är ju mycket betydande ting. Statens pris- och kartellnämnd har tagit upp frågan. Dessa varor är föremål för prisreglering. Om Inga Lantz inte är nöjd med pris- och kartellnämndens verksamhet må hon ta upp saken principiellt – det kan ju då inte gärna vara bara dessa varor som man har misslyckats med.

Även konsumentverket har tagit upp frågan. Man har lyckats förhindra tillkomsten av ytterligare ett märke, som skulle bli ännu dyrare. Verket säger att man ämnar utvidga gällande regler beträffande jämförpriser till att också omfatta dessa varor.

Inga Lantz säger att det här borde finnas att köpa på apotek. Så långt är hon redan tillgodosedd. Det finns på apoteken ett enligt uppgift billigt och bra skydd. Detta skydd är för litet känt, säger Inga Lantz. Men konsumentverket har alltså framhållit att man genom att innefatta dessa varor under reglerna beträffande jämförpriser kan sprida större kunskap om vad som över huvud taget finns på apoteket.

Konsumentverket säger – det är alltså inte bara utskottet som gör det – att det inte finns någon anledning att ingripa just nu, eftersom det har blivit en bättre situation.

Inga Lantz sade att mensskydden borde finnas på apoteken som läkemedel. Men den saken har ju riksdagen prövat i år. Vi hade en följdmotion som tog upp precis de sakerna, och riksdagen har sagt nej till det tidigare i år på förslag från, tror jag, socialförsäkringsutskottet. Att nu på nytt ta upp den

diskussionen är meningslös, för det tillhör inte vårt kompetensområde. utan det är socialförsäkringsutskottet som i så fall skall ha en ny motion att behandla.

Med detta tycker jag att vi kan komma överens om att det inte är bra på den här marknaden – det har ingen sagt – men det är dock under kontroll nu.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Det handlar ju inte om att vara engagerad i denna fråga eller inte – det här är en ren sakfråga. Vad det handlar om är att mensskydd som kvinnor behöver varje månad under en stor del av sitt liv är för dyra, och de är i vissa fall också farliga. Kvinnor blir föremål för en privat profitjakt på ett område som borde undandras privata spekulationer. Det handlar om en principiell syn på den här frågan också.

Ingvar Svanberg säger att detta är en gammal fråga. Ja, det är en gammal fråga. Jag har väckt den här motionen under många år och hade hoppats på en förändring av ställningstagandet här i riksdagen.

Det har hänt betydande saker på området, säger Ingvar Svanberg. Men om Ingvar Svanberg läser sitt eget utskotts betänkande måste han konstatera att det inte har hänt någonting alls – i positiv riktning i varje fall. Vad som hänt är att man har fått prisstegring på prisstegring, och vi har fått många fler märken på den här marknaden.

Det finns prisreglering, säger Ingvar Svanberg. Men det finns det ju inte alls. Det finns ett anmälningsförfarande som innebär att företagen är tvingade att 30 dagar innan de höjer priserna anmäla detta. Det har icke lett till att man satt stopp för någon prishöjning. Priserna har också, som det står i utskottets betänkande, höjts ungefär 25 % för de största tillverkarna.

Så ser situationen ut, och om det är betydande positiva saker förstår jag inte ett dyft av vare sig det som står i betänkandet eller det som Ingvar Svanberg här försöker säga.

Ingvar Svanberg är glad över att konsumentverket – det måste väl vara det han syftade på – har förhindrat att ytterligare ett mensskydd kom in på marknaden. Det är bra. Men det behövs en sanering av floran av menstruationsskydd, där företagen bara är ute efter att tjäna pengar på artiklar som är helt nödvändiga för kvinnorna att använda under stora perioder av deras liv. Det här borde undandras den privata profitjakten.

Men jag konstaterar att vi har helt olika syn på dessa frågor. Det tycker jag är beklagligt. Vi vet emellertid var vi har Ingvar Svanberg, och det är inte första gången han värnar om den privata profitjakten.

INGVAR SVANBERG (s):

Herr talman! Jag tänker inte fortsätta debatten mycket längre. Jag vill bara säga till Inga Lantz, som tycker att jag skall läsa utskottsbetänkandet, att jag har en känsla av att hon inte har läst betänkandet ordentligt. Inga Lantz läser utskottsbetänkandet som en viss potentat läser Bibeln.

Det har inte hänt ett dyft, säger Inga Lantz. Jo, det har hänt kolossalt

mycket inom pris- och kartellnämnden, inom konsumentverket osv. Jag undrar vilka myndigheter som skall blandas in för att detta skall bli gjort. Det är ju de här myndigheterna som skall syssla med att kontrollera priserna.

Sedan har det naturligtvis varit prisstegringar under de senaste åren. Men på vilka varor har det inte varit prisstegringar under denna tid? Vi i riksdagen kan ju inte göra annat än att försöka att via de här myndigheterna åstadkomma någonting – om man inte skall följa Inga Lantz huvudförslag i motionen, nämligen att lägga detta under läkemedlen. Men det har riksdagen avvisat för några månader sedan, och jag tänker inte ta upp den diskussionen nu.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Prisstegringarna har ju varit enormt höga. Jag kan tala om att på s. 2 i betänkandet framgår det att MoDo höjt med 26 %, Mölnlycke med 24 % och Sanetta med 23 % under de två senaste åren – detta trots det här anmälningsförfarandet och trots att olika verk är inblandade. Det har inte förändrat sakförhållandet i den här frågan. Därför behövs det ett aktivt ingripande från riksdagen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1660 av Inga Lantz m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Inga Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 3 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1660 av Inga Lantz m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Inga Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 308

Nej – 16

Torsdagen den
22 november 1979

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1979/80:4 med anledning av motionen 1978/79:1030 om förstatligande av läkemedelsindustrin.

I detta betänkande behandlades motionen 1978/79:1030 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen uttalade att läkemedelstillverkningen borde förstatligas, även innebärande att staten övertog all läkemedelsinformation till läkare och allmänhet.

*Förstatligande av
läkemedelsindu-
strin*

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:1030.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av Ingvar Svanberg, Hugo Bengtsson, Nils Erik Wååg, Lennart Pettersson, Rune Jonsson, Birgitta Johansson och Sylvia Pettersson (samtliga s).

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Läkemedelskonsumtionen och läkemedelsindustrin har granskats och debatterats under senare år, och det med rätta. Bl. a. har konsumtionen av olika läkemedel ökat – nervlugnande medel, sömnmedel, vitaminer, hostmediciner etc. Nya läkemedel kommer hela tiden ut på den svenska marknaden. Ca hälften av dem är tillverkade utomlands, resten i Sverige.

I dag finns ca 2 700 registrerade läkemedel i Sverige, varav åtskilliga är s. k. synonympreparat, dvs. kopior eller snarlika preparat med olika namn. En del av dessa läkemedel säljs direkt till konsumenterna, t. ex. huvudvärkstabletter, hostmediciner och vitaminer. Men de flesta preparaten är receptbelagda.

Allt fler människor ifrågasätter det berättigade i detta system med privata läkemedelstillverkare som styr både läkemedelsforskningen och läkemedelsinformationen till läkare och allmänhet, och därigenom också konsumtionen av läkemedel.

Läkemedelsindustrin drivs av vinstintresse, och jakten på profit leder till avsevärda risker och nackdelar för patienter och anställda inom sjukvården.

Vänsterpartiet kommunisterna anser att enda sättet att komma till rätta med dessa missförhållanden är att överföra läkemedelstillverkningen i samhällets ägo och låta staten överta all läkemedelsinformation till läkare och allmänhet.

Liksom för all annan privatägd industri i ett kapitalistiskt system är vinstintresset avgörande för den privata läkemedelsindustrin och inte människors behov av bra och säkra läkemedel.

Självfallet tillverkas läkemedel som är bra och nödvändiga, men det säljs också läkemedel som är helt verkningslösa eller där biverkningarna är allvarigare än de positiva egenskaperna. Tack vare att staten utövar en, om än otillräcklig, kontroll kan de allvarigaste missförhållandena undvikas.

Torsdagen den
22 november 1979

*Förstatligande av
läkemedelsindu-
strin*

Utan denna kontroll skulle inte läkemedelstillverkarna självmant sanera sin verksamhet. Det finns det många exempel på.

Under flera år marknadsfördes Neurosedyn som det idealiska sömnmedlet, trots att man hade starka misstankar om att medlet orsakade svåra, icke behandlingsbara nervskador. Även sedan det blev känt att preparatet gav mycket svåra fosterskador tog det åtskilliga veckor innan preparatet drogs in på den svenska marknaden. Men Neurosedyn såldes i flera månader efter detta, bl. a. i Argentina, där den ställiga kontrollen är svag. Astra drog sedan in preparatet därför att man ansåg att företagets rykte skulle komma att skadas om försäljningen fortsatte! Inte för att fler människor skulle slippa bli skadade!

Ett annat aktuellt exempel är preparatet Entero-Vioform, som man sedan flera år vet orsakar obotliga nervskador med förlamningar, blindhet och kroniska smärtor. I flera länder saluförs fortfarande detta gift, trots att det över huvud taget inte fyller något medicinskt behov. Preparatet är värdelöst och livsfarligt.

För någon tid sedan kunde man i Kvällsposten läsa att en läkare i Malmö hade experimenterat med kvinnor när det gäller p-piller. Under ett halvår var en 19-årig kvinna försökskanin för ett holländskt p-piller utan att veta om det. Det hade hon fortfarande varit om hon inte hade fått en störtblödning av preparatet och slutat på eget initiativ.

Det preparat som läkaren hade givit kvinnan är inte registrerat hos socialstyrelsen och inte godkänt för försäljning på svenska apotek. Men människor får tjäna som försökskaniner i ett sådant här fall. Det är en skrämmande företeelse.

Läkemedelsindustrin är en lönsam verksamhet. Den är inte konjunkturkänslig utan tvärtom. Lugnande medel är lättare att sälja i dåliga tider. Samhället har ingen kontroll över marknadsföringen eller prissättningen. Samhällets kostnader ligger i dag på omkring 1,2 miljarder kronor årligen. Detta är 10 % av sjukvårdskostnaderna. Nackdelarna med att tillverkning, marknadsföring och försäljning ligger nästan helt i privata händer, trots att sjukvården f. ö. drivs av samhället, är i de exempel som jag anfört uppenbara och allvarliga.

Marknadsföringen av läkemedel sker på samma sätt som för kosmetika, kläder och bilar. Läkemedelsreklamen kostar ca 150 milj. kr. årligen. Den sker i form av annonser i medicinska facktidskrifter och direktreklam till de enskilda läkarna samt genom de s. k. läkemedelskonsulenterna, som för ut reklamen på sjukhusklinikerna, eller med hjälp av "informationsmiddagar" eller resor. Pennor, ölöppnare och diverse leksaker är också ett led i försäljningskampanjen. Kontroll av läkemedelsreklamen från de statliga myndigheternas sida förekommer knappast. Det är fritt fram för varje tillverkare att föreslå sitt preparat för behandling av olika sjukdomstillstånd. De undersökningar om läkemedlets effekt som man hänvisar till har tillverkaren själv företagit och bekostat. De kliniska prövningarna utförs med hjälp av läkare, betalda av tillverkaren. Ett exempel på detta är vad som hänt i Malmö, där man har använt kvinnor såsom försökskaniner för ett p-

pillerpreparat.

De statliga kontrollmyndigheterna saknar resurser att granska all reklam och kan inte heller göra egna undersökningar. Detta innebär att ett läkemedels effekt eller biverkningar kan vara överdrivna eller underskattade. Först efter en längre tids användning inom sjukvården kan dessa preparats verkan fastställas. Då saknas emellertid ofta resurser att föra ut information om eventuella negativa effekter, och motinformationen får i regel mycket svag genomslagskraft. Summan för läkemedelsreklamen – 150 milj. kr. – bör jämföras med kostnaderna för socialstyrelsens ”motreklam” på ca 1 milj. kr. per år. Läkemedelsindustrin har i stort sett fria händer.

De bestämmelser som i dag finns gör det svårt för myndigheterna att dra in ett verkningslöst preparat. Det är alltså svårt att få bort farliga läkemedel. En hel del kostnadskrävande forskning bedrivs inom de större läkemedelskoncernerna, men man måste fråga vad det är som styr denna forskning och vilken målsättning den har. En del av forskningen utgår från den s. k. grundforskning som bedrivs på olika statliga institutioner. Läkemedelsindustrin utnyttjar dessa kunskaper för att skapa användbara läkemedel, samtidigt som man gör profit på statligt finansierad forskning. En alltför stor del av forskningen är inriktad på tillverkning av konkurrenspreparat på ett nytt sätt för att kringgå patentbestämmelserna – detta därför att det inte är läkemedlet i sig självt man skyddar utan tillverkningsmetoden. Man tillverkar alltså ”nya” preparat, som är snarlika sådana som redan finns på marknaden. Detta har speciellt gällt alla olika typer av nervlugnande medel och antibiotika.

Både försäljning och forskning är alltså profitstyrd. Målsättningen är först och främst att skapa säljbara produkter och inte att tillgodose allmännyttiga behov.

I dag sker forskning kring morgondagens läkemedel. Som exempel på vad vi har att vänta i framtiden kan jag nämna att man på en kongress i biologisk psykiatri i Barcelona 1978 ivrigt pläderade för nya droger som kunde upphäva sömnbehovet eller öka och minska minnesfunktionerna vid behov. Det låter ju inte riktigt klokt – det är helt sanslöst!

Läkemedelsindustrins verksamhet och inriktning leder till farmakologiska lösningar på sociala och psykologiska problem. Med hjälp av en i många fall ovederhäftig reklam saluför man nervlugnande medel för behandling av människor i livskriser. Man försöker få läkare att behandla alla kvinnor i 50-årsåldern med östrogen, kvinnligt könshormon, trots kunskapen om att det är sociala faktorer och den allmänna kvinnosynen som har avgörande betydelse vid s. k. klimakteriebesvär.

Det handlar alltså mer om mediciner och mindre om orsakerna till sjuklighet. Vi ser i dag också tendenser till ett ”medicinindustriellt komplex” med otillbörliga möjligheter att påverka sjukvårdens inriktning.

Herr talman! För att samhället skall kunna styra den framtida inriktningen inom medicinsk forskning och sjukvård krävs att läkemedelsindustrin förstatligas. Man förhindrar på så vis att privatintressen gör profit på statligt bekostad forskning och ger förutsättningar för en läkemedelstillverkning och en sjukvård som styrs av samhällsekonomiska hänsyn och enskilda männi-

Torsdagen den
22 november 1979

*Förstatligande av
läkemedelsindu-
strin*

skors behov.

Förbud mot kommersiell läkemedelsreklam måste införas så att felaktig information och ovederhäftig påverkan kan undvikas. I stället måste staten satsa på producentobunden läkemedelsinformation till läkare och annan sjukvårdspersonal. Läkemedelskonsulenterna bör överföras till socialstyrelsen och utbildas. Fler kliniska farmakologer bör tillsättas för att ombesörja en regelbunden läkemedelsinformation på varje sjukhusklinik och öppenvårdsmottagning. Alla använda läkemedel måste omprövas efter fem år.

Det är vad vpk föreslår.

Utskottet avstyrker motionen 1030 trots en skrivning i betänkandet som egentligen bekräftar behovet av en helhetssyn och behovet av ett förstatligande av hela läkemedelsindustrin. Det är orimligt och farligt att låta tillverkningen och försäljningen av läkemedel ligga i privata händer. Det borde alla partier inse.

Socialdemokraterna gör det till hälften. Den socialdemokratiska partikongressen har fattat beslut om krav på förstatligande av hela denna sektor. Men vad rörelsen säger på partikongressen gäller inte för socialdemokratiska riksdagsledamöter – det är inte första gången vi möter denna märkliga kovändning.

I betänkandet som vi behandlar nu gör socialdemokraterna ett halvhjärtat försök och avger ett särskilt yttrande. Den s. k. läkemedelsindustridelegationen har fått tilläggsdirektiv från den borgerliga regeringen som säger att delegationen inte skall arbeta efter principen att samhällets inflytande över läkemedelsindustrin skulle öka, och det föranleder de socialdemokratiska ledamöterna i utskottet att göra ett särskilt yttrande.

Till de socialdemokratiska riksdagsledamöterna vill jag säga att det hade varit rakryggat att yrka bifall till vpk-motionen, om man menat något med det som står att läsa i det särskilda yttrandet med tanke på delegationens uppgift från början: "Målet var att läkemedelsindustrins verksamhet skulle föras över i samhällets ägo." Då hade man också följt sin partikongress beslut.

Till de borgerliga ledamöterna vill jag säga att jag konstaterar att man vill ha privat vinstjakt i fråga om läkemedel. Man vill låta enskilda intressen sko sig på människors sjukdom och behov av hjälp och vård och läkemedel. För mig är det ställningstagandet helt obegripligt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionen 1030 av vänsterpartiet kommunisterna.

ERIK HOVHAMMAR (m):

Herr talman! Frågan om förstatligande av läkemedelsindustrin är ju inte ny. Den har aktualiserats under en lång följd av år inte minst från vänsterpartiet kommunisterna. Man vill förstatliga läkemedelsindustrin – i och för sig ingen nyhet – helt följdriktigt i enlighet med ideologin om socialism och planhushållning.

Men att detta skulle innebära några fördelar för konsumenterna är svårt att bevisa. Vi tror inte att priserna skulle bli lägre. Vi tror tvärtom att det kan medföra både högre priser och försämrade service. De statliga engagemang

som gjorts inom denna sektor har inte varit särskilt positiva.

Man måste komma ihåg att hälften av vad som tillverkas här i landet inom denna sektor exporteras. Vi har fem stora företag, koncerner, av vilka en ägs av staten.

Jag skulle också i detta sammanhang vilja konstatera att denna fråga har varit föremål för stor uppmärksamhet från skilda håll. Vi har en läkemedelsindustridelegation som kommer att slutföra sitt uppdrag i början av 1980. Man kommer att föreslå ett läkemedelsinformationsråd. Inom socialdepartementet har man nyligen haft en särskild samarbetsgrupp som tillsatts för att förbättra informationen och förbereda inrättande av en samrådsorganisation för läkemedelsinformation. I denna grupp ingår också folk från socialdepartementet och socialstyrelsen samt konsumentverket och andra.

Därför tillbakavisar utskottsmajoriteten den motion som vpk här fört fram även i år. Motiveringarna för vårt avstyrkande finns ganska tydligt markerade i utskottets betänkande, som jag, herr talman, härmed ber att få yrka bifall till.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag vill ha ett förtydligande av Erik Hovhammar som utskottets talesman. Innebär utskottets grundsyn att det förhållandet att människor är sjuka och behöver vård och läkemedel skall göra det möjligt för andra människor att göra vinst? Bör det fortsätta att vara på det sättet att man har en privat vinstjakt på människors sjukdom?

ERIK HOVHAMMAR (m):

Herr talman! När det gäller marknadsekonomi och företagsamhet har fru Lantz och jag skilda uppfattningar och synsätt. Det kanske inte är lönt att diskutera detta med fru Lantz i detta forum.

Vår uppfattning är att om man skulle förstatliga läkemedelsindustrin skulle det inte vara till fördel för vare sig patienterna eller den köpande allmänheten, och det skulle inte heller på något sätt förbättra servicen. Snarare skulle det måhända bli en försämrad service.

Det finns många paralleller att dra när det gäller förstatligande av företag, som inte lett till någon fördel för människorna utan tvärtom. Därför är vi av principiella skäl emot ett förstatligande, och det har vi också givit uttryck för i detta utskottsbetänkande.

INGA LANTZ (vpk):

Jag konstaterar då, herr talman, att Erik Hovhammar och utskottet sätter marknadsekonomi före människors behov av hjälp, läkemedel och sjukvård. En konsekvens av det borde väl vara att Erik Hovhammar föreslår att man också privatiserar sjukhusen och sjukvården helt.

ERIK HOVHAMMAR (m):

Herr talman! Vi sätter marknadshushållningen främst därför att det har visat sig att det systemet ger människorna en betydligt högre standard än det system fru Lantz representerar.

Torsdagen den
22 november 1979

*Förstatligande av
läkemedelsindu-
strin*

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Det förhållandet att vi har privata profitintressen på denna marknad gör att vi får fram direkt farliga läkemedel, och det är ju precis tvärtemot vad Erik Hovhammar säger. Om vi fick till stånd en sanering av och kontroll över hela denna tillverkning och försäljning, skulle vi få en mycket högre och tillförlitligare vårdkvalitet.

De fall av skadliga läkemedel som har påvisats under de senaste åren – och förmodligen har sådana förekommit under lång tid – liksom vad som sker under dessa dagar borde väl ge utskottet en tankeställare om att något måste göras på detta område. Det enda sättet att komma åt dessa förhållanden är att åstadkomma en statlig kontroll, som styr forskningen, tillverkningen och försäljningen på läkemedelsområdet.

FRIK HOVHAMMAR (m):

Herr talman! Det bör naturligtvis finnas en insyn på läkemedelsindustrins område, så att man kan avgöra vilka preparat som är skadliga och vilka som är bra. Det har vi inget emot.

Svensk läkemedelsindustri har inte bara hävdat sig i Sverige utan kanske framför allt på den internationella marknaden, och en stor del av de läkemedel som tillverkas här i landet går på export. Vi har skickliga forskare och andra människor med stor kunnsighet, vilka arbetar med att framställa olika typer av preparat som vunnit världsrykte. Det är alltså inte riktigt att det stora flertalet av de preparat som tillverkas är dåliga, utan de har en god kvalitet. Men det behövs en insyn i läkemedelsindustrin, och en sådan insyn har vi också här i Sverige. Den är f. ö. ganska så ingående.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Det förekommer ju att preparat förbjuds, men det sker först efter det att skadliga verkningar påvisats. Man använder alltså människorna som försökskaniner. Så sker t. ex. när det gäller p-pillererna, där ett preparat som inte ens är godkänt används på kvinnliga försökskaniner. Också andra läkemedel – jag har nämnt Neurosedyn och Entero-Vioform och det finns många andra sådana preparat – används på människor och dras in först i efterhand, när skadeverkningarna har blivit påvisbara och stora. Felet är att man inte sätter inom kontrollen långt innan det börjar experimenteras med preparaten på människor och deras sjukdomar.

Överläggningen var härmed avslutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1030 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Inga Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1030 av Lars Werner m. fl.

Nr 35

Torsdagen den
22 november 1979

*Förstatligande av
bilindustrin*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Inga Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 308
Nej – 17
Avstår – 1

§ 21 Förstatligande av bilindustrin

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1979/80:5 med anledning av motioner om förstatligande av bilindustrin.

I detta betänkande behandlades motionerna

1978/79:542 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk) såvitt gällde hemställan att riksdagen uttalade sig för att den svenska bilindustrin förstatligades (yrkandet 2), samt

1978/79:1489 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk), vari hemställts att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna att åtgärder borde vidtas i syfte att snarast möjliggöra ett förstatligande av svensk bilindustri.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle avslå

1. motionen 1978/79:542 yrkandet 2,
2. motionen 1978/79:1489.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av Ingvar Svanberg, Hugo Bengtsson, Nils Erik Wååg, Lennart Pettersson, Rune Jonsson, Birgitta Johansson och Sylvia Pettersson (samtliga s).

MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Motionerna 1978/79:542 och 1489 aktualiserar återigen frågan om ett förstatligande av bilindustrin. Vänsterpartiet kommunisterna väckte i maj 1978 en motion med samma krav, men med litet andra motiveringar. Det är vår uppfattning att detta krav i dag är lika aktuellt som när det behandlades i kammaren i november 1978.

Jag vill dock börja med att konstatera att vi med ett förstatligande av bilindustrin eller av någon annan industri inte löser de djupgående problem

som den svenska industrin brottas med. Kapitalismens kriser, med ty åtföljande arbetslöshet, kan bara lösas genom en socialistisk omvandling av det svenska samhället. Arbetslösheten kommer vi slutligen till rätta med när vi tillverkar efter behov och inte efter vinstintressen.

Men det finns, herr talman, en rad skäl som talar för ett förstatligande av den svenska bilindustrin redan i dag. Utskottet säger visserligen att ett förstatligande i dag inte bidrar till att praktiskt lösa branschens problem. Men det är att göra det hela litet väl enkelt.

Säkerligen hade man samma invändningar när vpk tidigare krävde förstatligande av varvsindustrin. I dag har vi en förstatligad varvsindustri; staten ryckte in som städgumma i varvsindustrin, när det privata kapitalet hade sugit ut de vinster som fanns att suga ut.

Det tycks som om man från utskottets sida vill ha samma utveckling när det gäller bilindustrin: fortsatt privat ägande så länge industrierna lönar sig och går med vinst – statligt övertagande den dag kapitalet flyr det sjunkande skeppet och sysselsättningen direkt är hotad.

Personbilsutredningens rapport (SIND PM 1979:8), som utskottet också tar upp i sitt betänkande, visar klart att det inte finns något enkelt alternativ när det gäller att skaffa kapital till bilindustrin och samtidigt trygga sysselsättningen inom landet.

Rapporten framhåller dock att förutsättningarna för en tryggad inhemsk sysselsättning ökar när de båda inhemska tillverkarna samverkar. En utveckling mot ökat samarbete mellan Volvo och Saab är dock i dag omöjlig så länge som privata ägarintressen tillåts råda. Detta har företrädare för både Saab och Volvo klart deklarerat. I stället försöker man nu öka samarbetet med utländska bilindustrier eller med andra utländska intressenter. Saabs samarbete med Lancia är ett exempel. Volvo sökte å sin sida lösa sina finansieringsproblem genom att vilja sälja ut en del av företaget till Norge. Detta misslyckades, trots att både regering och fackföreningar var positiva till denna lösning. Skälet till att affären misslyckades var förstås inte omsorgen om att Volvo skulle förbli svenskt. Snarare var det andra och mäktigare finansintressen som såg sina expansionsintressen hotade. Det s. k. Norge-avtalet visade dock med önskvärd tydlighet att det inte är de anställda eller ens Sveriges regering som har någon bestämmanderätt över Sveriges största industri.

Vägen mot att på klassiskt kapitalistiskt sätt expandera går alltså i dag för de svenska bilindustrierna över ett ökat samarbete med utländska intressen av olika slag, med svenska staten som passiv åskådare.

Utskottet säger visserligen att det är angeläget att ansvariga myndigheter tillsammans med företrädare för branschen och de anställda noga följer och analyserar utvecklingen samt aktivt medverkar i en långsiktig planering av branschen. Detta skall man göra i det s. k. bilbranschrådet, som ju är ett organ för samråd och informationsutbyte och som inte skall ha några beslutande eller vägställande funktioner. Detta innebär att när besluten fattas är svenska staten enbart åskådare, och man får kanske i sinom tid se den svenska bilindustrin sälja ut mer och mer av sina tillgångar och bli mer och mer

Torsdagen den
22 november 1979

*Förstatligande av
bilindustrin*

beroende av utländska kapitalintressen för att på kort sikt rädda sysselsättningen.

Staten kommer, med den roll den tilldelat sig, att hamna i samma utpressningssituation som facket gjorde i fråga om Norge-avtalet. "Ja, vi får väl acceptera detta, om det är enda chansen att rädda sysselsättningen", sade man från fackligt håll när det gällde Norge-avtalet.

Det är helt klart att bilindustrin kommer att råka ut för svåra problem under 1980-talet. En allt hårdare konkurrens om en marknad som inte kommer att öka i samma takt som hittills tvingar fram fusioneringar av olika slag mellan svenska och utländska bilföretag. Volvo och Saab kommer att bli transnationella företag i stället för svenska. Sysselsättningen räddas kanske kortsiktigt till viss del, men problemen kommer att bestå. Därför är det viktigt, menar vänsterpartiet kommunisterna, att staten redan nu tar sitt ansvar och lägger om kursen. Som vi påpekade i vår motion och som vi också tar upp i motiveringarna till vårt särskilda yrkande, som jag strax skall återkomma till, är det många olika skäl som talar för ett förstatligande av bilindustrin.

För det första är det sysselsättnings-skäl. Troligtvis måste vi acceptera att alla de som i dag sysselsätts inom bilindustrin med personbilstillverkning i framtiden inte kommer att kunna sysselsättas med just personbilstillverkning. Alla fakta talar för detta. Viktigt är då att staten tar sig an frågorna i tid och inte, som när det gäller varven, kommer fem i tolv med kortsiktiga sysselsättningsgarantier. Det är förstas av vikt att bilindustrin redan i dag börjar omställningen till tillverkning av andra produkter förutom bilar. Vpk har pekat på framtagning av kollektiva transportsystem som viktig alternativproduktion för bilindustrin.

Volvo arbetar redan nu med att ta fram kollektiva transportsystem, men satsningen på denna utveckling är bara en bråkdel av vad man i dag satsar på personbilsutvecklingen. Kanske borde förhållandena vara omvända i en framtid.

Man planerar f. ö. ett samarbete mellan Volvo och Göteborgs kommun just när det gäller utvecklingen av kollektiva transportsystem. Där avser man också att staten skall vara inblandad, genom att finansiellt bidra till projektet. Från vpk skulle vi tycka att det vore klokare om staten, i stället för passivt gå in med statsbidrag, gick in som ägare av företaget. Det skulle väl också vara lugnare för Göteborgs kommun och andra kommuner som kan följa efter, att samarbeta med ett statligt företag än med ett privat företag, som i dag är svenskt men som kanske om tio år behärskas av utländskt kapital.

Kanske måste också i en framtid andra alternativa produkter komma in och tillverkas i den svenska bilindustrin för att klara sysselsättningen. Det är svårt att utifrån de fakta vi haft tillgång till avgöra detta i dag. Men om så är fallet är det förstas viktigt att staten redan nu börjar planera för en sådan alternativproduktion.

Volvo pekar ju självt i sin "PM om effekterna av bilismens pålagor och restriktioner" från 1978 på planlösheten från statens sida när det gäller åtgärder kring bilen och bilindustrin, en planlöshet som skulle få sitt slut om staten tog det fulla ansvaret för bilindustrin. För det är ju helt klart att skall

kraven på minskad privatbilism och utbyggd kollektivtrafik i städerna, som ju är ett led i vpk:s trafikpolitik, bli verklighet, krävs styrmedel för att åstadkomma detta. Det krävs att staten går in och ställer medel till förfogande för utbyggnad av kollektivtrafiken bl. a.

Och det är av vikt av miljöpolitiska skäl att en sådan utveckling kommer till stånd. Det är ett fruktansvärt slöseri med naturresurser att de flesta i dag åker en och en i sina bilar till sina jobb. Vi blir inte särskilt oljeberoende så länge vi accepterar en sådan tingens ordning, oavsett kärnkraft. Den ohämmade bilismen i städerna får också andra miljöeffekter. Blyet i bensinen påverkar våra barn, så att de kanske får skador för livet. Bullret är miljöstörande för de boende, ja, ibland t. o. m. hälsovådligt.

Det finns alltså alla skäl att minska privatbilismen i våra städer och i stället satsa på bättre kollektiva transportmedel. En sådan inriktning kommer inte till stånd om inte svenska staten aktivt arbetar för den.

Ett andra skäl som talar för förstatligande är samhällsekonomiskt. Vi har i dag två bilföretag i Sverige. Samhällsekonomiskt är det ett billföretag för mycket. Båda statens industriverks rapport och Metalls bilindustriutredning pekar på ökat samarbete mellan de svenska bilföretagen och eventuellt samgående som nödvändiga inslag i en framtida bilindustripolitik. Ett sådant samarbete och samgående är i dag omöjligt med de ägarintressen som finns, som jag tidigare påpekade. Förutsättningen för samarbete och samgående är alltså att samhället tar över ägandet. Men ett samhälleligt ägande är också, enligt vpk:s mening, nödvändigt i ett så stort företag, som det då skulle bli fråga om. Det skulle ju bara genom sin storlek påverka samhället i så hög grad att statligt ägande är en förutsättning.

Det finns alltså många skäl, som talar för ett förstatligande av svensk bilindustri i dag. Utskottet anför som skäl för att avslå motionerna att det i dagens läge inte bidrar till att praktiskt lösa branschens problem.

Även om dagsproblemen varken blir mörkare eller ljusare med ett förstatligande har jag försökt att beskriva vilka konsekvenser det beslut vi i dag fattar har för framtiden. Det är ju inte bara dagsproblemen vi skall syssla med utan också morgondagens.

Herr talman! Arbetsförhållandena i riksdagen är som bekant sådana att vpk inte beretts plats i några utskott. Vi utestängs därför från möjligheten att i utskotten föra fram våra synpunkter och tvingas därför att göra detta i kammaren direkt. Vi utestängs också från möjligheten att foga reservationer till utskottets betänkande, vilket innebär att vi måste lägga yrkanden direkt i kammaren. Motiveringarna till yrkanden delas inte ut till kammarens ledamöter. Jag vill därför här läsa upp yrkandet i dess helhet, med motiveringar:

Jag föreslår alltså:

att riksdagen med avslag på näringsutskottets betänkande i den del som på s. 8 börjar med "Bilindustrin står i dag . . ." och som på s. 9 slutar med "2. motionen 1978/79:1489" antar följande uttalande:

Den svenska bilindustrin har stor betydelse för det svenska samhället. Dess utveckling och inriktning betyder mycket för sysselsättningen i Sverige.

Den svenska bilindustrins inriktning har också betydelse när det gäller miljön och måste även ses i det sammanhanget.

I dag reses krav på nya bilmodeller som tillgodoser skärpta bestämmelser om säkerhet, bränsleekonomi och miljöhänsyn. Berättigade krav förs också fram på en ökad satsning på kollektiva transporter och en dämpning av privatbilismen, framför allt i de större städerna, detta inte minst med tanke på de alarmerande rapporter som framkommit om blyets i bensinen inverkan på barnen, men också av andra miljöpolitiska skäl, liksom av samhällsekonomiska skäl.

I rapporten (SIND PM 1979:8) Svensk personbilsindustri – några utgångspunkter inför 1980-talet beräknar statens industriverk att företagens kostnader för att utveckla var sin ny bilmodell skulle komma att uppgå till 3–4 miljarder kronor för den svenska bilindustrin sammantagen. I rapporten diskuteras olika möjligheter för företagen att anskaffa nödvändigt kapital, i första hand genom tillskott av kapital utifrån eller genom samverkan med andra företag.

När det gäller samverkan med utländska bilföretag, den väg de svenska bilföretagen i dag har slagit in på, pekar rapporten på de risker detta kan föra med sig. Den kan ”leda till risker för inhemsk sysselsättning etc. liknande vad begränsningar i utvecklingsarbetet kan ge upphov till”.

Inget av de välgval rapporten tar upp till diskussion kan alltså på sikt garantera sysselsättningen vid de svenska bilföretagen, om den ensidiga satsningen på personbilstillverkning fortsätter.

De åtgärder som hittills har vidtagits från statsmakernas sida – inrättande av ett branschråd för bilindustrin i maj 1979 – är därför enligt utskottets mening otillräckliga. Samhället måste redan nu aktivt gå in och ta sitt ansvar för den framtida sysselsättningen inom den svenska bilindustrin. Ett förstatligande av bilindustrin måste vara ett första steg i denna utveckling. Det har främst en samhällsekonomisk och sysselsättningspolitisk motivation, men det måste också ses mot bakgrund av att bilindustrins resurser måste mobiliseras i ett samhälleligt program för att dämpa privatbilismen. Dess ohämmade utveckling har främst i storstäderna skapat allvarliga miljöproblem. Dess vidare utbredning representerar också ett slöseri med knappa tillgångar. Bilindustrins produktion måste i framtiden delvis kunna inriktas på alternativ produktion, på kollektiva transportsystem.

Privat ägande av bilindustri är oförenligt med såväl den nyss beskrivna framtida inriktning som bilindustrin bör ha som samhällets skyldighet att garantera de människor arbete som sysselsätts i bilindustrin.

Riksdagen hemställer hos regeringen, med hänvisning härtill och med anledning av motionerna 1978/79:542 yrkande 2 och 1978/79:1489, om skyndsamt förslag till nationalisering av den svenska bilindustrin.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till det nu framställda yrkandet.

BENGT SJÖNELL (c):

Herr talman! Riksdagen behandlade ett liknande ärende hösten 1978, nämligen nationalisering av bilindustrin. Enligt utskottets mening har det

sedan dess inte framkommit något nytt i faktahänseende. Debatten kan däremot fortsätta i det oändliga på det principiella planet. Utskottets majoritet har enhälligt den principiella uppfattningen att man inte löser bilindustrins enorma problem genom ett förstatligande. Utskottet vidhåller alltså enhälligt sin principiella inställning.

Mot denna bakgrund anser jag det vara helt omotiverat att upprepa alla de skäl som framfördes i kammaren hösten 1978.

Jag vill därför, herr talman, endast yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på motionen.

MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Bengt Sjönell säger att det inte har hänt något sedan frågan behandlades i kammaren i november, men det har det gjort. Efter behandlingen i november har ju den här rapporten lagts fram. Läser man rapporten framgår det tydligt att personbilsindustrins problem inte löses genom vare sig samarbete mellan svenska tillverkare, ökad samverkan med utländska intressen, begränsningar i kapitaltillförseln eller ytterligare nyemissioner. Man kan möjligtvis lösa problemen med nästa bilmodell, men man kommer att få problem på sikt om man fortsätter den här ensidiga satsningen på personbilstillverkning.

Vi menar från vpk att detta borde ge riksdagen en vink om att vi mycket väl kan ha en varvssituation inom bilindustrin inom de kommande tio åren. Många har i efterhand sagt att man borde ha agerat från statligt håll mycket tidigare när det gällde varven. Man lät det privata kapitalet husera alldeles för länge. Vi menar att det är dags att agera beträffande bilindustrin medan vi har tid att överblicka situationen.

Visst har det betydelse om staten i dag går in och agerar. Vi står inför ett vägval, och även om ett förstatligande inte omedelbart löser några som helst problem så är det dock en fråga om vilken inriktning bilindustrin skall ha i framtiden. Den inriktningen måste stakas ut i dag, och den överlåter staten i dag åt de privata intressena att besluta om – trots den betydelse bilindustrin har för den svenska sysselsättningen.

Det finns ytterligare en aspekt på frågan, som jag inte tog upp i mitt förra anförande. Som vi vet skyr inte det privata näringslivet några som helst medel när det gäller att öka profiten. I dag pågår inom bilindustrin, åtminstone på Volvo, som jag känner bäst till, en datorisering och robotisering, som också kan få effekter på sikt när det gäller sysselsättningen. Inte heller här har vare sig samhället eller facket någon beslutanderätt, utan kapitalet bestämmer ensamt om vilka arbeten som skall förändras och på vilka grunder datoriseringen och robotiseringen skall ske. Utvecklingen sker förstås enbart utifrån profitintresse och inte utifrån samhällets och de anställdas intressen.

Också av de skälen är det av vikt att redan i dag nationalisera bilindustrin och ge samhället och fackföreningarna beslutanderätt när det gäller den tekniska utvecklingen.

Vi menar från vpk:s sida, vilket vi har utvecklat i andra sammanhang här i

kammaren, att de anställda i samhällsägda industrier måste få ett helt annat inflytande över produktionens inriktning, teknikens utveckling osv. än vad de har i dag.

PFR WESTERBERG (m):

Herr talman! Jag uppskattar Marie-Ann Johanssons mycket starka intresse för bilindustrins framtid, men jag tror att de metoder hon förespråkar kanske inte är de riktiga.

Jag kan förstå oron för att de åtgärder som regeringen vidtagit när man bildade bilindustribranschrådet kanske inte var de allra bästa. Men de åtgärder man behöver vidta för att förstärka den svenska bilindustrin är huvudsakligen att se till att få likartade regler jämfört med dem som gäller för övriga bilindustrier ute i Europa. Det gäller anpassning till säkerhetsbestämmelser, avgasbestämmelser m. m. för att få längre serier för att kunna trygga sysselsättningen och framför allt kunna bygga ut verksamheten i framtiden.

Jag tror att konkurrensen inom Sverige mellan Saab-Scania och Volvo varit positiv. Som anställd på Saab-Scania vet jag att fackföreningarna inom Saabdelen varit positiva till en egen tillverkning inom Saab och tror på den för framtiden. Man har sett robotiseringen och rationaliseringen inom produktionen som ett sätt att effektivisera möjligheterna att klara den internationella konkurrensen. Och hjälpen med Lancia till en produktutveckling, där man tar fram nya bilar till väsentligt lägre kostnader genom internationellt samarbete, är de anställda inom Saab-Scania mycket positiva till, i och med att detta ökar överlevnadsmöjligheterna för svensk bilindustri.

Det som däremot verkligen har skadat svensk bilindustri är det SIND-PM som Marie-Ann Johansson just åberopar. Det har nämligen hänt saker inom svensk bilindustri 1978–1979. Man har fått en väsentligt förbättrad marknadssituation och en väsentligt bättre lönsamhetssituation. Såväl de anställda inom resp. fackorganisationer, tror jag, som företagsledningarna ser i dag väsentligt mycket mer positivt på framtiden än de gjorde när den SIND-utredning gjordes som nu har publicerats. Man är inom bilindustrin mycket ledsen över att SIND-utredningen över huvud taget blev offentlig. Även inom själva SIND – statens industriverk – var man mycket tveksam till att den skulle bli offentlig handling med tanke på den skada för svensk industri som den har inneburit.

När det gäller kapitalförsörjning och lönsamhet tror jag att utvecklingen inom Saab-Scania och Volvo under de två senaste åren – då båda företagen genomfört nyemissioner – klart och entydigt visar att svensk bilindustri har kraft att överleva. Framför allt det samarbetsavtal som Saab-Scania har slutit med Lancia lovar mycket inför framtiden. Det är två företag med likartade produktionsprofiler som samarbetar internationellt för att sänka utvecklingskostnaderna.

En socialisering av svensk bilindustri som innebär att man bara skall utveckla en modell medför kanske att denna blir billigare. Men jag tror också att man då kapar en stor del av marknaden och därmed en stor del av

Torsdagen den
22 november 1979

*Förstatligande av
bilindustrin*

sysselsättningen inom bilindustrin. En bilmodell kan inte ersätta den svenska bilindustrin i dag, det är inget ordentligt alternativ. Rationaliseringsvinsterna kan man redan nu i mycket stor utsträckning tillgodogöra sig genom samarbete i fråga om underleverantörer till bilindustrin.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Det är tydligt att Per Westerberg och jag inte har riktigt samma uppfattning om vad som behövs när det gäller den svenska bilindustrin. Per Westerberg har en syn på bilindustrins framtid som inte ens delas av Pehr Gyllenhammar från Volvo. Man kunde se på TV i går – och läsa i tidningarna – att han inte ansåg läget vara speciellt ljusst inför 1980-talet.

Per Westerberg ansåg att man skulle behöva vidta åtgärder av samma slag som vidtagits i övriga Västeuropa. Utredningen från statens industriverk visar ju också att de bekymmer som finns gäller både svensk bilindustri och övrig västeuropeisk bilindustri. Frågan är då om vi tycker att det är bra att svensk industri mer och mer ökar sitt samarbete med utländska kapitalintressen och alltså i framtiden inte längre kommer att kunna påverkas av exempelvis oss i den här kammaren. Industrin kommer då att ha ägarintressen som inte ens finns i Sverige. Vi från vpk anser inte en sådan utveckling vara positiv. Vi ser också risker för att bilindustrin hamnar i en varvssituation. Därför tycker vi att det är viktigt att staten agerar redan nu och nationaliserar bilindustrin.

PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Jag kan förstå om Pehr Gyllenhammar hyser vissa betänkligheter inför 1980-talet. Men jag är helt övertygad om att såväl Pehr Gyllenhammar som hans motsvarigheter inom Saab-Scania är väsentligt mer optimistiska i dag än vad man var för ett par år sedan.

Det finns enligt min mening inga egentliga skäl som talar för en socialisering av svensk bilindustri. Det har förekommit misslyckanden tidigare med statliga bilföretag av typen Tjorven; det var ju knappast någonting som gagnade sysselsättningen.

SIND-rapporten är gammal, och den har redan skadat svensk bilindustri. Jag tycker att vi skall begrava den för att slippa diskutera den så mycket längre; det är gammalt material som är inaktuellt.

Samarbetet med Västeuropa för att se till att vi kan ta fram nya bilmodeller för svensk bilindustri på väsentligt gynnsammare grunder än tidigare är verkligen ägnat att befrämja sysselsättningen i Sverige och garantera den svenska bilindustrins framtid. Det är däremot ingen socialisering.

MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Om nu läget är så ljusst som Per Westerberg påstår och det kommer att gå så bra, kan jag ändå inte se att en nationalisering av bilindustrin skulle försämra det läget.

PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Läget har förbättrats väsentligt, och jag tror att det kommer att förbättras ännu mera, om Marie-Ann Johansson är redo att hjälpa till med att anpassa svenska typprovningsregler för bilar, svenska avgasreningsregler för bilar m. m. till internationella förhållanden. Det kommer att stärka svensk bilindustri.

Men att nationalisera den och endast vilja utveckla *en* bilmodell kommer med säkerhet att minska sysselsättningen och försämra svensk bilindustris konkurrenskraft i framtiden.

MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Jag tänker inte fortsätta debatten. Jag vill bara påpeka att jag inte någon gång i något av mina inlägg har sagt att vi skall tillverka endast en bilmodell. Det är möjligt att det är en riktig utveckling, men jag har inte sagt det, så jag tycker det är fel av Per Westerberg att lägga de orden i min mun.

Jag kan alltså inte se vad det skulle kunna vara för negativt i att nationalisera bilindustrin. Utvecklingen – om den nu är positiv – kunde ju i så fall fortsätta.

Överläggningen var härmed avslutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels det av Marie-Ann Johansson under överläggningen framställda yrkandet, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Marie-Ann Johansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit det av Marie-Ann Johansson under överläggningen framställda yrkandet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Marie-Ann Johansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 311
Nej – 17

§ 22 Föredrogs

Arbetsmarknadsutskottets betänkande

1979/80:4 med anledning av motioner om utlänningslagen m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 23 På förslag av tredje vice talmannen beslöts att kammarens förhandlingar skulle fortsättas vid ett senare sammanträde.

§ 24 Anmäldes och bordlades

Proposition

1979/80:62 om förlängning av nuvarande ordning för finansiering av energisparlån till utgången av juni 1980

§ 25 Anmälan av interpellationer

Anmäldes och bordlades följande interpellationer som ingivits till kammarkansliet

den 21 november

1979/80:74 av *Lars-Ove Hagberg* (vpk) till statsrådet *Georg Danell* om stugbyverksamheten i fjällområdena:

F. n. bedrivs en ohämmad exploatering av fjällvärlden. Varje dag utbjuds i stora annonser andelar i privata fritidshus bl. a. i Tandådalen och Granfjällsstöten i Sälenfjällen, i Vemdalskalet, i Tännaldalen, i Funäsdalen m. fl. platser. Våra mest eftertraktade naturområden blir privata stugbyar. De penningstarka personerna bereder sig tillträde till de attraktiva fjällområdena. Allemansrätten sätts ur spel.

De primära rekreationsområdena, som riksdagen sagt skall skyddas, hotas nu av den privata stugbyverksamheten, som varje dag knaprar på dessa miljöer. Uppgifter tyder på att antalet fritidshus ökar kraftigt. Exempelvis är den genomsnittliga ökningen per år av antalet fritidshus mer än 50 % i Malungs kommun, över 100 % i Åre och mer än 300 % i Älvdalens kommun.

Penningstarka intressen kan i motsats till kommunerna köpa upp åtråvärda naturområden och exploatera dessa. Kommunerna tvingas i de flesta fall vara åskådare till denna rovdrift på naturen. Statliga pengar måste tillföras kommuner och folkrörelserna för att de skall kunna skapa en ny inriktning av rekreationspolitiken.

Läget är i dag allvarligt. *Ronny Svensson*, forskare vid Tekniska högskolan i Stockholm, har i *Miljötidningen* 6/79 presenterat elva punkter som, om de förverkligades, skulle avvärja hoten mot allemansrätten.

Följande punkter för *Ronny Svensson* fram:

1. Omedelbart stopp för alla privata hus som inte har färdiga husstommar.
2. Bygg- och planstopp i minst två år i syfte att utreda hur bebyggelsen skall se ut, lokaliseras, dimensioneras och ägas.
3. Stopp för alla privata markköp inom alla primära rekreationsområden, om marken skall användas till fritidshus eller liknande. Detta förbud bör även

Torsdagen den
22 november 1979

Anmälan av interpellationer

gälla skogsbolagen och deras rätt att bygga privata fritidshus i varje form.

4. Omprövning av alla fysiska detaljplaner – även dem som fastställs – för att garantera riksdagens riktlinjer beträffande användningen av våra gemensamma naturresurser.

5. Skärpning av skatten på realisationsvinst i samband med försäljning av fritidshus och fritidshustomer.

6. Statlig hjälp av större omfattning för att snabbt få fram genomtänkta planer för i första hand de primära rekreationsområdena, men även andra efterfrågade naturmiljöer.

7. En ny form av prövning av alla planer i dessa områden. Den skall garantera att våra nationella intressen och riksdagens beslut blir tillgodosedda. Kanske bör naturvårdsverket och rekreationsberedningen i regeringen se byggplanerna innan de godkänns.

8. Ett kraftigt utbyggt stöd till kommunerna och andra allmännyttiga organ och stiftelser, så att de kan organisera och förvalta de anläggningar som behövs för övernattning och kommunikationer inom attraktiva naturområden.

9. Snar utbyggnad av kollektiva transporter till och från samt inom attraktiva områden som t. ex. de primära rekreationsområdena.

10. Statliga subventioner som möjliggör att vanliga människor utan kapital kan åka till och vistas i primära rekreationsområden. De allmännyttiga byarna får inte ha för höga hyror, som annars starkt diskriminerar stora grupper.

11. Omfattande regionalpolitiskt stöd till de kommuner som inom sina gränser har primära rekreationsområden. Om detta sker får de lokala politikerna inte några sysselsättningspolitiska motiv att tillåta privat spekulationsverksamhet i form av privat stugbyggande.

Dessa elva punkter är en god plattform för en ny inriktning av fritids- och rekreationspolitiken i vårt land.

Med hänvisning till det anförda vill jag ställa följande frågor till statsrådet Danell:

1. Är regeringen beredd att omedelbart vidta åtgärder för att stoppa exploateringen och spekulationen i Sälenfjällen, norra Dalarnas fjällvärld och övriga fjällområden i vårt land?

2. Är regeringen beredd att ta initiativ för att hävda allemansrätten i fjällvärlden enligt interpellationens elva punkter, bl. a. byggstopp för privata hus, omprövning av befintliga planer, ekonomiskt stöd till kommuner och allmännyttiga organ, subventioner till vanliga människor för att kunna vistas i primära rekreationsområden, m. m.?

1979/80:75 av *Rune Gustavsson* (c) till industriministern om åtgärder för att rädda sysselsättningen i Lessebo m. fl. orter:

Företagsledningen inom Södra Skogsägarna AB har beslutat att föreslå styrelsen att driften vid fem av företagets enheter skall upphöra. De enheter som berörs är Delary bruk i Älmhults kommun med 95 anställda, Emsfors

Torsdagen den
22 november 1979

*Anmälan av inter-
pellationer*

söder om Oskarshamn med 210 anställda, Fridafors sydväst om Tingsryd med 315 anställda, Göta bruk söder om Trollhättan med 160 anställda samt sulfitenheten vid Lessebo bruk, där 50 av 410 anställda berörs. Totalt riskerar således ca 830 anställda att friställas genom nedläggningen. Anledningen till denna åtgärd är de svårigheter som skogsindustrin upplevt under de senaste åren som en följd av den djupa lågkonjunkturen och de bestående problem som denna medfört för industrin. Den svenska skogsindustrin har även genom den växande konkurrensen från utlandet fått allt svårare att hävda sig på världsmarknaden.

Vi kan nu emellertid skönja en förbättring i Södra Skogsägarnas resultat jämfört med 1978. Lönsamheten bedöms dock fortfarande vara otillfredsställande, och uppenbara risker för en ny lågkonjunktur föreligger med stora svårigheter som följd. Företagsledningen inom Södra Skogsägarna anser därför att strukturella åtgärder måste vidtagas som tryggar företagets framtida fortbestånd. Till detta kan läggas att tillgången på råvara i framtiden synes komma att bli en begränsande faktor för skogsindustrins volym.

Från skilda håll görs därför den bedömningen att en strukturomdaning inom skogsindustrin är oundviklig. Om en sådan omdaning skulle vara oundviklig, kommer det att innebära stora påfrestningar för såväl de orter som de enskilda människor som direkt drabbas. Det krävs att såväl företag som samhället i sådana situationer tar sitt sociala ansvar och medverkar till lösningar som ger de drabbade människorna nya försörjningsmöjligheter och därmed de drabbade orterna en reell möjlighet att upprätthålla en tillfredsställande servicenivå.

Alternativa sysselsättningsmöjligheter måste därför skapas, om de aviserade nedläggningarna av enheterna inom Södra Skogsägarna kommer till stånd, för att tillförsäkra dem som då drabbas en tryggad försörjning.

Med hänvisning till det anförda vill jag till industriministern ställa följande fråga:

Vilka möjligheter ser statsrådet att skapa alternativa sysselsättningsmöjligheter i de orter som drabbas av de aviserade strukturella åtgärderna inom Södra Skogsägarna AB?

den 22 november

1979/80:76 av *Marie-Ann Johansson* (vpk) till industriministern om vissa sysselsättningsproblem i Borås och Sjuhäradsbygden:

Det multinationella bolaget Firestone hotar med att lägga ned tillverkningen i Viskafors. Det amerikanska moderbolaget hotar att inte längre skjuta till något kapital och att inte gå i borgen för nya lån. Risken är därför stor att sysselsättningen för 950 anställda vid företaget är i farozonen, något som skulle drabba en bygd som redan fått utstå många företagsnedläggelser de senaste decennierna mycket hårt.

Borås och Sjuhäradsbygden är, som alla vet, centrum för tekoindustrin. Tekoindustrin har haft stora svårigheter under flera årtionden och många

företag har lagts ned. Det har skapat stora svårigheter i denna del av landet. Man har av det skälet också aktivt arbetat för att få till stånd en mera differentierad sysselsättning i Borås och Sjuhäradsbygden. Hotet mot sysselsättningen vid Firestone i Viskafors är därför mycket allvarligt.

Mot bakgrund av det ovan anförda vill jag därför ställa följande frågor till industriministern:

1. Vilka omedelbara initiativ är industriministern beredd att ta för att rädda sysselsättningen vid Firestone i Viskafors?
2. Vilka åtgärder anser industriministern på sikt nödvändiga för att sysselsättningen vid företag belägna i Sverige inte skall vara beroende av beslut fattade i andra länder, med andra lagar och utan någon insyn eller påverkansmöjlighet från svenskt håll?

1979/80:77 av *Hans Petersson* i Hallstahammar (vpk) till industriministern om sysselsättningsproblemen i Oxelösund:

Företagsledningen vid halvstatliga SSAB Oxelösund planerar att minska grovplåttillverkningen med ett bortfall av ca 400 arbetstillfällen som följd. Återigen drabbas en typisk "en-industri-ort" genom att den helt dominerande industrin gör nedskärningar.

Redan den nuvarande stålpolitiken har svåra följder för gruv- och stålorterna med planerade eller väntade minskningar av arbetstillfällen. Oxelösundsledningens planer är ännu ett stort steg på den "avvecklingsväg" som lades fast när riksdagen antog strukturplanen för handelsstålet och tillskapade det halvprivata SSAB.

I interpellationssvaret om de mindre handelsstålverken sade industriminister Åsling att han kommer att "noga följa utvecklingen inom handelsstålsindustrin, inte minst vad gäller sysselsättningen". Vidare sades: "Såväl samhället som företagen måste medverka till att sysselsättningsförändringar inte medför oacceptabla konsekvenser för de anställda och för de orter som berörs."

Mot bakgrund av det anförda vill jag ställa följande frågor till industriministern:

1. Anser industriministern att en neddragning med 400 arbetstillfällen i Oxelösund är acceptabel för de anställda och för orten?
2. Vilka åtgärder ämnar industriministern föreslå för att rädda jobben i Oxelösund?

1979/80:78 av *Lars-Ove Hagberg* (vpk) till industriministern om utvecklingen inom handelsstålsindustrin:

Ledningen för det halvstatliga SSAB har signalerat åtgärder som på ett drastiskt sätt ytterligare skulle försämra sysselsättningsläget vid järnverken i Domnarvet, Oxelösund och Luleå, åtgärder som går längre än den strukturplan som den för närvarande arbetar efter.

De åtgärder som planeras är bl. a. minskning av grovplåttillverkningen i Oxelösund och en tidigareläggning av malmmetallurgins nedläggning i

Domnarvet. Dessa åtgärder innebär stora personalinskränkningar. I det senare fallet tänker man inte ens följa riksdagens beslut att ge malmmetal-lurgin i Domnarvet ett nådcår, vilket riksdagen redan anslagit pengar till.

Åtgärderna motiveras med att lönsamhet inte går att uppnå under de närmaste åren och att 1980 skulle bli ett besvärligt ekonomiskt år. Det rör sig alltså om kortsiktiga åtgärder som får följdverkningar på lång sikt.

Redan den nuvarande strukturplanen är en katastrof för stål- och gruvorterna. Luleå får ingen förädling av någorlunda omfattning. Domnarvet blir ett tunnplåtverk utan råstållstillverkning. Oxelösund får förlita sig på grovplåten. De mellansvenska gruvorna drabbas hårt. Blötbergsgruvan är redan ur drift. Enligt denna strukturplan skall 4 000 jobb bort. De nu planerade åtgärderna är ett led i samma politik, en fortsättning på en stålpolitik som innebär att Sverige med inhemsk råvara – malm – kan få sin handelsstållsindustri utslagen.

I stället för att gå vidare på avvecklingslinjen måste det till en ny inriktning av stålpolitiken:

- Decentralisering i stället för centralisering av verksamheten. Bygg stålverken i Domnarvet, Luleå och Oxelösund med integrerad produktion från råstållsframställning till färdigprodukt. Satsning på teknik som möjliggör en sådan produktionsinriktning.

- Satsning på betydligt högre kvalitet, förädling och specialprodukter.

- En handelspolitik som slår vakt om handelsstållsindustrin, mot multi-nationella ståljättar, vilka spekulerar i att snabbast möjligt slå ut övrig handelstållsindustri.

SSAB-ledningen har i runda tal fått 5 miljarder kronor i sin hand av skattebetalarna. Dessa pengar skall inte användas för att lägga ned svensk handelstållsindustri, utan användas för framtidsinvesteringar.

Riksdagens uttalade mål för SSAB är företagsekonomisk lönsamhet inom 5 år. Både denna företagsekonomiska politik och SSAB:s ledning måste nu ersättas med en samhällsekonomiskt inriktad stålpolitik och en ny företagsledning.

Strukturplanens mål och inriktning har aldrig accepterats av de arbetande. Den har påtvingats dem. Metalls Järnbruksklubb i Domnarvet beslutade i början av november att göra en egen utredning om malmmetallurgin och nya processers framtid inom SSAB och Domnarvet. Vid strukturplanens fastställande inom SSAB "mutades" de fackliga representanterna med ett s. k. fackligt tillägg att sysselsättningen skulle hävdas på varje ort. Dessutom förespeglades de att den utredning industriminister Åsling tillsatte – Rehnbergiska utredningen – skulle undersöka hur detta skulle gå till.

Nu blev inte Rehnbergs utredning något av detta, men ledde ändå till vissa beslut i riksdagen som skulle minska de anställdas problem vid strukturförändringarna. Även mot detta bryter SSAB-ledningens planer. SSAB – som är halvstatligt – styrs av kapitalistiska lönsamhetskrav. Konsortieavtalet mellan staten och de privata ägarna i SSAB – Gränges och Stora Kopparberg – innehåller denna målsättning. Detta avtal måste upphävas och omförhandling ske, där de privata intressena tvingas bidra

med ekonomiska medel för att bekosta en framtida svensk handelsstålsindustri.

Med anledning av det anförda vill jag ställa följande frågor till industriministern:

1. Avser industriministern att ingripa för att halvstatliga SSAB inte ytterligare skall försvaga svensk handelsstålsindustri?

2. Är SSAB-ledningens planerade åtgärder förenade med det sociala ansvar som rimligen bör åvila företag som har statligt ägande och där skattebetalarna har satsat betydande kapital?

3. Avser industriministern att utkräva ekonomiskt ansvar för SSAB:s framtid av de privata intressena inom SSAB?

4. Avser industriministern att ta initiativ för en förnyelse av svensk handelsstålspolitik efter samhällsekonomiska utgångspunkter, satsning på integrerade stålverk och förädling samt nödvändiga omförhandlingar mellan staten och privatkapitalet i SSAB?

1979/80:79 av *Mona S:t Cyr* (m) till jordbruksministern om användningen av kadmium i porslinsindustrin:

Användning och import av kadmium har förbjudits fr. o. m. den 1 juli 1980. Detta har i hög grad oroat bl. a. den svenska porslinsindustrin. De svenska tillverkarna Gustavsberg, Höganäs-Keramik och Rörstrand-Hackefors har ingett ansökan om dispens hos produktkontrollnämnden (PKN). PKN har i regeringsbeslut givits befogenhet att meddela dispens från förbudet. Enligt beslutet kan dispens meddelas "om användningen av kadmiumhaltig vara är av väsentlig betydelse från allmän synpunkt". Förutvarande jordbruksministern påpekade vid beslutets fattande att eventuella övergångssvårigheter för näringslivet skulle kunna klaras av genom PKN:s dispensgivning. Statsrådet påpekade också, att "godtagbara ersättningsmedel för kadmium finns på de flesta användningsområdena".

Nämnda företag har begärt företräde hos PKN i ärendet, varvid en enda representant tilläts företräde. Vid besöket gavs dock inga besked om möjligheterna till dispens.

Andelen kadmium som används av den keramiska industrin i Sverige är mycket låg – uppskattningsvis några promille av den totala användningen i landet. För t. ex. Rörstrands och Hackefors sammanlagda tillverkning rör det sig maximalt om 2 kg per år.

Det kadmium som används i keramiska färger är bundet i ett silikatglas eller inkorporerat som en del i kristallstrukturen. Enligt bestämmelserna i Sverige får ej mer än 0,1 mg per liter av godsets rymd utlösas från godset vid urlakning under 24 timmar i rumstemperatur med en 4-procentig vattenlösning av ättiksyra. All tillverkning som sker hos Rörstrand och Hackefors ligger under denna gräns.

Kadmium är en oersättlig beståndsdel i de mönster som östgötska Hackefors specialiserat sig på sedan ett tjugotal år och som man i dag har goda utsikter att föra ut på exportmarknaden. Företaget, som sysselsätter ett

Torsdagen den
22 november 1979

*Meddelande om
frågor*

trettiofemtal personer och räknar med en viss utökning, ser sin framtida verksamhet och sina exportplaner hotade genom kadmiumförbudet. Företaget har helt nyligen gjort nyinvesteringar på mellan 1.5 och 2 milj. kr. Tyngdpunkten i företagets verksamhet ligger på blomdekorer, bl. a. den s. k. gröna vinrankan. Kadmium krävs för färgerna rött, grönt och gult. Något ersättningsmedel för kadmium finns inte. Liknande problem drabbar övriga porslinsfabrikanter.

Om PKN ej medger dispens kommer de svenska företagen att få svårigheter att konkurrera på exportmarknaden, då utländska tillverkare ges designmässiga fördelar. Konkurrensen på den svenska marknaden skulle komma att ske på olika villkor, då förutsättningarna för svenska kontrollmyndigheter att konstatera kadmium i importerade varor torde vara små. Branschens företag skulle sålunda drabbas av en drastisk minskning av sitt hittillsvarande sortiment. Följden bleve en nedgång i försäljning, produktion, lönsamhet och sysselsättning.

Jag anhåller om kammarens tillstånd att till jordbruksministern få ställa följande frågor:

1. Anser statsrådet att de små kvantiteter kadmium som är aktuella inom porslinsindustrin utgör en hälsofara, som motiverar ett fasthållande av förbudet i detta sammanhang?

2. Är statsrådet beredd att verka för att dispens medges för de berörda porslinsföretagen?

§ 26 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 22 november

1979/80:153 av *Kerstin Andersson* i Hjärtum (c) till industriministern om nedläggningen av nybyggnadsverksamheten vid AB Lödöse Varf:

Lilla Edets kommun har under den senaste veckan drabbats av två för kommunen negativa besked. Göta bruk, som redan under de senaste åren skurit ner tillverkningen och friställt ca 175 man, bör enligt en utredning inom Södra Skogsägarna läggas ner helt. Lödöse Varf bör enligt det betänkande som kommissionen för mindre och medelstora varv lagt fram avveckla nybyggnadsverksamheten. Detta har i verkligheten redan skett. Enligt fackföreningsordföranden gjorde förra trepartiregeringen med industriminister Åsling i spetsen en uppgörelse om detta med Oskarshamns Varvs och Lödöse Varfs ägare.

Får jag med anledning av detta påstående fråga industriministern:

Har industriministern medverkat till att Lödöse Varf lagt ner sin nybyggnadsverksamhet redan innan utredningen var klar?

1979/80:154 av *Marie-Ann Johansson* (vpk) till justitieministern om regeringens prövning av visst tillståndsärende:

Regeringen Ullsten gav den 5 juli 1979 tillstånd till EKA i Bohus att producera bensylprodukter vid en planerad anläggning i Stora Viken i Ale kommun vid Göta älv.

EKA hade anhållit om koncessionsnämndens tillstånd att producera bensylprodukterna. Bolaget begärde i sin ansökan att ärendet skulle handläggas så, att beslut kunde fattas så tidigt under hösten som möjligt. Bolaget skriver: "Förutsättningen härför är givetvis att regeringen meddelar undantag från prövningsskyldigheten enligt 136 a § byggnadslagen."

Regeringen meddelade inte undantag från prövningsskyldigheten, utan gav i stället bolaget tillstånd att producera bensylprodukter i anläggningen.

Med anledning av det anförda vill jag fråga justitieministern:

Anser justitieministern att regeringsbeslutet är lagenligt, och om så ej är fallet, vilka åtgärder ämnar justitieministern vidtaga?

1979/80:155 av *Margareta Gard* (m) till socialministern om gravida kvinnors rätt till sjukpenning:

En nu 35 år gammal av dåvarande socialvårdskommittén uttalad definition av begreppet sjukdom såsom "varje onormalt kropps- eller själstillstånd, vilket icke sammanhänger med den normala livsprocessen" förorsakar uppenbarligen synnerligen otillfredsställande följder för somliga kvinnor som under sin tidiga graviditet drabbas av till graviditeten knutna komplikationer. I den mån dessa leder till arbetsförmåga, så att kvinnorna måste sjukskrivas, är det nämligen inte säkert att försäkringskassan medger sjukpenning.

Mot denna bakgrund vill jag ställa följande fråga:

Är socialministern beredd föreslå sådan ändring i lagen om allmän försäkring som undanröjer tolkningssvårigheterna avseende gravida kvinnors rätt till sjukpenning vid arbetsförmågenedsättande graviditetskomplikationer?

1979/80:156 av *Olof Palme* (s) till statsministern om förstärkning av statsinkomsterna:

Riksdagen står nu inför uppgiften att behandla ett regeringsförslag om skatterna för 1980. Om detta förslag genomförs kommer underskottet i statsbudgeten att öka ytterligare.

Den därigenom fördjupade statsfinansiella krisen gör det än mer ofrånkomligt att statsinkomsterna förstärks. För att kunna bedöma skatteomläggningens konsekvenser för avtalsrörelsen och dess allmänna fördelningspolitiska effekter är det nödvändigt att riksdagen och löntagarna redan i samband med behandlingen av skatteförslaget får besked om vilka ytterligare inkomstförstärkningar som regeringen räknar med att genomföra.

Jag vill därför fråga statsministern:

1. Vilka inkomstförstärkningar planerar regeringen att genomföra som ett

Nr 35

Torsdagen den
22 november 1979

*Meddelande om
frågor*

led i en politik för att minska det allvarliga underskottet i statens budget?

2. Står regeringen fast vid de utfästelser att inte höja momsen som de tre regeringspartierna gjorde i valrörelsen?

1979/80:157 av *Karl-Erik Svartberg* (s) till statsrådet Britt Mogård om statsbidragen till grundskolan i Göteborgsregionen:

Kommunerna i Göteborgsregionen förutsåg att det nya statsbidragssystemet för grundskolan skulle ge ca 30 milj. kr. mindre i statsbidrag än det gamla. Vid budgetarbetet hösten 1978 visade sig beräkningarna vara korrekta. Som svar på en fråga om åtgärder för att undanröja bristerna i det nya statsbidragssystemet hänvisade dåvarande skolministern Rodhe till undersökningar och utvärderingar som skulle utföras av skolöverstyrelsen.

Eftersom kommunerna i Göteborgsregionen även vid höstens budgetarbete kunnat konstatera stora bidragsförluster vill jag fråga skolministern:

Vilka omedelbara åtgärder avser statsrådet vidta för att rätta till de missförhållanden i statsbidragssystemet som påvisades redan 1978 och som fortfarande finns kvar?

1979/80:158 av *Maj-Lis Lööw* (s) till handelsministern om bibehållande av Ceaverken som svenskägt företag:

Tidigare borgerliga regeringar har stött planer på att överföra Ceaverken i Strängnäs till en multinationell koncern. Från fackligt och politiskt håll har hävdats att den av beredskapsskäl viktiga framställningen av röntgenfilm och fotosättningspapper därigenom skulle kunna äventyras. Ceaverken är landets enda företag i denna bransch.

Överstyrelsen för ekonomiskt försvar har trätt in på ett sätt som lugnat våra farhågor. Ett avtal med Statsföretag skulle säkerställa fortsatt drift och därmed också trygga sysselsättningen vid företaget. Enligt uppgift i pressen skulle dock dessa utfästelser nu ifrågasättas av den nya regeringen. Detta har föranlett följande kommentar av fackklubbens ordförande: "Det här känns som en total överkörning. Har regeringen inget socialt ansvar? Heller inget som helst ansvar för landets beredskap i fråga om röntgenfilm och fotosättningspapper?"

Jag låter frågan gå vidare till handelsministern som den för försörjnings-tryggheten huvudansvarige.

Är regeringen beredd att biträda föreslagna åtgärder syftande till att säkerställa Ceaverkens fortbestånd och utveckling som svenskägt företag och därmed bevarande av såväl sysselsättning som försörjning med röntgenfilm och fotosättningspapper?

§ 27 Kammaren åtskildes kl. 16.22.

In fidem
SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert